

WILLIAM TEMPLE JA IRLANNIN KAUPALLINEN KEHITTÄMINEN 1670-LUVULLA

Juha Haavisto (012902332)

Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Maisterintutkielma

Ohjaaja: Markku Peltonen

4. IX 2013

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Agraaritaloudesta kaupalliseksi yhteiskunnaksi.....	13
<i>Kaupallisen yhteiskunnan syntyminen.....</i>	<i>13</i>
<i>Kaupallisen kehittymisen intressi: Englannin etu ja unioniajattelu.....</i>	<i>20</i>
3 Lainsäädäntö ja hallinto.....	29
<i>Lainsäädännön vaikutus Irlannin kaupankäyntiin.....</i>	<i>29</i>
<i>Hallinnon vaikutus Irlannin kaupalliseen yhteiskuntaan</i>	<i>39</i>
4 Investoinnit ja taloudelliset instituutiot	46
<i>Kaupallista yhteiskuntaa tukevat investoinnit.....</i>	<i>46</i>
<i>Kaupallista yhteiskuntaa tukevat taloudelliset instituutiot.....</i>	<i>54</i>
5 Uskonto ja moraali.....	62
<i>Uskonnon vaikutus kaupalliseen yhteiskuntaan</i>	<i>62</i>
<i>Moraalin ja kuluttamisen vaikutus kaupalliseen yhteiskuntaan</i>	<i>69</i>
6 Johtopäätökset.....	79
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	84

1 Johdanto

Maisterintutkielmassani tutkin 1670-luvulla Englannissa, Alankomaissa ja Irlannissa vaikuttaneen englantilaisen kuninkaan virkamiehen sir William Templen (1628–1699) poliittista ajattelua. Keskityn työssäni Templen ajatuksiin Irlannin kaupallisen yhteiskunnan synnystä ja sen kehittämisestä. Vastaan kolmeen tarkempaan kysymykseen. Miten Temple suhtautui kaupallisen yhteiskunnan kehittämiseen Irlannissa? Miten taloudellinen yhteiskunta oli mahdollista saavuttaa? Miten hänen tekstinsä vertautuvat muihin englantilaistaustaisiin aikalaiskirjoittajiin? Tarkastelen kysymyksiä kaupallisen yhteiskunnan synnyn sekä sen lainsäädännön, hallinnon, investointien, instituutioiden, uskonnon ja moraalien näkökulmasta. Kaupallisen yhteiskunnan kehittyminen 1600-luvun puolivälin jälkeen on tärkeä tutkimusaihe. Maisterintutkielmani tekee erityisen tärkeäksi uuden kontekstualisoinnin luoma uusi tulkinta Templen poliittisesta ajattelusta, joka on aikaisemmilta tutkijoilta jäänyt laajoilta osin huomaamatta. Tutkimukseni tuottaa uutta aatehistoriallista tietoa 1670-luvun merkittävästä englantilaisesta poliittisesta toimijasta.

Käytän tutkimuksessani Quentin Skinnerin kehittämää kontekstualisoivaa aatehistoriallista metodia, joka yhdistää sekä tekstin viitekehyksen analysoinnin että tarkan sisällöntutkimuksen. Metodin avulla on mahdollista ymmärtää paremmin tekstin sisältöä ja kirjoittajan intentioita sekä toisaalta tekstin suhdetta muihin aikalaisteksteihin ja ideologioihin.¹ Asetan valitsemani Templen kirjoittamat tekstit Irlannin taloudellisen kehittämisen kontekstiin. Uuden viitekehyksen mahdollistama uusi tulkinta auttaa ymmärtämään paremmin Templen käsitystä Irlannin taloudellisesta kehittämisestä sekä hänen ajatustaan talouden roolista yhteiskuntaa eteenpäin vievänä voimana. Toisaalta vertaaminen muihin kirjoittajiin tuo esille Templen position eri kirjoittajien muodostamassa kokonaisuudessa.

Templen kirjoitusten vertailukohtana tutkin sir William Pettyn (1623–1687) ja Richard Lawrencen (k. 1684) samaan aihepiiriin liittyviä tekstejä. Kirjoittajat käsitelivät Irlannin taloudellista uudistamista ja kommentoivat toistensa tekstejä. He osallistuivat osal-

¹ Tully, James (1988). ”The pen is a mighty sword: Quentin Skinner’s analysis of politics” teoksessa Tully, James (Ed.). *Meaning and Context : Quentin Skinner and his Critics*. Princeton University Press: New Jersey: 7–25.

taan Irlannin taloudellisen kehittämisen keskusteluun 1670-luvulta 1680-luvulle. Tutkimalla kirjoittajia yhdessä osoitan, että poliittisen ekonomian – jonka David Armitage määrittelee taloudellisten resurssien priorisoinniksi poliittisessa päätöksentekoprosessissa – varhaishistoria oli täynnä erilaisia lähestymistapoja Irlannin taloudelliseen kehittämiseen.² Kirjoittajat toivat esiin sen, minkä katsoivat olevan Irlannin ongelma ja tarjosivat ratkaisuaan siihen. Olennaista ja yhteistä niille oli muutoksen kokonaisvaltainen luonne. Kaupallisen yhteiskunnan omaksuminen muutti yhteiskunnan koko olemusta. Kaikki kolme kirjoittajaa pyrkivät ensisijaisesti parantamaan Irlannin kaupallista tilannetta, mutta samalla myös suojelemaan yhteisöä hallinnasta riistäytyneen kaupallisuuden varalta.

Olen rajannut lähteikseni Templen, Pettyn ja Lawrencen kirjoittamia talouden kehittämistä käsitteleviä tekstejä. He kaikki englantilaisia, jotka joko oman henkilökohtaisen kokemuksen tai perhetaustan ansiosta tunsivat Irlannin yhteiskunnallisen tilanteen. On huomattava, että valittujen tekstien lisäksi jokaisella kolmella kirjoittajalla on varsin laaja ja moniaiheinen tuotanto. Tutkimusaineiston rajauksessa olen ottanut huomioon lähdeaineiston soveltuvuuden tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen laajuuteen nähden. Olen rajannut työni lähteiksi vain taloutta ja sen kehittämistä käsitteleviä kirjoituksia.

Ensisijaisina lähteenäni käytän Templen vuonna 1673 julkaistua tekstiä *An Essay upon the Advancement of Trade in Ireland*. Sen tukena käytän samana vuonna julkaistua kirjoitusta *Observations upon the United Provinces of the Netherlands*.³ Toissijaisina lähteinäni käytän Pettyn⁴ ja Lawrencen⁵ julkaisemia Irlannin kaupallisen kehittämisen edellytyksiä käsitteleviä kirjoituksia. Templen käsitteli Britannian saariston kuningaskuntia erityisesti Englantia ja Irlantia sekä niiden taloudellista kehittämistä Alankomaiden esimerkin mukaisesti. Adam Fox on argumentoinut, että Alankomaat olivat

² Armitage, David (2003). *The Ideological Origins of the British Empire*. Cambridge University Press, 146–148.

³ Temple, William (1673a). *An Essay upon the Advancement of Trade in Ireland*. Dublin. [Viitattu jatkossa *Essay*.]; Temple, William (1673b). *Observations upon the United Provinces of the Netherlands*. London. [Viitattu jatkossa *Observations*.]. Selkeyden vuoksi käytän työssäni pelkästään termiä Alankomaat kuvaamaan vuonna 1579 Espanjan vallasta itsenäistyneitä yhdistyneitä provinsseja, joihin aikalaiskirjoittajat viittaa ajoittain horjuvasti joko Alankomaina tai Hollantina.

⁴ Petty, William (1662). *A Treatise of Taxes & Contributions*. London.; Petty, William (1691). *The Political Anatomy of Ireland*. London.

⁵ Lawrence, Richard (1682a). *The Interest of Ireland in its Trade and Wealth stated*. London: [Vol.1.]; Lawrence, Richard (1682b). *The Interest of Ireland in its Trade and Wealth stated*. London: [Vol.2.].

merkittävä esimerkki Templelle, Pettylle ja monelle muulle 1600-luvun englantilaiselle kirjoittajalle. Foxin mukaan väestön ja valtion taloudellisen menestyksen suhteen osalta Pettyn ajatteluun vaikuttaneet ajattelijat olivat Thomas Hobbes ja Francis Bacon.⁶

Käsitellyt kirjoittajat käyttivät hyväkseen toistensa argumentteja joko hyväksyen ne tai kirjoittaen niitä vastaan. Heidän tekstinsä keskustelivat samoista teemoista jopa suorien lainauksin. Temple ja Petty kirjoittivat Irlantia käsittelevät pamflettinsa lähes samaan aikaan. J. C. Daviesin mukaan Templen laati oman argumenttinsa ”muutamaa vuotta ennen sen julkaisemista” vuonna 1673.⁷ Foxin mukaan Pettyn teksti olisi laadittu vuoden 1672 aikana, mutta se julkaistiin postuumisti vasta vuonna 1691.⁸ Tosin Petty osittain käytti samoja ajatuksia ja argumentteja jo aikaisemmissa vuonna 1662 julkaistussa selvityksessään. Lawrencen teos puolestaan ajoittuu 1670-luvun ja 1680-luvun vaihteeseen selkeästi Templen ja Pettyn esityksien jälkeen.⁹

Irlanti oli 1600-luvun lopulla osa Englannin johtamaa imperiumia, mutta maan status yhteisössä oli epäselvä. Yhtäältä Irlantia käsiteltiin itsenäisenä Englannin kuninkaan hallitsemana monarkiana, jolla oli oma lakia säätävä parlamentti. Maan suhdetta Englantiin verrattiin usein Walesin ja Englannin väliseen valtioliittoon. Toisaalta Irlanti alistettiin Englannin suoraan valtaan poliittisesti, uskonnollisesti ja taloudellisesti. 1600-luvulla useat kirjoittajat näkivät irlantilaisten katolilaisuuden merkittävänä uhkatekijänä Englannille. Katolilaisuuden pelko yhdistyi eri tahoilta tulleeseen sotilaalliseen ja poliittiseen uhkaan. Talouden kannalta tietyt irlantilaiset tuotteet kuten villa ja karja nähtiin vaarana Englannin taloudelliselle menestymiselle. Sen seurauksena irlantilaisten tuotteiden kauppaa rajoitettiin lainsäädännön avulla 1660-luvulta lähtien voimakkaasti. Lopulta 1650-luvun jälkeen Irlanti oli taloudellisesti alistettu ja käytännössä siirtomaan asemassa.

⁶ Fox, Adam (2009). ”Sir William Petty, and the making of a political economist, 1653–87”. *The Economic History Review*, 62, 2: 388–404.

⁷ Davies, J. D. (2004). ”Sir William Temple” teoksessa *Oxford Dictionary of National Biography*. Oxford University Press. <http://www.oxforddnb.com/view/article/27122?docPos=55906>. (Tulostettu 23.04.2013.)

⁸ Fox 2009.

⁹ Barnard, Toby (2004b). ”Lawrence, Richard (d. 1684)” teoksessa *Oxford Dictionary of National Biography*. Oxford University Press. Luettavissa: <http://www.oxforddnb.com/view/article/16184>. (Tulostettu 23.04.2013.)

Poliittisen ajattelun tutkimus on analysoinut Templen kirjoituksia useasta näkökulmasta. 1900-luvun alussa Templen elämäkerran kirjoittanut Edward Lyttel keskittyi Templen henkilöhistoriaan ja esitti hänet luontaisilta lahjoiltaan heikkona ja epäonnistuneena poliittisena toimijana Englannin kuninkaan Jaakko II:n hovissa.¹⁰ Homer E. Woodbridge on laajentanut Templeen liittyvää tutkimusta kirjallisuustieteelliseen näkökulmaan.¹¹ C. B. Macpherson arvioi uudelleen Templen roolia poliittisen ajattelun kentällä, mutta ohittaa täysin Templen taloudellisen ajattelun ja Irlanti-tekstin.¹² Robert Steensma on tutkinut Templen teorioita hallitsijan vallan alkuperästä sekä ilmaston vaikutuksesta kansakuntien kehitykseen. Lisäksi hänen tutkimuksensa käy läpi Templen mukaelman sir Robert Filmerin (1588–1653) argumentista patriarkaalisen vallan oikeutukselle, jossa perhe nostettiin yhteiskuntajärjestyksen keskeiseksi malliksi ohii hobbesilaisen sopimusteorian.¹³ John Spurr painottaa uudemmassa tutkimuksessaan 1670-luvun merkitystä Englannin historiassa. Hänen tutkimuksensa korostaa Templen roolia englantilaisena Alankomaiden asiantuntijana ja kuninkaan hallinnon vaikuttajana.¹⁴ Spurr keskittyy tutkimuksessaan 1670-luvun esittämiseen kokonaisuutena, jolloin Temple vajoaa alaviitteisiin ja satunnaisiin mainintoihin.

Irlannin varhaismodernin periodin poliittista ajattelua tarkastelevassa akateemisessa kirjallisuudessa toistuvat perinteiset aatehistorialliset teemat. Niitä ovat esimerkiksi kuninkaan vallan oikeutus, kuninkaan ja muun valtaeliitin väliset suhteet ja Irlannin asema Englannin johtamassa imperiumissa.¹⁵ Myös näissä tutkimuksissa Templen rooli on jäänyt varsin pieneksi. Erityisen suuri kontrasti oli verrattaessa Templeä tämän isään sir John Templeen (1600–1677), joka kirjoitti 1640- ja 1650-luvuilla Irlan-

¹⁰ Lyttel, Edward S. (1908). *Sir William Temple*. Oxford.

¹¹ Woodbridge, Homer E. (1940). *Sir William Temple : The Man and his Work*. The Modern Language Association of America: New York.

¹² Macpherson, C. B. (1943). ”Sir William Temple, Political Scientist?”. *The Canadian Journal of Economics and Political Science / Revue canadienne d'Econimique et de Science polititique*, 9, 1: 39–54.

¹³ Steensma, Robert C. (1970). *Sir William Temple*. Twayne Publishers, Inc.: New York.

¹⁴ Spurr, John (2000). *England in the 1670s 'This Masquerading Age'*. Blackwell Publishers Inc.: Oxford ja Malden, Mass., 144.

¹⁵ Irlantia koskevista poliittisen ajattelun tutkimusteemoista ks. esimerkiksi: Ohlmeyer, Jane (2000). ”Introduction: For God, king or countrey? Political thought and culture in seventeenth-century Ireland” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 1–34; Duffy, Patrick J., Edwards, David ja FitzPatrick, Elizabeth (Ed.) (2001). *Gaelic Ireland c. 1250–1650 : Land, Lordship and Settlement*. Four Courts Press, Dublin; Hayton, D. W. (2012). *The Anglo-Irish Experience, 1680–1730 : Religion, Identity and Patriotism*. The Boydell Press: Woodbridge.

nissa käydyn sodan kauheuksista. Patrick Kellyn mukaan vanhemman Templen teoksessa esitetty kuva irlantilaisista väkivaltaisina ja epäluotettavina barbaareina muodosti perustan englantilaiselle käsitykselle naapurimaan väestön luonteesta.¹⁶

Templeen kohdistuvan poliittisen historian tutkimuksen lisäksi toinen työhöni liittyvä tutkimuskonteksti on taloudellisen ajattelun kehittyminen Englannissa ja Irlannissa. Historioitsijat ovat laajalti yksimielisiä siitä, että Englantiin syntyi 1600-luvun aikana kaupallinen yhteiskunta, joka sekä muutti sosiaalisia rakenteita että korvasi agraariyhteiskuntaan liittyneitä hyveitä. Vaikka muutos sinänsä hyväksytään talousjärjestelmien ja aatehistorian tutkijoiden keskuudessa laajalti, sen ajoituksen kohdalla vastausskaala laajenee.

Taloushistorioitsijat David Loades ja Søren Mentz esittävät pitkää koko 1600-luvun kestänyttä kehitystä, jonka huippu ajoittui 1660-luvulta 1690-luvulle.¹⁷ Steve Pincus puolestaan argumentoi John Pocockia vastaan. Pincus esittää, että muutos tapahtui tasavaltalaisten ajattelijoiden ajamana suhteellisen nopeasti 1640- ja 1650-lukujen aikana.¹⁸ David Armitage ajoittaa talousjärjestelmän muutoksen 1600-luvun jälkipuoliskolle poliittisen ekonomian, nousun yhteyteen. Samalla muutos nosti kaupankäynnin merkitystä ja kauppiaiden asemaa Brittein saarten yhteiskunnissa.¹⁹ Raymond Gillespie puolestaan on tutkinut Irlannin taloutta Ulsterin maakunnan kautta. Gillespie korostaa Irlannin ja Englannin samankaltaista taloudellista kehittymistä ja Ulsterin maakunnassa omaksuttua rakenteellista muutosta kohti manufaktuurituotantoa. Hän luonnehtii Irlannin taloudellista kehitystä aaltomaiseksi, joiden jälkimmäinen nousukausi alkoi 1660-luvulta ja jatkui 1700-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle.²⁰

¹⁶ Kelly, Patrick (2000). ”Recasting a tradition: William Molyneux and the sources of *The Case of Ireland ... Stated* (1698)” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 83–106.

¹⁷ Loades, David (2000). *England’s Maritime Empire : Seapower, Commerce, and Policy 1490–1660*. Pearson Education Limited: Harlow, 214; Mentz, Søren (2005). *The English Gentleman Merchant at work : Madres and the city of London 1660–1740*. Museum Tusulanum Press, 12, 50.

¹⁸ Pincus, Steve (1998). ”Neither Machiavellian Moment nor Possessive Individualism: Commercial Society and the Defenders of the English Commonwealth”. *The American Historical Review*, 103, 3: 705–736.

¹⁹ Armitage 2003, 146–148.

²⁰ Gillespie, Raymond (2013). ”The Early Modern Economy, 1600–1780”. Teoksessa Kennedy, Liam ja Ollesrenshaw, Philip. (Ed.). *Ulster Since 1600 : Politics, Economy, and Society*. Oxford University Press: 12–26.

Ajoituksen ongelmien lisäksi eräät tutkijat ovat esittäneet vasta-argumentteja myös historian tutkimuksen aikaisemmin luomaan kuvaan 1600-luvun taloudellisen järjestelmän kehittymisestä. Thomas Leng kritisoi kuvaa merkantilistisesta talousjärjestelmästä. Lengin mukaan kauppakäynti esitettiin valtiosta toiseen yhtenäisenä järjestelmänä, ja toisaalta kauppaa pidettiin arvoltaan muuttumattomana nollasummapelinä, jossa yhden osapuolen voitot saatiin toisen tappioista. Lengin argumenttina on, että viimeistään 1650-luvun jälkipuoliskolla vaikuttaneet kirjoittajat ymmärsivät, että sekä kaupan kokonaismäärää että sen arvoa voitiin kasvattaa esimerkiksi tehostamalla oman alueen maataloutta ja tuotantoa. Leng kirjoittaa, että ainoa varma keino hävitä 1600-luvun kaupallisessa kilpailussa oli olla osallistumatta. Eristäytymisen seurauksena oli väistämätön alueen tai valtion köyhtyminen ja joutuminen kilpailijoiden armoille.²¹ Myös Pincus on tutkimuksessaan kritisoinut aikaisemman historian tutkimuksen tuottamaa kuvaa monoliittisesta ja muuttumattomasta 1600-luvusta. Hän esittää, että tutkimuksessa korostetut universalismi ja uskontoon perustuneet yhteiskunnalliset argumentit korvautuivat taloudellisilla ja poliittisen intressin argumenteilla. Samalla valtion rooli itsenäisenä taloudellisenä toimijana kasvoi merkittävästi.²² Myös James Livesey korostaa – uskonnon sijaan – kaupankäynnin merkitystä ”modernia valtiota määrittävänä piirteenä.” Toisin sanoen valtiojohto määritteli yhä useammin sen, minkä tuli olla kaupankäynnin ja politiikan intressi. Samaan aikaan kaupungit ja niitä hallitsevat porvarit alkoivat menettää itsenäistä taloudellista ja poliittista valtaansa suhteessa hallitsijaan. Livesey argumentoi, että tämä kehitys oli erityisen voimakasta Irlannissa 1670-luvulla.²³

Irlannin 1600-luvun talouteen liittyvät asiat ovat poliittisen ajattelun tutkimuksessa jääneet varsin suurelta osin edellä mainittujen perinteisten teemojen sekä toisaalta 1700-luvun tutkimuksen varjoon. 1600-luvun jälkipuoliskon taloudellista ajattelua koskevan tutkimuksen puuttuessa irlantilaisien kirjoittajien on usein ajateltu omakseen englantilaiset ja mannereurooppalaiset ajatukset suoraan. Templeä käsiteltäessä

²¹ Leng, Thomas (2005). ”Commercial conflict and regulation in the discourse of trade in seventeenth-century England”, *The Historical Journal*, 48, 4: 933–954.

²² Pincus, Steve (2001). ”From holy cause to economic interest: The study of population and the invention of the state” teoksessa Houston, Alan ja Pincus, Steve (2001). *A Nation Transformed : England after the Restoration*. Cambridge University Press: 272–298.

²³ Livesey, James (2009). *Civil Society and Empire : Ireland and Scotland in the eighteenth-century Atlantic world*. Yale University Press: New Haven & London, 8, 16–17.

historioitsijat ohittavat hänen Irlantia käsittelevän kirjoituksensa kokonaan ja muiden kirjoitusten kohdalla ottavat kantaa lähinnä yksittäisiin lauseisiin. Tutkimukseni pu-reutuu juuri tämän historiankirjoituksellisen epäkohdan korjaamiseen. Vaikka Temp-leä ei ole syytä nostaa yksin kaupallisen kehittämisen ajattelun jalustalle, on hänen asemansa yhtenä keskustelijana irlantilaisessa kontekstissa – esimerkiksi Pettyn ja Lawrence’n rinnalla – tuotava aikaisempaa tutkimusta selvemmin esille.

Thomas Bartlett ja S. J. Connolly esittävät 1600-luvun irlantilaiset aktiivisina ja itse-näisinä taloudellisina sopeutujina, joihin englantilaisten lakimuutokset eivät juurikaan vaikuttaneet tai vaativat korkeintaan sopeuttamistoimia.²⁴ Toisaalta heidän argument-tinsa lähestyvät ongelmaa käytännön taloudellisten ongelmien kautta. 1700-lukua edeltänyttä Brittein saarten taloudellista kehitystä on tutkinut Armitage. Hän esittää tutkimuksessaan, että englantilaiset eivät olleet vielä 1670-luvulla lainkaan kiinnostu-neita Irlannin taloudellisesta kehittämisestä. Hänen mukaansa vasta 1690-luvulla Ir-lannin talous nähtiin potentiaalisesti hyvänä Englannin taloudelle eikä sen kilpailija-na.²⁵ Jacqueline Hill korostaa tutkimuksensa johdannossa 1600-luvun jälkimmäisen puoliskon merkitystä, mutta lopulta työn käsittelyssä korostuvat 1700- ja 1800-luvut.²⁶ Irlantiin liittyvän taloudellisen ajattelun tutkimuksen painopiste on voimakkaasti 1700-luvulla. James Livesey’n 1700-luvulle painottuneessa tutkimuksessa Irlannin taloude-lisen kehittäjän kruunun 1600-luvulla saavat Petty ja Charles Davenant (1656–1714).²⁷ Toby Barnardin kirjoituksen 1600-lukua käsittelevässä osassa tutkimuksellinen huo-mio puolestaan rajautuu Pettyyn, Lawrenceen ja Samuel Hartlibiin (n. 1600–1662).²⁸ Hän jättää Templen täysin huomiotta.

Templen taloudellisen ajattelun roolia – erityisesti suhteessa Pettyyn – on tuonut esille Adam Fox. Hän tunnistaa Templen sijoittumisen irlantilaiseen kontekstiin, mutta kä-

²⁴ Bartlett, Thomas (2010). *Ireland : A History*. Cambridge University Press, 141; Connolly, S. J. (2008). *Divided Kingdom : Ireland 1630–1800*. Oxford University Press, 346–347.

²⁵ Armitage, David (2000). ”The political economy of Britain and Ireland after the Glorious Revolution” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 221– 243; Armitage (2003), 154.

²⁶ Hill, Jacqueline (1997). *From Patriots to Unionists: Dublin Civic Politics and Irish Protestant Pat-riotsim, 1660–1840*. Clarendon Press: Oxford, 1,3.

²⁷ Livesey 2009, 57.

²⁸ Barnard, T. C. (2008). *Improving Ireland? : Projectors, prophets and profiteers, 1641–1786*. Four Courts Press: Dublin, 19–20 sekä luvut 2 (Petty) ja 3 (Lawrence) kokonaisuudessaan; Barnard, Toby (2005). ”Interest in Ireland: the ’fanatic zeal and irregular ambition’ of Richard Lawrence” teoksessa Brady, Ciaran ja Ohlmeyer, Jane (Ed.). *British Interventions in Early Modern Ireland*. Cambridge Uni-versity Press: 299–314.

sittelee Templeä kirjoittajana, jonka käsitys taloudellisesta kehittämisestä on rajattu pelkästään väestön lisäämiseen.²⁹ Tutkija Chi-Ming Yang on huomauttanut Templen kiinnostuksesta kiinalaista yhteiskuntaa kohtaan.³⁰ Valitettavasti sekä Foxin että Yangin kirjoituksissa Templen tekstien analysointi jää lopulta vain lyhyiden viittausten tasolle.

Templen ja muiden kirjoittajien esittämä keskeinen vaatimus uudessa talousjärjestelmässä oli kaupallisuuden hallittavuus kokonaisuutena. Taloudesta saatu – moraalisesti hyväksyttävä – vauraus oli sallittua ja toivottua. Käyttäjän oman varallisuuden ylittävä ja moraalisesti ei-hyväksyttävä luksus oli tuomittavaa. Temple joutui ottamaan kantaa kuluttamisen ja luksuksen kaltaisiin käsitteisiin ja toisaalta pohtimaan niiden välistä suhdetta. Työni kannalta kolmas merkittävä tutkimuskonteksti liittyy luksus-käsitteeseen. Sen kehittymisen kannalta olennaiseksi teemaksi tutkija Istvan Hont mainitsee moraalin ja luksuksen välisen yhteyden katkeamisen. Tämän kehityksen keskeisiksi aikalaiskirjoittajiksi Hont esittää Nicholas Barbonia (1640–1690) ja Bernard Mandevillea (1670–1733).³¹ Samaa kehitystä kuvaa myös Christopher J. Berryn tutkima luksus-käsitteen sanaston muuttuminen. Berryn mukaan luksusta ei enää voitu tuomita samalla tavalla, kun sen käyttöä alettiin perustella tarpeella halun sijaan.³² Sekä Hont että Berry ajoittavat merkittävimmän muutoksen 1700-luvulle. Alankomaalainen tutkija Jan de Vries puolestaan suosii pitkää kehitystä, jonka hän ajoittaa 1650-luvulta 1850-luvulle. Hän painottaa Hontia ja Berryä enemmän yhtäältä kuluttamisen ja toisaalta ahkeruuden muuttuneita rooleja yhteiskunnallisina muutoksen ilmentäjinä.³³

Esitän, että Temple otti osaa 1600-luvun lopulla käytyyn keskusteluun Irlannin taloudellista kehittämisestä. Hänen ajattelunsa punaisena lankana oli luoda Irlantiin kaupallisuuteen nojaava talousjärjestelmä ja yhteiskunta, jotka toteutuakseen vaativat lain-

²⁹ Fox 2009.

³⁰ Yang, Chi-Ming (2011). *Performing China : Virtue, Commerce, and Orientalism in Eighteenth-Century England, 1660–1760*. The Johns Hopkins University Press: Baltimore, 4, 83.

³¹ Hont, Istvan (2006). ”The early Enlightenment debate on commerce and luxury” teoksessa Mark Goldie ja Robert Wokler (Ed.). *Cambridge History Eighteenth Century Political Thought*. Cambridge University Press: 379–418.

³² Berry, Christopher J. (1999) ”Austerity, necessity and luxury” teoksessa Hill, Jacqueline ja Lennon, Colm (Ed.). *Luxury and austerity*. University College Dublin Press: 1–13.

³³ de Vries, Jan (2008). *The Industrious Revolution : Consumer Behavior and the Household Economy, 1650 to the Present*. Cambridge University Press.

säädännöllisiä, hallinnollisia, institutionaalisia, uskonnollisia ja moraalisia muutoksia. Muuttuvaa yhteiskuntaa valvomaan täytyi puolestaan kehittää uusia hyveitä, jotka pystyivät rajoittamaan yhteiskunnan laajenemista ja estämään uuden järjestelmän sisäänrakennetun tuhoutumisen. Argumentoin Armitagea vastaan, että englantilaiset kirjoittajat pyrkivät aktiivisesti ja usean kirjoittajan voimin kehittämään Irlannin taloutta viimeistään 1670-luvulta lähtien.

Temple määritteli kaupallisen yhteiskunnan tuotannon ja elinkeinojen kautta. Keskeistä uudessa yhteiskunnassa oli kaupankäynnin määräävä osuus elinkeinona maatalouden sijaan. Eräs keino nousta pois agraariyhteiskunnan köyhyydestä oli kasvattaa väestöä. Se pakotti ihmiset osallistumaan kaupankäyntiin turvatakseen toimeentulonsa omavaraisviljelyn tuoton laskiessa. Retorisena keinona Temple kuvaili erityisesti Irlannin alueena, jonka tuotanto ja elinkeinot olivat varsin agraarisia ja siten vastakohtana Alankomaiden kaupalliselle yhteiskunnalle.³⁴ Templen kurjuutta korostava esitystapa voimistui irlantilaisten elinkeinojen kohdalla, jotka olivat hyvin maatalouspainotteisia.

Templen vertaaminen Pettyyn ja Lawrenceen auttaa tarkentamaan ja suhteuttamaan kuvaa Templestä kaupallisen yhteiskunnan kehittäjänä. Samalla se auttaa ymmärtämään paremmin Irlannin kaupallisuuden kehittämisen kontekstia. Yhteistä kirjoittajille oli, että he halusivat kehittää Irlantia englantilaisen edun ohjaamana. Yhdistämällä uskonnolliset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät lopputuloksena oli taloudellinen, sosiaalinen ja lainsäädännöllinen kierre, joka saattoi lähtötekijöistä riippuen olla positiivinen tai negatiivinen. Kirjoittajien mukaan Irlannin kehittämisen tavoitteena oli maan tilanteen rauhoittamisen vakiinnuttamalla Englannin taloudellinen ja poliittinen valta. Samalla Irlantiin olisi luotu positiivisen kehittymisen edellytykset, joiden toteutumisen jälkeen Irlannin talous oli mahdollista saada nousuun ja tuottamaan lisätuloja Englannille. Kaikki kolme kirjoittajaa olivat yhtä mieltä myös Irlannin ongelmien keskeisistä syistä. Erilaiset sodat ja jatkuvat kapinat olivat aiheuttaneet Irlannin taloudellisen epävarmuuden ja kehittymättömyyden. Myös uskonto näyttäytyi Pettyn ja erityisesti Lawrenceen teeseissä syynä ongelmiin. Tältä osin Irlannin uskonnon reformoiminen katoli-

³⁴ *Observations*, 187–189.

sesta protestanttiseksi oli eräs ratkaisu. Vaikka jokaisella kirjoittajalla oli samat tavoitteet, heidän keinonsa saavuttaa ne olivat hyvin erilaisia.

Templen esityksessä Irlannin muuttaminen kaupalliseksi yhteiskunnaksi oli vaativa ja kokonaisvaltainen prosessi. Väestön kasvattamista oli mahdollista tukea muuttamalla yhteiskunnan rakenteita. Hänen mukaansa erityisenä ongelmana oli lainsäädännön tiukkuus, joka esti Irlantia kehittymästä. Lainsäädäntöä tuli vapauttaa kaupankäynnin helpottamiseksi. Samalla koko yhteiskuntaa ohjaavaksi tekijäksi tuli omaksua englantilaisten taloudellisen intressi, jonka Temple määritteli osin uudelleen. Uusi yhteiskuntajärjestys vaati myös Irlannin hallinnolta erilaista osallistumista. Hallinnon tehtävänä oli turvata Irlantiin vakaat ja turvalliset olosuhteet, joissa kaupan kehittyminen oli ylipäätään mahdollista. Kuninkaan tuli joko hallitsijana ja valtion päämiehenä tai varakkaana yksityishenkilönä osallistua Irlannin kehittämiseen taloudellisten panosten kautta. Templen tavoitteena oli luoda julkisten investointien avulla Irlantiin tuotantoa ja muita yrityksiä, joiden tuoton avulla Irlantiin perustettaisiin yhä uusia tuotantolaitoksia ja yrityksiä. Seurauksena olisi syntynyt positiivinen kierre, jossa ihmiset olisivat joutuneet luopumaan omavaraisviljelystä ja osallistumaan rahaan ja kaupankäyntiin perustuvaan talouteen.

Uusi kaupallisuuteen perustuva yhteiskunta oli myös hyveidensä suhteen erilainen agraarivaltioon nähden. Kansalaisten puolustustahto sai rinnalleen ahkeruuden ja säästäväisyyden kaltaisia hyveitä, jotka aikaisemmin oli liitetty vain kauppiasluokkaan. Näiden hyveiden avulla valvottiin kauppaa, jotta se ei riistäytyisi hallinnasta aiheuttaen sekasortoa, korruptiota ja tuhoa. Tästä seurasi myös kriittinen suhtautuminen luksukseen. Temple ei pyrkinyt reformoimaan yhteiskuntaa takaisin puhtaaseen korruptoitottomaan alkutilaan, vaan viemään sitä hallitusti ja kokonaisvaltaisesti eteenpäin. Temple pyrki yhdistämään agraariyhteiskunnan moraaliset hyveet kaupallisen yhteiskunnan vaurauteen. Samalla hän joutui kuitenkin avaamaan moraalin ja kuluttamisen välistä sidettä. Toisaalta Temple ei Pettyn ja erityisesti Lawrencen tavoin viitannut irlantilaisten katoliseen uskontoon Irlannin ongelmien syynä. Hän käsitteli ongelmaa varsin maallisesta näkökulmasta.

Petty huomautti, että Irlannin taloudellinen tilanne on heikko, eikä käännettä parempaan ole odotettavissa, mikäli maan taloutta ei saataisi nostetuksi pois omavaraisuudesta. Hän kirjoitti Englannin ja Irlannin välisen tasavertaisen liiton puolesta. Talou-

dellisen kehittämisen prosessi Pettyn esityksessä oli kokonaisvaltainen. Siihen tarvittiin esimerkiksi väestön kouluttamista. Lisäksi Irlannissa oli parannettava infrastruktuuria, luotava kysyntää sekä perustettava uusia yrityksiä eri aloille. Samalla köyhille oli tarjottava mahdollisuuksia kuluttamiseen. Vaikka kaupallisia toimijoita oli useita, Pettyn mallissa kilpailu oli kuitenkin rajoitetumpaa kuin Templen esityksessä. Merkittävää Pettyn esityksessä oli sen matemaattinen lähestymistapa, jonka avulla hän pyrki muuttamaan moraaliset ja uskonnolliset kysymykset taloudellisiksi ja poliittisiksi kysymyksiksi.

Lawrence oli kirjoittajista konservatiivisin. Hän katsoi, että englantilaisten käyttämä siirtokuntiin ja taloudellisiin rajoituksiin perustunut politiikka oli perusteltua ja rationaalista. Tämän vuoksi Lawrence ei katsonut tarpeelliseksi esimerkiksi lainsäädännöllisiä uudistuksia. Irlannin taloudellisen ja lainsäädännöllisen vapauttamisen sijaan hän argumentoi intensiivisemmän voimankäytön ja tiukemman valvonnan puolesta. Hän olisi luonut monopoliyrityksen, joka olisi vastannut koko Irlannin kaupankäynnin kehittämistä ja ohjauksesta. Pankkilaitoksen tehtävänä oli luoda maahan vakautta ja tarvittavia pääomia. Merkittävimpänä irlantilaisena ongelmana Lawrence näki katolilaisuuden ja katolisen väestön, joka oli ratkaistavissa reformoimalla maa protestanttiseksi.

Olen jakanut työni temaattisesti neljään käsittelylukuun, joissa tarkastellaan aihepiireittäin kunkin teeman vaikututusta kaupallisen yhteiskunnan kehittymiseen ja siihen vaadittavia yksittäisiä yhteiskunnallisia muutoksia. Ensimmäinen käsittelyluku keskittyy kaupallisen yhteiskunnan syntyyn ja sen kehitystä ohjaavaan intressiin. Toinen luku käsittelee lainsäädännön ja hallinnon tarpeita. Kolmas luku syventyy kaupallisen yhteiskunnan tarvitsemiin investointeihin ja instituutioihin. Työn viimeinen luku tarkastelee uuden talousjärjestelmän heikkouksia ja sen hallittavuutta moraalisesta ja uskonnollisesta näkökulmasta. Olen yhdistänyt temaattista ja kronologista esitystapaa, jonka avulla on ollut mahdollista vähentää toistoa, mutta toisaalta tuoda esille kirjoittajien keskinäinen suhde. Tietyn kronologian säilyttäminen on tärkeää, koska kirjoittajat reagoivat toistensa töihin. On kuitenkin huomioitava, että Templen ja Pettyn kirjoitusten ajallinen ero on huomattavasti pienempi välillä verrattaessa kumpaakin Lawrenceen. Toisaalta Lawrence ja Petty kuuluivat molemmat Irlannin tilannetta käsitelleeseen *Council of Trade* -neuvostoon, he tunsivat hyvin toistensa ajatukset Irlannin kehittämisen osalta. Koska Petty käsitteli samoja talouteen liittyviä teemoja jo vuonna

1662 julkaistussa tekstissään poikkeen Foxin ja Daviesin esittämästä tekstien ajoituksesta ja käsittelen Pettyn johdonmukaisesti ennen Templeä.

Tutkimukseni liittää Templen aikaisempaa vahvemmin edellä mainittujen perinteisten tutkimustraditioiden lisäksi kaupallisen yhteiskunnan nousun teemoihin. Tutkimukseni ei irrota Templeä englantilaisesta ja länsieurooppalaisesta kontekstista. Se tarkoittaa hänen asemaansa uudessa irlantilaisessa viitekehyksestä, joka aikaisemmassa tutkimuksessa on jäänyt huomiotta. Tutkimukseni tuloksena esitän Templen kuuluvan Irlannin kaupallisen kehittämisen keskusteluun kirjoittajana, jonka keinot – esimerkiksi kaupankäyntiä säätelevän lainsäädännön vapauttaminen sekä kilpailun ja laadunvalvonnan lisääminen – poikkeavat merkittävästi muista aikalaiskirjoittajista. Koska esitykseni keskittyy 1670-luvulle, tuottaa se uusia näkökulmia sekä uutta tietoa ajanjaksolta, jota usein käsitellään varsin viitteenomaisesti tutkittaessa Irlannin ja Englannin poliittista ajattelua. Tutkimukseni korostaa 1670-luvun merkitystä tutkimuskentällä, joka perinteisesti on painottunut voimakkaasti joko 1600-luvun suuriin hetkiin – merkittävimpiä esimerkkeinä 1640-luvun sisällissodat ja vuoden 1688–89 vallankumous – tai 1700-luvulle. Osoitan, että 1600-luvun tutkimus on tärkeää myös perinteisten kiinnekohtien ja tunnettujen tapahtumien ulkopuolella. Lisäksi esitän – kiistämättä 1700-luvun merkitystä sinänsä – 1700-luvun ajattelun juurien ulottuvan 1600-luvulle.

2 Agraaritaloudesta kaupalliseksi yhteiskunnaksi

Kaupallisen yhteiskunnan syntyminen

Kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen kehittämisen ensimmäinen askel oli nouseminen pois luonnontilasta kohti kaupallista yhteiskuntaa. Käsittämäni aikalaiskirjoittajat esittivät – tietoisena retorisena keinona – Irlannin hyvin kehittymättömänä alueena. Olennaista oli, että Irlanti saatettiin pois omavaraisuudesta väestökasvun ja kaupallistumisen tielle. Se tapahtui parantamalla ihmisiä ympäröineitä olosuhteita ja käyttämällä tehokkaammin olemassa olleita resursseja. Kirjoituksissaan Petty ja Temple pyrkivät tähän kasvattamalla Irlannin väestön määrää ja vapauttamalla lainsäädäntöä. Heidän jaettuna periaatteenaan oli, että väestön kasvaessa ihmiset olisi pakotettu ottamaan osaa kaupalliseen yhteiskuntaan. Lawrence puolestaan omaksui Templen argumentin omakseen. Tavoiteltua muutosta täytyi valvoa ja sitä ohjaavaksi tekijäksi esitettiin Englannin taloudellinen ja poliittinen intressi, jolle irlantilaiset alistettiin. Tässä luvussa käsittelen Pettyn, Templen ja Lawrencen teesejä kaupallisen yhteiskunnan syntyisestä ja sitä ohjaavasta intressistä.

Brittein saarille – ensimmäisenä Englantiin sekä myöhemmin Skotlantiin ja Irlantiin – syntyi 1600-luvun aikana kaupallinen yhteiskunta, joka muutti perinteistä yhteiskuntaa ja sen sosiaalisia rakenteita sekä korvasi agraariseen yhteiskuntaan liittyneitä hyveitä, traditioita ja tuotantomuotoja. Tutkijat ajoittavat tämän muutoksen eri tavoin. Englantia tutkineet taloushistorioitsijat Slack, Loades ja Mentz pitävät kehityksen huipentumana ajanjaksoa 1650-luvulta 1690-luvulle. He korostavat, että kyseessä oli pitkä, koko 1600-luvun kestänyt kehitys.³⁵ Loades tarkentaa argumenttiaan esittäen, että 1670-luvulla englantilaisten tulotaso alkoi nousta voimakkaasti, jolloin siirtomaatavarat ja luksus muuttuivat kasvavien lastien myötä yhä halvemmiksi.³⁶ Pincus puolestaan kirjoittaa, että muutos Englannissa tapahtui suhteellisen nopeasti 1640- ja 1650-lukujen aikana.³⁷

³⁵ Slack, Paul (2009). ”Material progress and the challenge of affluence in seventeenth-century England”. *The Economic History Review*, 62, 3: 576–603; Loades 2000, 214; Mentz 2005, 12, 50.

³⁶ Loades 2000, 217.

³⁷ Pincus 1998.

Irlannin kohdalla tutkijat ovat korostaneet Englantia myöhäisempää kehitystä. Useat Irlantia ja sen taloutta tarkastelleet tutkijat ajoittavat varsinaisen merkittävän muutoksen kaupallistumisen suuntaan vasta 1700-luvulle. Tutkimuksessaan kansalaisyhteiskunnan synnystä James Livesey painottaa Irlannin taloudellista kehittymistä 1690-luvun jälkeen.³⁸ Myös S. J. Connolly painottaa 1700-luvulla tapahtunutta kehitystä.³⁹ Molemmat tutkijat ohittavat 1600-luvun keskustelun varsin viitteenomaisesti. Thomas Bartlett puolestaan huomioi Irlannin kaupallistumisen 1600-luvun aikana korostaen Irlannin aktiivista roolia itsenäisenä taloudellisena toimijana. Hänen mukaansa muutos oli nopea ja selvä. Irlantia ohjattiin englantilaisten lakien mukaan ja toisaalta englantilaiset käyttivät aikaisempaa tehokkaammin markkinatalouden keinoja.⁴⁰ Bartlett painottaa sotien tuhoisaa merkitystä taloudelle ja kirjoittaa, että tilanne manufaktuuri tuotannossa parani vasta 1600-luvun lopulla erityisesti kangasteollisuuden nousun myötä.⁴¹

Petty korosti kahta keskeistä asiaa. Lähtökohtaisesti Irlannin väestö oli liian pieni. Toisaalta omavaraisuuteen perustuneessa taloudessa irlantilaiset saavuttivat selviytymiseen vaadittavan tulotason liian vähällä työmäärällä. Petty vertasi Irlantia Englantiin, Ranskaan ja Alankomaihin argumentoiden, että nostamalla ihmisten lukumäärää ja elintasoja ”harvaan asuttu” Irlanti oli pakotettu mukaan rahatalouteen ja kaupalliseen yhteiskuntaan.⁴²

Petty hyödynsi kirjoituksissaan tilastoihin perustuvaa matemaattista esitystapaa. Sen avulla hän huomautti, että Irlannin taloudellinen tilanne ”maan sisäisen vaurauden” perusteella oli lähtenyt uudelleen nousuun.⁴³ Esitystavan tarkoituksena oli ohittaa aiheen moraaliset ulottuvuudet ja muuttaa asian käsittely pelkästään talouteen tai politiikkaan liittyväksi. Slack korostaa Pettyn roolia ja hänen kirjoitustensa irlantilaista kontekstia poliittisen aritmetiikan kehittämisessä. Slackin mukaan metodin tarkoituksena oli tuottaa kruunun tarpeisiin mahdollisimman tarkkaa tietoa matemaattisen tilas-

³⁸ Livesey 2009.

³⁹ Connolly 2009.

⁴⁰ Bartlett 2010, 103.

⁴¹ Bartlett 2010, 140–141.

⁴² Petty 1691, 120. ”*underpeopled*”

⁴³ Petty 1691, 91–92. ”*In Domestick Wealth*”.

toinnin avulla.⁴⁴ Livesey argumentoi, että Pettyn *Political Anatomy of Ireland* -kirjoituksen taustalla oli ajatus, että ”suvereeni yksin ei pystynyt rauhoittamaan Irlantia”. Livesey jatkaa, että Pettyn tavoite ei ollut kuvata Irlantia ”poliittisena yhteisönä [...], vaan hyväksikäytettävien ihmisresurssien ja luonnonvarojen sarjana”.⁴⁵ Liveseyn argumentin, joka nojaa Mary Pooveyn tutkimukseen, mukaan Pettyn kirjoituksen tärkein ulottuvuus oli ”Irlannin resurssien matemaattinen kuvaus”, jonka avulla Petty pyrki ohittamaan politiikan ja nousemaan aikalaisväittelyn yläpuolelle ””puolueettomuuteen””.⁴⁶ Argumentoin Liveseyn tulkintaa vastaan. Pettyn metodi esitti Irlannin asiat ”taloudellisten resurssien sarjana”, mutta sen tavoitteena oli ensisijaisesti tukea poliittista päätöksentekoa ja ohittaa erityisesti uskontoon ja moraaliin nojautuvat perustelut. Irlanti oli ensisijaisesti poliittinen valtio uskonnollisen yhteisön sijaan.

Suurin osa Irlannin harvasta väestöstä eli käytännössä omavaraistaloudessa. Ihmiset pystyivät täyttämään perustarpeensa varsin vähäisellä työpanoksella, jonka seurauksena Petty kirjoitti, että irlantilaiset hukkasivat resurssejaan. Pieni väestö johti siihen, että ahkeruuden kaltaisilla kaupalliseen yhteiskuntaan liittyvillä hyveillä ei ollut merkitystä Pettyn kuvailemassa irlantilaisessa omavaraistaloudessa.⁴⁷ Jos irlantilaiset olisivat olleet ”hyvin työllistettyjä”, Irlannissa olisi kirjoitushetkeen verrattuna voitu ”ansaita yli miljoona puntaa vuodessa enemmän”, mikä olisi Pettyn omien laskelmien perusteella kaksinkertaistanut Irlannin vuosittaiset tulot.⁴⁸ Toisaalta Pettyn mukaan ongelma oli osittain myös Irlannin yleisessä kehittymättömyydessä. Erityisesti Irlannin infrastruktuuri oli liian heikkoa ja kehittymätöntä kaupalliselle yhteiskunnalle. Tähän infrastruktuuriin kuuluivat sillat, satamat ja valtatie sekä yksittäisten perheiden asunnot. Infrastruktuurin heikkous yhdessä liian pienen väestön kanssa johtivat siihen, että Irlannin talous ei pystynyt kehittymään ilman apua. Kauppaa ei voitu käydä, jos osapuolet – tai edes toinen osapuoli – tuottivat itse kaiken tarvitsemansa, esimerkiksi ruo-

⁴⁴ Slack 2009. Kirjoittaja huomauttaa, että Pettyn matemaattinen data ei nykytiedon valossa ollut kovinkaan tarkkaa.

⁴⁵ Livesey 2009, 80.

⁴⁶ Livesey 2009, 80. Katso viite 166. Livesey lainaa: Poovey, Mary (1998). *A History of the Modern Fact: Problems of Knowledge in the Sciences of Wealth and Society*. University of Chicago Press, 135.

⁴⁷ Kaupalliseen yhteiskuntaan liittyviä hyveitä käsitellään tarkemmin ”Uskonto ja moraali” luvussa.

⁴⁸ Petty 1691, 121. ”well employed” ja ”may earn one Million per Ann. more than they do now”.

an, vaatteet ja asuinrakennukset.⁴⁹ Pettyn esityksen vaatimia investointeja ja institutiota käsittelen tarkemmin työn neljännessä luvussa.

Irlantia käsittelevässä kirjoituksessaan Temple argumentoi väestön määrän kasvattamisen puolesta, mutta teki sen Pettyä yksityiskohtaisemmin. Temple nojasi vahvasti samana vuonna julkaistuun Alankomaiden tilannetta käsittelevään tekstiin. Vertaamalla näitä tekstejä toisiinsa, on mahdollista tulkita Irlannin tilannetta tarkemmin. Alankomaat olivat maailman tehokkain kauppaa käyvä kansakunta ja Irlanti puolestaan lähes luonnontilassa oleva periferia.⁵⁰ Alankomaiden rinnalla mielenkiintoinen vertailukohde väestön vaikutuksesta kaupalliseen yhteiskuntaan ja vaurauteen Templen teksteissä on Kiina. Tutkija Chi-Ming Yang huomauttaa, että 1680-luvulla julkaistussa tekstissä ”William Temple julistaa Kiinan ’suurimmaksi, rikkaimmaksi ja väestörikkaimmaksi tunnetuksi kuningaskunnaksi’”.⁵¹

Alankomaiden vaurauden perustana Temple piti suurta väestötiheyttä. Hän huomautti, että kaupallinen yhteiskunta oli mahdollinen vasta, kun ihmiset kokonaisuutena nousivat pois luonnontaloudesta ja omaksuivat rahan käyttöön perustuvan talouden. Templen mukaan ”kaupan ja vaurauden todellinen ja luonnollinen perusta on väestön lukumäärä suhteessa maa-alaan, jota he asuttavat.”⁵² Tiheä väestö pienellä maa-alalla ”muuttaa kaikki elämiseen tarvittavat asiat kalliiksi, ja se pakottaa ihmiset ahkeriksi ja säästäväisiksi”.⁵³ Taloudellisen kehityksen ja vaurastumisen vastapainona olivat ”onnettomuudet tai vallankumoukset”, joiden taloudelliset tappiot johtuivat siitä, että ne ”joko hajottavat tai tuhoavat” väestön.⁵⁴

Temple yhdisti omavaraistalouden luonnontilaan. Luonnontilasta poistuminen tapahtui instituutioiden syntyminen ja sitä seuranneiden hallinnon vahvistumisen sekä kaupan käynnin kasvamisen kautta. Temple argumentoi, että Alankomaat poistuivat luonnontilasta vasta Kaarle Suuren valloitetua alue 700- ja 800-lukujen vaihteessa. Seurauksena oli sivilisaatioprosessin käynnistyminen, jossa virallistettiin lakijärjestelmää ja järjestystä ylläpitävä viranhaltija. Täten luonnontila näyttäytyi tunnistettavana histori-

⁴⁹ Petty 1691, 121. ”Bridges, Harbors, Rivers, Highways, etc. more fit for Trade”, ”Fruit and Timber-Trees” ja ”shade and shelter Cattel”.

⁵⁰ *Observations*, 187–189; Fox 2009.

⁵¹ Yang 2011, 4, 83.

⁵² *Essay*, 2. ”The True and natural ground of Trade and Riches, is Number of People, in proportion to the compass of Ground they inhabit.”

⁵³ *Essay*, 2. ”makes all things necessary to life dear, and that forces men to industry and parsimony”.

⁵⁴ *Essay*, 2. ”accidents or revolutions” ja ”to be either scattered or destroyed”.

allisena tilana, josta poistuttiin luomalla ”siviili- tai (vähintään) sotilaallinen hallinto”.⁵⁵ Englantilaisten luoman hallinnon ansiosta Irlanti ei sinänsä enää ollut luonnontilassa, mutta alue ei vielä ollut kehittynyt kaupalliseksi yhteiskunnaksi.

Ilmastolla oli keskeinen asema Templen ajattelussa. Erilaiset ilmastot tuottivat erilaisia poliittisia järjestelmiä.⁵⁶ Irlanti muodosti kuitenkin erityistapauksen, sillä alueen ilmasto oli hyvin samankaltainen kuin kaupallisesti menestyvässä Englannissa. Ratkaisu ristiriitaan liittyi alueen hallintaan ja vakauden luomiseen. ”Hallinnon turvallisuus ja helppous” vaikuttivat merkittävästi erityisesti kaupan syntymiseen, jonka jälkeen asiat tapahtuivat kuin itsestään: ”kun asiat on kerran saatu liikkeeseen, kauppa houkuttelee kauppaa, kuten tuli houkuttelee tulta”.⁵⁷

Irlannin ongelmat eivät lopulta johtuneet ilmastosta vaan ”useista sodista ja kapinoista”.⁵⁸ Ilman sotien ja vallankumousten kaltaisia yhteiskunnan ja samalla kaupankäynnin kehittymisen esteitä Irlanti olisi ollut ”yksi Euroopan rikkaimmista” maista. Tämän seurauksena Irlanti ei kuitenkaan olisi muuttunut itsenäiseksi kuningaskunnaksi vaan olisi ”kasvattanut Englannin kruunun voimaa ja tuloja”.⁵⁹ Suorien väestötappioiden ja kaupan heikkenemisen lisäksi sodat ja kapinat aiheuttivat tilanteen, jossa hallinto vaihtui jatkuvasti. Seurauksena Templen mukaan oli, että ”yhteisen intressin tavoittelu” oli käytännössä mahdotonta.⁶⁰ Ongelmaksi hän esitti myös sen, että hallinnon vaihtuminen aiheuttaa pääoman pakoa Irlannista Englantiin, jonka seurauksena ”Irlanti menettää rikkaiden henkilöiden ja perheiden tuloja”.⁶¹ Lisäksi Temple huomautti, että ilman ”viime sodassa” Britanniasta tulleita ”seikkailijoita tai sotilaita” Irlanti olisi vielä nykyistäkin ”autiompi”.⁶²

Ihmisen luomat instituutiot kuten hallintomuoto olivat osia kaupankäynnin kontekstissa. ”Ateenan, [...] Venetsian ja Alankomaiden” esimerkit osoittavat, että Templen mukaan kaupankäynti kuului ”tasavaltoihin” olennaisena ja ”luonnollisena” piirteenä.

⁵⁵ *Observations*, 4–5. ”Civil, or (at least) Military Government”.

⁵⁶ *Essay*, 2–3.

⁵⁷ *Essay*, 3. ”by the Circustances of safety and ease under the Government” ja ”When things are once in motion, Trade begets Trade, as fire does fire”.

⁵⁸ *Essay*, 3. ”many Wars and Rebellions”.

⁵⁹ *Essay*, 4–5. ”one of the richest in Europe” ja ”encrease both the strength and revenue to the Crown of England”.

⁶⁰ *Essay*, 4. ”the pursuit of the publick Interest”.

⁶¹ *Essay*, 4. ”The Country loses the expense of many of the richest persons or families”.

⁶² *Essay*, 3–4. ”by the last War”, ”Adventurers or Soldiers” ja ”a manner desolate”.

Temple piti tasavaltalaista yhteiskuntaa monarkiaa kaupankäynnin kannalta parempana vaihtoehtona. Kaupankäynnin yhteys tasavaltaan oli sisäänrakennettu. Luonnollisuuden vastapainona Bruggen ja Antwerpenin esimerkit osoittivat, että kauppa saattoi ”kukoistaa” myös ”hyvien prinssien ja laillisten monarkioiden alaisuudessa”.⁶³ Templen monarkistinen tausta tuli esiin määrittellessä suhdetta kaupankäynnin ja erilaisten hallintomuotojen välillä. ”Mielivaltaisissa ja tyrannin vallan alla” olevissa hallinnoissa kaupankäynti ”välttämättä tukehtuu ja hajoaa”.⁶⁴ Tästä todistuksena oli myös, että ”mielivaltaisten valloittajien” jälkeen edellä mainitut tasavallat menettivät kaupankäynnin edellytykset.⁶⁵ Templen mukaan olennaista kaupankäynnin menestymiselle oli ”yksityisten ihmisten keskinäinen luottamus [...] yksityinen ja julkinen turvallisuus ja luottamus hallintoon”. Viimeisimmän kohdalla luottamus syntyi ”hallitsijan henkilökohtaisten hyveiden ja ominaisuuksien” tai ”perustuslain ja valtion antamien määräysten kautta”.⁶⁶ Tyranniassa tai mielivaltaisessa hallinnossa ihmisten sekä ihmisten ja hallinnon välisen luottamuksen saavuttaminen oli mahdotonta. Täten yhteiskunnan kaupallisuutta määrittävä jakolinja ei ollut monarkian ja tasavallan välillä vaan laillisen ja mielivaltaisen hallinnon välillä.

Miksi Temple halusi siirtyä kaupalliseen yhteiskuntaan? James Livesey on argumentoinut, että Templen kaupallisen yhteiskunnan tavoite olisi ollut armeijan vahvistaminen.⁶⁷ Livesey on oikeassa siinä, että Templen esityksessä kaupankäynnin kehittämisen eräs peruste oli armeijan vahvistaminen kaupankäynnistä saaduilla tuloilla. On kuitenkin huomattava, että Templen argumentin armeijan vahvistamisosa esiintyy Alankomaita käsittelevässä tekstissä. Irlannin kontekstissa tilanne oli toinen. Vaikka kehittyneempi talous olisi mahdollisesti kattanut paremmin Englannille aiheutuneita kustannuksia, sotien ja kapinoiden vaivaama alue ei olisi hyötynyt voimistuneesta armeijasta. Kaupankäynnillä voitiin luoda vaurautta, joka kehittäisi yhteiskuntaa sinänsä. Lisäksi Temple huomautti, että pelkkä vauraus ei taannut puolustuksen tehokkuutta. Sotilaiden täytyi pystyä säilyttämään puolustustahto, joka oli erityisessä vaarassa

⁶³ *Observations*, 189. ”Athens, [...] Venice and Holland”, ”Commonwealth”, ”natural”, ”thrive” ”under good Princes and legal Monarchies”.

⁶⁴ *Observations*, 189. ”Under Arbitrary and Tyrannical Power”, ”of necessity decay and dissolve”.

⁶⁵ *Observations*, 189. ”came to be conquered or subjected to Arbitrary Dominions”.

⁶⁶ *Observations*, 190. ”mutual trust among private men [...] a confidence both of publicue and private safety, and consequently a trust in the Government”.

⁶⁷ Livesey 2009, 33.

varallisuuden tuottaman luksuksen vuoksi. Armeijan kasvattaminen ei siten ollut Templen kuvaileman kaupallisen yhteiskunnan ainoa tavoite.

Lawrence omaksui Templen tekstin oman argumenttinsa lähtökohdaksi. Toisin sanoen myös Lawrencen mukaan keskeinen muutos tapahtui, kun ihmiset hiljalleen nousivat pois luonnontilasta ja omavaraisuudesta. Mitä pidemmälle yhteiskunta muuttui kohti kaupallisuutta, sitä vaikeammaksi paluu vanhaan kävi.⁶⁸ Lawrence kirjoitti myös Templeä vastaan ja loi oman versionsa tämän ajattelun pohjalta. Huomattava ero oli, että Lawrencen argumentissa kaupan ja kaupallisen yhteiskunnan kehittyminen oli mahdollista vasta hyvin pitkälle kehittyneissä yhteiskunnissa.

Lawrence argumentoi, että juuri pankki- ja rahoituslaitostoiminta oli ollut Venetsian, Firenzen ja Alankomaiden ”kaupan nousun ensimmäisenä perustana”.⁶⁹ Temple puolestaan oli painottanut kaupankäynnin merkitystä yhteiskunnan kehitysprosessissa, jolle tyypillinen piirre oli instituutioiden asteittainen vahvistuminen. Lawrence ohitti esimerkiksi – Templen käsittelemät – Ateenan kaltaiset kaupankäyntiin mahtinsa perustaneet antiikkiset kaupunkivaltiot, joissa rahoituslaitosten kaltaisia instituutioita ei tunnettu. Toisaalta Lawrencen mainitsevat esimerkit olivat hyvin tunnettuja tasavaltoja. Oli mahdollista, että Lawrence korosti tasavallan roolia kaupankäynnissä joko tietoisesti tai tiedostamattomasti. Hän ei kuitenkaan kiinnittänyt eksplisiittistä huomiota hallintomuotoon.

Jokainen kirjoittaja otti tekstinsä lähtökohdaksi kaupallisen yhteiskunnan juurruttamisen Irlantiin. Vaikka keinot sen saavuttamiseksi poikkesivat toisistaan voimakkaasti, olennaista oli niiden samanlainen intentio. Irlantia pyrittiin kehittämään kaupallisuuden näkökulmasta. Kirjoittajat pyrkivät luomaan positiivisen taloudellisen vahvistumisen kierteen, jonka yhteenkietoutuneina toteutuskeinoina olivat väestön lukumäärän kasvattaminen ja väestön tukeutuminen aikaisempaa voimakkaammin kaupallisiin ammatteihin ja rahatalouteen elannon hankinnassa. Positiivisen kierteen tavoite oli Irlannin taloudellisen hyvinvoinnin kasvattaminen. Vaikka Irlannin kasvava talous nähtiin osittain kilpailijana, Englannille suurimmat vaarat saatettiin välttää ottamalla maan taloudellisen kehityksen ohjaajaksi englantilaisten intressin.

⁶⁸ Lawrence 1682a, 5. Lawrence lainaa ja toistaa Templen *Observations* tekstin sivut 187 ja 188.

⁶⁹ Lawrence 1682b, 17. ”the first foundation of the great Traffique”.

Kaupallisen kehittymisen intressi: Englannin etu ja unioniajattelu

Huolimatta siitä, että Irlannin taloudellinen tilanne oli 1670-luvun kirjoittajien esityksissä varsin toivoton, Lawrencen, Pettyn ja Templen tavoitteena oli sen kehittäminen. Blair Hoxbyn mukaan Englannin taloudellisen tilanteen kehittymisestä oli viimeistään 1650-luvun aikana tullut keskeinen retorinen väline poliittisessa keskustelussa. Talouden suhdanteiden ja taloudellisen intressin avulla pyrittiin joko tukemaan tai kritisoidaan poliittisia vastustajia. Hoxby esittää, että keskeisimpiä rojalistien esittämiä argumentteja 1650-luvun lopun keskustelussa olivat turvallisen ”yhteiskunnan perusteet”, joista tärkeimpiä olivat ”matalat verot, omistusolojen vakaus ja rauhanomainen kaupankäynti”. Hoxbyn mukaan oli selvää, että kaupankäynnin rooli tulisi olemaan keskeinen uudessa restauroidussa monarkiassa.⁷⁰ Nämä argumentit esiintyvät myös 1670-luvulla käydyssä keskustelussa Irlannin taloudellisesta kehittämisestä. On todennäköistä, että Petty, Temple ja Lawrence kaikki liioittelivat näkemyksiään Irlannin taloudellisesta ahdingosta korostaakseen oman sanomansa tärkeyttä.

Keskeisenä Irlannin taloudellista kehitystä ohjaavana kysymyksenä oli, kenen intressiä Irlannin tilanteessa tulisi seurata. Intressi itsessään oli J. A. W. Gunnin mukaan ”1600-luvun muodikkain poliittinen konsepti”. Gunn esittää, että intressin heikkoudeksi osoittautui kuitenkin sen määrittelemättömyys. Miten oli mahdollista suhteuttaa yksittäiset intressit laajemmaksi kokonaisuudeksi? Lisäksi hän on korostanut poliittisten instituutioiden kehittymättömyyttä intressin määrittelyn vaikeudessa.⁷¹ Thomas Bartlett on argumentoinut, että Englannin politiikka muuttui uskonnollisen reformaation epäonnistuttua 1570-luvulla. Tästä eteenpäin Englannin tavoitteena oli Irlannin alistaminen englantilaiseksi ja protestanttiseksi siirtomaaksi.⁷²

Kysymys Irlannin kaupan intressistä liittyi olennaisesti Irlannin määrittelemättömään asemaan Englannin johtamassa imperiumissa. Maa oli itsenäinen kuningaskunta, jonka hallitsijana oli Englannin kuningas. Irlannin itsenäistä asemaa korosti maan oma par-

⁷⁰ Hoxby, Blair (1999). ”The Government of Trade: Commerce, Politics, and the Courtly Art of the Restoration”. *ELH* 66, 3: 591–627.

⁷¹ Gunn, J. W. A. (1968). ”Interest Will Not Lie’: A Seventeenth-Century Political Maxim”. *Journal of the History of Ideas*, 29, 4: 551–564. Temple muotoilee oman teoriansa vallan oikeutuksesta ja kansalaisten oikeuksista kirjoituksissaan: Temple, William (1681) ”An Essay upon the Original and Nature of Government” teoksessa *Miscellanea*. London; Temple, William (1701). ”Of popular Discontentment” teoksessa *Miscellanea III*. London.

⁷² Bartlett 2010, 84–85.

lamentti. Toisaalta Irlanti oli siirtomaan kaltaisessa alistussuhteessa Englantiin nähden. Irlantia koskevan englantilaisen politiikan motiivina oli Irlannin alueen lopullinen valloittaminen ja uskonnon reformoiminen Englannin kirkon alaisuuteen. Irlannin asema siirtomaana poikkesi merkittävästi Skotlannista, joka pystyi neuvottelemaan Englannin kanssa poliittisen ja taloudellisen unionin ehdoista. Jokainen kolmesta kirjoittajasta esitti, että Irlannin kauppaa tuli edistää englantilaisesta näkökulmasta ja Englannin intressin mukaan. Tätä tavoitetta he pyrkivät toteuttamaan hyvin erilaisin keinoin: kauppaa vapauttamalla, unionilla, sotilaallisilla valloituksilla tai reformaatiolla.

Petty perusti argumenttinsa englantilaiselle edulle sekä vapaalle kaupalle Irlannin ja Englannin välille. Petty alisti Irlannin Englannin edulle, mutta määritteli sen osittain Irlannin kautta. Valtoliitossa maat olisivat olleet tasapuolisesti edustettuna poliittisissa ja taloudellisissa instituutioissa.⁷³ Käsittelen Pettyn kuvaamaa valtioliittoa tarkemmin työn lainsäädäntöä käsittelevässä luvussa.

Templen Irlannin kauppaa käsittelevä kirjoitus sovelsi hyvin pitkälle Alankomaiden kohdalla tehokkaiksi todistettuja keinoja ja esimerkkejä. Tähän kuului elinkeinotoimintaa säätelevän lainsäädännön vapauttaminen, tuotteiden laadun ja mittojen valvonta, esimerkkituotantolaitosten rahoittaminen sekä vapaasatamien perustaminen. Temple yritti luoda Irlantiin ohjatun talouden mallin, jossa Irlannilla ja irlantilaisilla oli tiettyjen reunaehtoien puitteissa mahdollista luoda itselleen kehittynyt kaupallisuuteen perustuva talous. Templen kirjoitusten taustalla oli ajatus Irlannin rauhoittamisesta, kapinoiden ehkäisystä ja Englannille maksettujen verotulojen kasvattamisesta. Suuntaamalla irlantilaisten resurssit kaupankäyntiin sotimisen ja kapinoimisen sijaan alueesta oli mahdollista rakentaa positiivinen tulonlähde Englannille.

Temple ei spekuloinut sillä, mitä tapahtuisi, jos Irlanti ja irlantilaiset olisivat vaurastuneet ja nousseet kapinaan. *Observations*-kirjoituksessa Temple kiinnitti huomioita Alankomaiden pohjoisten provinssien itsenäistymiseen 1500-luvulla positiivisena esimerkkinä.⁷⁴ Kaukana periferiassa sijainneet maakunnat – jotka olivat ensin nousseet kapinaan emämaata vastaan, saavuttaneet itsenäisyyden ja myöhemmin nousseet kaupankäynnin johtavaksi valtioksi – olisivat potentiaalisesti voineet olla merkittävä innoittaja ja vertailukohta Irlannin itsenäistymisliikkeelle. Englantilaiset pystyivät pitä-

⁷³ Petty 1691, 34.

⁷⁴ *Observations*. Ks. teoksen ensimmäinen luku ”*Of the Rise and Progress of the United Provinces*”.

mään Irlannin osana imperiumiaan ja alueen itsenäistymisen seuraukset jäivät lopulta vain arvailuksi. Olisivatko taloudellisesti itsenäiset irlantilaiset mahdollisesti pysyneet *de facto* Englannin siirtomaana? Ehkä Irlanti olisi jossain vaiheessa saavuttanut Skotlannin kaltaisen aseman tasavertaisena kumppanina tai noussut avoimeen kapinaan Englantia vastaan ja siten yltänyt todelliseen itsenäisyyteen. Englantilaisten kannalta koko uudistusajattelu olisi valunut hukkaan, mikäli Irlanti olisi päässyt irtautumaan Englannin ohjauksesta, kuten lopulta kävi kaikille siirtomaille niiden vaurastumisen jälkeen.

Alankomaiden onnistunut kapina ei kuitenkaan estänyt Templeä käyttämästä maata esimerkkinä Irlannille. Hän halusi muuttaa olemassa ollutta englantilaista siirtolaisuuteen perustuvaa politiikkaa. Siirtolaispolitiikan ja Irlannin kauppaa tukahduttavan lainsäädännön sijaan oli Templen mukaan tarpeellista luoda Irlantiin vapaampi ja kaupankäynnin kehittämiseen kannustava ympäristö. Käytännössä tämä positiivinen ilmapiiri olisi saavutettu esimerkiksi irlantilaisten tuotteiden laadunvalvontaa ja niiden keskinäistä kilpailua tukemalla. Lisäksi Temple oli valmis luovuttamaan erilaisia privilegioita ja erivapauksia erityisesti manufaktuurituotantoa parantaakseen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvittiin lisäksi voimassa olleiden lainsäädännön ja poliittisten tavoitteiden muokkausta.

Templen käsitystä Englannin ja Irlannin välisistä intresseistä voi verrata Templen esitykseen Alankomaiden intressistä. Omaa argumenttiaan korostaen Temple kirjoitti, että Alankomaiden sisäisissä asioissa ristiriitoja ja erimielisyyksiä esiintyi harvoin. Hän esitti Alankomaiden hallinnon hyvin yhtenäisenä kokonaisuutena, joka loi mielenkiintoisen kontrastin sisällissotien ja kapinoiden vainoamille Irlannille ja Englannille. Alankomaissa kaikkia ”yhdisti yksi yleinen intressi ja kaikilla on yksi yhteinen hyvä”.⁷⁵ Alankomaiden sisäinen poliittinen tilanne oli 1600-luvun jälkipuoliskolla hyvin tulehtunut ja maa oli jatkuvien sisäisten kiistojen vaivaama. Temple myönsi tämän osittain, sillä hän esitti Alankomaiden vuoden 1672 romahduksen syyksi eri intressiryhmien välisen taistelun ja oman edun tavoittelun.⁷⁶

⁷⁵ *Observations*, 91. ”united by one common bond of Interest, and having all one common End of Public Good”.

⁷⁶ *Observations*, 237–238.

Temple muotoili esityksensä siten, että Englannin intressin suojelun ja Irlannin kaupan kehittämisen rajojen välinen ei-kenenkään-maa oli todella kapea. Vaikka Temple puhui Irlannin taloudellisesta kehittämisestä maan omilla vahvuuksilla, lopulta vaatimus Englannin intressin yliveraisuudesta esti valtaosan kehityshankkeista. Hän huomautti, että kuten ”hallinnon luonteessa myös kaupankäynnin edistämisessä täytyi ottaa huomioon paitsi sen [Irlannin] oma todellinen intressi, mutta myös sen [intressin] suhde Englantiin”.⁷⁷ Koska Irlannin intressi määräytyi Englannin kautta, Irlannin kauppaa voitiin perustellusti ”vähentää tai valvoa”, jos se uhkasi liiaksi emämaan intressiä.⁷⁸ Merkittävää oli, että myös Temple määritteli Englannin edun osittain uudelleen Irlannin taloudellisen menestymisen kautta. Hän vaati Irlannille itsenäisempää roolia sen oman kaupallisen yhteiskunnan kehittäjänä ja ylläpitäjänä. Olennaista oli löytää Irlannille ne tuotantoalat ja kauppakumppanit, jotka eivät uhanneet kilpailullaan englantilaisia. Edun määrittelemisessä ratkaisevin tekijä oli koko valtakunnan näkökulma ja mittakaava.

Englannille haitallisista irlantilaisista tuotteista vaarallisin oli villa, sillä Irlannissa oli valtava määrä lampaista, joilla ei ollut saarella luonnollisia vihollisia ja jotka tuottivat ”Northamptonin tai Leicestershiren veroista villaa”.⁷⁹ Villan vienti ulkomaille tuli ”kieltää” täysin, ja villan vientiä Englantiin tuli rajoittaa voimakkaasti.⁸⁰ Irlantilaisella villalla oli Templen mukaan kyky ”tuhota [villan] tuotanto sekä täällä [Irlannissa] että Englannissa”.⁸¹

Erityistä painoarvoa on annettava Templen teesille, että edes villa ei lopulta ollut täysin kiellettyä, se oli vain alistettava palvelemaan koko valtakunnan etua. Hänen mukaansa ongelmana ei ollut kotimainen eli Irlannin sisäinen kulutus vaan ennen kaikkea ulkomaille suuntautuva kaupankäynti, joka olisi tietyillä aloilla tullut kilpailemaan englantilaisten tuotteiden kanssa.⁸² Haitallisia aloja ”ei ole syytä sulkea kokonaan,

⁷⁷ Essay, 9–10. *”in the nature of its Government, so in the very improvement of its Trade and Riches, it ought to be considered not only in its own proper interest, but likewise in its relation to England”.*

⁷⁸ Essay, 10. *”declined or moderated”.*

⁷⁹ Essay, 11. *”the staple of Wool generally equall with that of Northampton or Leicestershire”.*

⁸⁰ Essay, 11. *”forbid”.*

⁸¹ Essay, 11. *”destruction of Manufactures both here and in England it self”.*

⁸² Essay, 10–11.

mutta sallia siinä määrin kuin se palvelee kuningaskunnan yleistä kulutusta” Irlannissa.⁸³

Villan vastakohtana oli ”lanka”, jonka tuotantoon ”piti rohkaista eniten”. Lankatuotantoa oli mahdollista sekä kasvattaa että jatkojalostaa ”kankaaksi”.⁸⁴ Tämä johtui erityisesti siitä, että irlantilainen lankatuotanto ei kilpaillut englantilaisen tuotannon kanssa. Toisaalta myös Irlannin maaperä oli varsin sovelias hyvälaatuisten ”pellavan” kasvatamiseen.⁸⁵ Kankaiden tuotannossa Irlannissa Temple näki potentiaalia ”kilpailla Ranskan ja Alankomaiden” kanssa.⁸⁶ Templen mukaan Irlannin kankaidentuotanto ”ei ole millään tavalla ristiriidassa Englannin käymän kaupan kanssa”.⁸⁷

Koko valtakunnan etua suhteessa Irlannin karjatuotantoon Temple perusteli useasta näkökulmasta. Ongelmaksi Temple esitti, että kieltämällä irlantilaisten nautakarjakauden muutaman englantilaisen maakunnan intressin perusteella, kärsijänä oli koko kuningaskunta. Irlannin kauppaa rajoittaneet *Cattle Act* -lait olivat Templen mukaan vastoin englantilaisten omaa intressiä. Hän esitti, että villa ja nautakarja olivat – modernin taloustieteen termein – substituuttituotteita. Lisäämällä toisen tuotteen tarjontaa toisen tarjonta vähentyi. Koska villa oli potentiaalisesti pahin irlantilainen tuote Englannin näkökulmasta, oli sen tuotantoa syytä rajoittaa. Helpoiten tämä onnistui vapauttamalla nautakarjaa koskevaa lainsäädäntöä ja siten korvaamalla irlantilaisen villan tarjontaa nautakarjalla.⁸⁸ Käsittelen Templen suhtautumista kaupankäyntiä säätelevään lainsäädäntöön tarkemmin työn seuraavassa luvussa.

Intressiongelma syntyi myös Englannin jalostustoiminnan vaikeutumisesta. Templen mukaan jalostusasteen nostaminen tarkoitti yksinkertaista tuotteen parantamista. Kehäämällä irlantilaisten lampaiden raakavilla langaksi tai kankaiksi saatiin parempaa myyntituloa ja lisäarvoa. Aikaisemmin irlantilaiset toimittajat olivat toimittaneet elävää karjaa, jota englantilaiset pystyivät jalostamaan. Tämä nosti nautakarjan ja siitä saatujen jatkotuotteiden laatua ja hintaa huomattavasti.⁸⁹ *Cattle Act* -lakien seurauksena osa tästä jalostustoiminnasta oli siirtynyt irlantilaisille. On mahdollista, että Temple

⁸³ Essay, 10. ”ought not wholly to be suppressed, but rather so far admitted as may serve the general consumption of this Kingdom”.

⁸⁴ Essay, 11. ”Yarn”, ”ought most to be encouraged” ja ”Linnen”.

⁸⁵ Essay, 11. ”Flax”.

⁸⁶ Essay, 12. ”to beat down the Trade both of France and Holland”.

⁸⁷ Essay, 12. ”without crossing any interest of Trade in England”.

⁸⁸ Essay, 21–22.

⁸⁹ Essay, 21.

ajatteli, että englantilaisten käsityöläisten osaaminen oli korkeammalla tasolla kuin irlantilaisten, ja tämän vuoksi englantilaisten oli mahdollista saada tuotteista enemmän lisäarvoa. Todennäköisemmin Temple halusi varmistaa, että Englanti olisi jatkossakin pystynyt saamaan halpaa raaka-ainetta jatkojalostusta varten.

Koko Englannin taloudellista intressiä uhkasi lisäksi kaupan kohdemaan muutos. Osa korkealaatuisesta irlantilaisesta karjasta kaupattiin Irlannista suoraan Manner-Eurooppaan ja erityisesti Ranskaan.⁹⁰ Tämän seurauksena englantilaiset tuottajat menettivät sekä irlantilaisten tuotteiden jatkojalostuksesta saadun lisäarvon että omien tuotteidensa myyntituloja. Vaikka kirjoitushetkellä irlantilaisten jalostustaso oli varsin matala, se tulisi Templen mukaan nousemaan, minkä seurauksena Irlanti kilpailisi yhä vahvemmin Englannin kanssa.⁹¹ Ulkomaankaupan erityinen ongelma oli, että jos irlantilaiset myisivät tavaroitaan ”ulkomaille”, he ”myös varmasti ostaisivat” tarvitsemansa tuotteet heiltä.⁹² Ulkomaankaupan ongelmana tulojen menetyksen lisäksi olivat siitä syntyneet kontaktit Manner-Eurooppaan. Englantilaisiksi häviäjiksi Temple mainitsee ”Bristow’n, Chesterin ja Lontoon”.⁹³

Lawrence rakensi teesinsä kolmesta osasta, jotka tukivat toisiaan muodostaen argumentin, jossa osoitettiin olemassa olleen järjestelyn hyödyt molemmille osapuolille. Ensimmäisessä osassa hän argumentoi, että englantilaisten oli tunnistettava paremmin oma intressinsä Irlannin taloudelliseen kehittämiseen. Toisessa osassa hän liitti Irlannin yhä vahvemmin Englannin alaisuuteen. Keskeistä siten oli, että Lawrence näki olemassa olleen politiikan parhaana mahdollisena mallina. Englantilaisten tekemät poliittiset, lainsäädännölliset ja taloudelliset reformit olivat oikeansuuntaisia. Enää täytyi vain valvoa niiden toteutumista. Irlannin kaupan oli sallittua kasvaa vain siten, että se oli täysin englantilaisten hallussa. Toisin sanoen Lawrencen mukaan Irlannilla ja irlantilaisilla ei ollut mahdollisuuksia omaan itsenäiseen kaupankäyntiin. Osana Englantia Irlannin alueen kaupan oli mahdollista kasvaa samalla tavalla kuin Englannin ja Alankomaiden kauppa viimeisen 150 vuoden aikana. Lawrencen argumentin kolmantena osana oli protestantismin tai vähintään englantilaiseen protestantismiin sidotun intressin leviäminen Irlannin katolilaisten piiriin.

⁹⁰ *Essay*, 21.

⁹¹ *Essay*, 21.

⁹² *Essay*, 22. ”to seek a foreign Market” ja ”be sure to buy too”.

⁹³ *Essay*, 22. ”Bristow, Chester, and London”.

Lawrencen mukaan englantilaiset olivat tarjonneet irlantilaisille hyvän lainsäädännön ja instituutiot, joiden avulla irlantilaiset olisivat voineet kehittää kauppaansa. Hän esitti, että Irlannin kaupankäynnillä ja manufaktuuritoiminnalla oli hyvät mahdollisuudet menestyä, vaikka vuoteen 1660 mennessä edistystä ei juurikaan ollut tapahtunut. Tämän seurauksena Lawrence ihmetteli, miksi Irlanti ei ollut pystynyt suoriutumaan paremmin kaupankäynnissä, vaikka se oli ollut pitkän aikaa Englannin vallan ja kaupalle ”suotuisen politiikan alaisena”.⁹⁴ Ongelmien ytimeksi hän esitti irlantilaisten luonteenpiirteet ja tyytymättömyyden ja syytti ”sotaan tottuneita” irlantilaisia tuhlailusta ja haluttomuudesta ahkeruuteen.⁹⁵ Irlantilaiset eivät hyväksyneet Englannin hallinnon ylivoimaa, vaan olivat jatkuvasti nousseet vastarintaan. Syynä kirjoittajan mukaan oli irlantilaisten ”levottomuus”.⁹⁶

Irlantilaisten valinnat hämmensivät Lawrencea. Tämä tuli esille hänen suhtautumiseensa englantilaisten Irlannissa suorittamiin maareformeihin. Lawrence totesi, että ”Englannin intressi Irlannissa oli kasvattaa ja kukoistaa kauppaa ja vaurautta”.⁹⁷ Koska voimankäyttöön perustuneet uudistukset eivät olleet onnistuneet, Lawrence ehdotti ratkaisuksi voimankäytön intensiteetin lisäämistä lainsäädännön vapauttamisen sijaan. Irlantilaiset oli pakotettava ahkeruuteen ja kuuliaisuuteen. Tämän käännätyksen merkittävin ohjaaja oli Englannin intressi.

Argumentin toinen osa liittyy hallinnon muuttamiseen. Lawrencen tavoitteena oli alistaa Irlanti yhä tiukemmin englantilaisten alaisuuteen. Tähän Lawrence pyrki englantilaistamalla koko Irlannin julkisen hallinnon, lainsäädännön ja armeijan.⁹⁸ Hän näki Englannin edun ajamisen monipuolisena ratkaisuna Irlannin ongelmaan. Se olisi yhtäältä helpottanut kaupankäyntiä ja maan vaurastumista sekä toisaalta olisi helpottanut ulkovaltojen sotilaallisen uhan torjumista. Englannin intressi olisi ollut ratkaisu myös Irlannin yhtenäistämiseen ja katolisen uskonnon reformoimisessa. Lawrence tarkensi englantilaisen intressin Irlannissa olevan erityisesti ”englantilaisten protestanttien menestyminen”.⁹⁹ Lawrence jatkoi samaa politiikkaa, jota englantilaiset olivat yrittäneet

⁹⁴ Lawrence 1682a, 1. ”*Policies in Trade are inferior to few Countreys*”.

⁹⁵ Lawrence 1682a, 5. ”*inured to War*”.

⁹⁶ Lawrence 1682a, 1. ”*unsettledness*”.

⁹⁷ Lawrence 1682b, 47. ”*That the English Interest in Ireland Should grow and flourish Trade and Wealth*” ja ”*potent*”.

⁹⁸ Lawrence 1682b, 51.

⁹⁹ Lawrence 1682b, 94. ”*Prosperity of the English Protestants*”.

Irlannin reformaatiosta 1570-luvulta saakka. Irlannin stabiloimisen ja reformaation kannalta siirtokuntapolitiikka oli Lawrence mukaan ”rationaalinen projekti”.¹⁰⁰

Irlannin kaupan kehittäminen siten tarkoittaisi sen alistamista paitsi Englannin intressille myös englantilaisille toimijoille. Vahvistamalla ja englantilaistamalla Irlannin kauppaa ja vaurautta englantilaiset pystyvät suojautumaan entistä paremmin sekä ulkoiselta että sisäiseltä uhalta.¹⁰¹ Irlannin merkittävimmät kustannukset liittyivät juuri sotilaallisten uhkien torjuntaan. Mikäli esimerkiksi Ranska valloittaisi ”Irlannin ja sen villatuotannon, koko Englannin vaatetuotanto olisi ollut hukassa”.¹⁰² Ulkomaista uhkaa vastaan Lawrence puolustautui osittain uskonnon avulla. Lawrence näki kaupan käynnin menestyksessä myös oikeasta uskonnosta johtuvaa jumalallista alkuperää. Lawrence argumentin hallinnollisia ja uskonnollisia ulottuvuuksia käsittelen yksityiskohtaisemmin työn seuraavissa luvuissa.

Yhteisen edun vaikutuksen Lawrence nosti tarkemmin esille teoksensa lisäosassa, jossa hän itse esitti muutamia kehittämiään vastalauseita omalle teorialleen. Näistä ensimmäinen koski Irlannin yhteisen edun määrittelyä. Lawrence myönsi osittain, että englantilaisten ajama politiikka ja taloudelliset uudistukset olivat epäonnistuneet. Tämä ei kuitenkaan johtunut politiikan huonoudesta. Hänen mukaansa Ormondin herttuan hallinnon ongelmana oli, että Irlannissa ei ollut määritelty ”yhteistä etua”. Sen seurauksena Irlannin hallinto lamaantui. Kaupan kehittämisen kohdalla lamaannus johtui siitä, että yksittäisillä henkilöillä ei ollut halua kehittää kauppaa, sillä heidän omaisuutensa ja intressi oli sidoksissa ”maaomistuksiin”.¹⁰³ Jokaisella maataomistavalla henkilöllä oli oma intressi, jonka mukaan hän omaisuuttaan hoiti. Koska maaomaisuus määritteli hyvin pitkälle myös poliittiset valtasuhteet, oli suurmaanomistajilla harvoin intressiä lähteä mukaan talouselämään. Tämän vuoksi Lawrence katsoi, että oli tärkeää keskittää koko kansakunnan voima yhden intressin tavoittelemiseen.

Irlannin kaupallisen yhteiskunnan syntymisen keskeisenä ohjenuorana oli Englannin edun toteutuminen. Kirjoittajat näkivät tämän edun hyvin eri tavalla. Lawrence esitti Irlannin alistamista Englannin valtaan voimankäytön kautta. Petty ja Temple puoles-

¹⁰⁰ Lawrence 1682b, 96*. ”*rational project*”. [HUOM. lähteen sivunumerointi katkeaa sivun 96 jälkeen, jonka jälkeen seuraa 14 numeroimatonta sivua. Tämän jälkeen sivunumerointi jatkuu normaalisti sivunumerosta 97. Asteriskilla (*) merkattu sivunumero viittaa numeroimattomiin sivuihin.]

¹⁰¹ Lawrence 1682b, 51–52.

¹⁰² Lawrence 1682b, 52. ”*the wools of Ireland, they would utterly ruine the Clothing Trade of England*”.

¹⁰³ Lawrence 1682b, 181–182. ”*common Good*” ja ”*real Estates*”.

taan toivat esille Irlannin kaupallisen kehittämisen edut. Molemmat katsoivat, että Irlannin kasvanut – mutta edelleen tiukasti valvottu – kauppa oli lopulta eduksi Englannille. Kirjoittajien väliset suhtautumiserot tulevat hyvin esille siinä, kuinka Irlannin tilannetta pitäisi käytännössä muuttaa. Tämän muutoksen työkaluina olivat kaupan käyntiä koskeva lainsäädäntö ja hallinto.

3 Lainsäädäntö ja hallinto

Lainsäädännön vaikutus Irlannin kaupankäyntiin

Englannin poliittinen ja taloudellinen etu oli otettava huomioon kaikessa Irlantia tai irlantilaisia tuotteita koskevassa kaupankäynnissä. Käytännössä tätä intressiä toteutti Englannin ja Irlannin lainsäädäntö ja hallinto. Kehittämällä näitä kahta tekijää kaupankäyntiä tukevaan suuntaan kirjoittajat uskoivat luovansa parempia edellytyksiä kaupallisuuteen perustuvalla yhteiskunnalla. Pettyn ja Templen teksteissä painotus oli kaupankäyntiä koskevan lainsäädännön vapauttamisessa. Lawrence puolestaan painotti olemassa olevan lainsäädännön voimakkaampaa toimeenpanoa. Koska kaupallinen yhteiskunta oli vasta kehittymässä, halusivat Temple ja Petty lisäksi korostaa julkisen hallinnon roolia. Tässä luvussa käsittelemme lainsäädännön ja hallinnon uudistamista ja niiden vaikutuksia Irlannin talouden kehittämiseen.

Irlannin lainsäädännöllinen tilanne muuttui voimakkaasti 1540-luvun jälkeen. Muutoksen määrittävimpänä kehityslinjana oli, että englantilaiset osallistuivat aikaisempaa voimakkaammin irlantilaisia koskevien lakien säätämiseen. Tämä tapahtui kahdella erilaisella tavalla. Englantilaiset hallitsijat ja Englannin parlamentti julistivat lakeja, jotka olivat voimassa Irlannissa ja siten vaikuttivat suoraan maan poliittiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen todellisuuteen. Toisaalta osa englantilaisten pakottamista uudistuksista vaikuttivat suoraan Irlannin poliittisen järjestelmän rakenteisiin, mikä mahdollisti englantilaisten pitkäaikaisen vaikutuksen kasvun. Kaupankäynnin ja talouden osalta Irlannin ongelmaksi muodostui jatkuvasti kiristyvät säädökset, jotka estivät irlantilaisten osallistumisen englantilaisten hallitsemille markkinoille.

Kaupankäyntiin suoraan vaikuttaneet lait kuuluivat ensin mainittuun ryhmään. *Navigation Act* -lait säätelivät Irlannin ja Englannin välistä kauppaa sekä tuotteiden kuljetuksia. Vaikka vuoden 1660 *Navigation Act* takasi irlantilaisille tasapuolisen aseman verrattuna englantilaisiin, tilanne muuttui uuden purjehduslain myötä vuonna 1663. Vuoden 1671 *Navigation Act* rajoitti Irlannin kaupan pelkästään Englannin kanssa

käytäväksi.¹⁰⁴ Yksittäisiä tuotteita ja tuoteryhmiä valvoivat *Cattle Act* ja *Staple Act* -lait. David Armitage on esittänyt, että vuosina 1663 ja 1667 annetut *Cattle Act* -lait vaikeuttivat nautakarjan myymistä ja kuljettamista pois Irlannista. Vuonna 1663 ja 1671 säädettiin *Staple Act* -lakeja, jotka määräisivät, että kaupan ja kuljetusten Irlantiin täytyi tapahtua Englannin kautta. Armitage esittää lisäksi, että jälkimmäinen *Staple Act* käytännössä lopetti tupakan ja sokerin laillisen viennin Irlantiin.¹⁰⁵

Moderni historiantutkimus tasapainoilee tulkinnoissaan Irlannin sopeutumiskyvyn ja lainsäädännön lamauttavan vaikutuksen välillä. Armitage huomauttaa argumentissaan lainsäädännön merkityksestä Irlannin taloudelle. Hänen mukaansa esimerkiksi *Cattle Act* -lait olivat isku Irlannin talouden ”elinvoimaisimpaan osaan”. Hän jatkaa, että moderni historiantutkimus ”on pyrkinyt vähättelemään lainsäädännön vaikutuksia Irlannin taloudelliselle suorituskyvylle”. Armitage korostaa, että ”Irlantia syrjittiin Englannin lainsäädännössä järjestelmällisesti koko 1600-luvun jälkipuoliskon ajan”.¹⁰⁶ Bartlett ja Connolly kirjoittavat Armitagea vastaan. Heidän mukaansa irlantilaiset pystyivät sopeutumaan lainsäädännön muuttuviin taloudellisiin tilanteisiin muokkaamalla aktiivisesti tuotantoaan lainsäädäntöön sopivaksi. *Cattle Act* -lakeihin irlantilaiset vastasivat siirtymällä elävän nautakarjan viennistä suolalihan, nahkojen ja talin viennin.¹⁰⁷

Pitkän aikavälin rakenteellisten muutosten ytimenä oli maanomistusolojen muutos, jonka tärkeimpänä muuttujana oli siirtolaisuuteen perustuva politiikka. Sen merkittävintä toteutunut tavoite oli maanomistuksen siirtyminen katolisilta irlantilaisilta englantilaisille protestanteille. Koska poliittinen osallistuminen ja vaikuttaminen oli 1600-luvun Irlannissa sidottu pysyvään paikalliseen intressiin eli maaomaisuuteen, voimakas muutos maanomistuksessa tarkoitti samalla myös merkittävää muutosta Irlannin parlamentin voimasuhteissa. Viljelykelpoisen ja siten tuottavimman maan lisäksi englantilaiset protestantit saivat valta-aseman Irlannin parlamentissa. Bartlett on esittänyt, että Irlannin muuttaminen Englannin protestanttiseksi siirtomaaksi alkoi 1540-luvun alussa ja tuli sotilaalliseen päätökseen 1691. Hänen mukaansa irlantilaisten katolilaisten maanomistus oli alhaisimmillaan vuonna 1660, jolloin väestöryhmän omistuksessa

¹⁰⁴ Connolly 2008, 170.

¹⁰⁵ Armitage 2003, 151.

¹⁰⁶ Armitage 2003, 150, 151.

¹⁰⁷ Bartlett 2010, 141. Connolly 2008, 346–347.

oli noin 10 prosenttia viljelykelpoisesta maasta.¹⁰⁸ Connolly puolestaan ajoittaa ensimmäiset siirtokunnat vuoteen 1549 ja huomauttaa, että erityisesti vuoden 1660 restauration jälkeinen maan uudelleenjako oli epäoikeudenmukainen.¹⁰⁹ Barnard puolestaan painottaa erityisesti 1650-luvun merkitystä ja esittää, että yli 50 prosenttia Irlannin maa-alasta vaihtoi omistajaa.¹¹⁰

Petty ja Temple kirjoittivat tekstinsä 1660-luvun ja 1670-luvun vaihteessa, jolloin Irlannin kaupankäyntiä koskevaa lainsäädäntöä oli juuri entisestään kiristetty. He ottivat siten varsin konkreettisesti kantaa Irlannin muuttuneeseen tilanteeseen. Petty korosti unionin merkitystä yhteisen kauppalueen vahvistamiselle. Unionin merkittävimpänä etuna olisivat olleet ihmisten ja tavaroiden vapaampi liikkuvuus, joka lopulta olisi tuottanut enemmän tuloja valtiolle kuin mielivaltaiset tullirajat. Taloudellista yhtenäisyyttä olisi korostanut lainsäädännöllinen yhtenäisyys. Toisaalta tilanne olisi tarkoittanut, että Irlannin parlamentin jäsenet olisivat ottaneet osaa Englannin parlamentin istuntoihin, jossa heidän suhteellinen vaikutusvaltansa olisi kaventunut. Temple argumentoi, että Irlannin kauppaa tuli kehittää sen omista lähtökohdista. Hän esitti, että Englannin intressi ei ollut Irlannin tiukka valvominen ja taloudellinen kuristaminen vaan kaupan vapauttaminen. Lawrence puolestaan kirjoitti osaltaan molempia aikaisempia kirjoittajia vastaan suosimalla olemassa ollutta lainsäädäntöä. Hän oli lähimpänä Englannin virallista linjaa ja halusi säilyttää lainsäädännön käytännössä ennallaan tai viedä sitä pidemmälle englantilaiseen suuntaan.

Lainsäädännön osalta Pettyn argumentissa keskeisenä näyttäytyi Irlannin ja Englannin välinen valtioliitto. Irlanti olisi pitänyt muuttaa Englannin kanssa tasa-arvoiseksi taloudelliseksi ja poliittiseksi toimijaksi Walesin esimerkin mukaisesti. Liitossa Irlanti ja Englanti olisivat tasapuolisesti edustettuina poliittisissa ja taloudellisissa instituutioissa. Luomalla yhtenäinen lainsäädännöllinen kokonaisuus olisi voitu kumota Irlannin kauppaa rajoittanut lainsäädäntö, sillä ”ei-unionin epämukavuudet” heikensivät molempien maiden menestymistä.¹¹¹ Irlanti pysyi jatkuvassa kehittymättömyyden tilassa ja toisaalta Englanti menetti jatkuvasti tuloja miehittämällä Irlantia. Pettyn mukaan

¹⁰⁸ Bartlett 2010, 79, 133. Livesey (2009) puolestaan huomauttaa, että vuonna 1776 irlantilaisten katoli-laisten maanomistus oli noin 5 prosenttia viljelykelpoisesta maasta. Huomattavaa kuitenkin on, että Liveseyn mukaan suurin muutos tapahtui 1660-luvulle tultaessa.

¹⁰⁹ Connolly 2008, 5, 154–156.

¹¹⁰ Barnard 2008, 18–19, 45, 47.

¹¹¹ Petty 1691, 31. ”*The Inconveniencies of the Not-Union*”.

unionia vastustettiin, koska ”unionin myötä majesteetti menettäisi suuren osan tuplaltulleistaan”.¹¹² Hän haastoi tämän näkemyksen ja pyrki tekstissään tuomaan esille perustelut unionin paremmuudelle. Petty argumentoi, että Irlannin ja Englannin välisen vapaan kaupankäynnin tuottamat tullitulot olivat suuremmat kuin rajoitetun kaupankäynnin tuottamat tullitulot.

Petty jatkoi argumenttiaan kyseenalaistamalla Englannin kuningaskunnan rajat kirjoitushetkellä. Hän piti Englannin muodostamaa tullirajoin rajattua kokonaisuutta varsin mielivaltaisena. Jos tullitulot olivat kuninkaan merkittävin tulonlähde, miksi Englannin kuningaskunnan kokoa ei pienennetty ja asetettu uusia tullimuureja uuden kuningaskunnan rajoille. Hän kyseenalaisti ”Englannin ja Walesin liiton” verratessaan näiden alueiden tilannetta Irlantiin ja tarjosi ratkaisuksi lopulta Irlannin köyhimmän osan ”muuttamista englantilaiseksi”.¹¹³ Ehdotus voidaan ymmärtää Irlannin englantilaistamiseksi sinänsä. Sen äärimmäisenä seurauksena olisi ollut irlantilaisen kulttuurin tuhoutuminen.

Toinen tulkinta on, että Petty jatkoi jo aikaisemmin mainitsemaansa unioniajattelua, jossa Irlanti ja Englanti yhdistetään yhdeksi kuningaskunnaksi. Irlannin tilannetta heikentänyt negatiivinen kehittymättömyyden kierre voitiin katkaista, jos irlantilaiset olisivat pystyneet englantilaistumaan. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut sekä Irlannin ja Englannin hallinnon ja lainsäädännön että näiden taloudellisen toiminnan yhdistämistä. Samalla Irlannin köyhimmät olisivat saaneet samanlaiset oikeudet kuin Englannin vastaava väestöryhmä. Irlannin ja Englannin yhdistäminen olisi tarkoittanut myös Irlannin uskonnollista reformoimista pois katolilaisuudesta.

Toteutuessaan ehdotus unionista olisi muuttanut alueen lainsäädännöllistä tilannetta radikaalisti. Aikaisemman kolmen kuningaskunnan sijaan Petty olisi yhdistänyt vähintään Englannin ja Irlannin kuningaskunnat yhdeksi laajaksi kaupankäyntiin nojaavaksi liitoksi. Lisäksi Petty olisi yhdistänyt alueiden lainsäädäntöelimet siten, että paikalliset ja itsenäiset lainsäädäntöelimet olisivat lakanneet toimimasta. Tilalle olisi tullut selkeästi keskusjohtoinen entisten kuningaskuntien rajat ylittänyt ”yhteinen lakiasäätävä

¹¹² Petty 1691, 34. *”his Majesty would by the Union lose much of his Double-Customs”*.

¹¹³ Petty 1691, 34–35. *”Union between England and Wales”* ja *”transmuted to English”*.

elin ja parlamentti”.¹¹⁴ Petty perusteli unionia sekä tehokkuudella että poliittisilla ja taloudellisilla eduilla.¹¹⁵

Irlannin painoarvo eurooppalaisten johtamassa maailmanlaajuisessa kaupankäynnissä oli kasvanut 1400-luvun lopulta lähtien. Tämä johtui kahdesta pitkän aikavälin rakenteellisesta muutoksesta. Kaupan painopiste Euroopassa siirtyi Välimereltä pohjoiseen Atlantille ja Pohjanmeren rannikoille. Merkittävämpi muutos oli Uuden maailman löytyminen ja sen integroiminen eurooppalaiseen talousverkkoon. Näiden muutosten seurauksena Irlannin geopolitiittinen asema muuttui Euroopan periferiasta viimeiseksi eurooppalaiseksi satamaksi ennen Uutta maailmaa. Petty tunnisti muuttuneen tilanteen ja lainsäädännön tuomat rajoitukset. Maantieteellisesti Irlanti oli ”sopiva kaupankäynnille” erityisesti suhteessa Uuteen maailmaan, ”jonka näemme kasvavan ja kukoistavan joka päivä”.¹¹⁶ ”Luonnollinen sopivuus” korosti lainsäädännöllä rajoitetun kaupankäynnin heikkoutta.¹¹⁷

Pettyn mukaan merkittävä ongelma Irlannissa oli pääoman karkaaminen saarelta. Tilanne johtui ennen kaikkea Irlannin turvattomista ja epävakaista oloista. Hän esitti, että virallinen syy *Cattle Act* -lakien säätämiselle oli Englannin suojele laskevilta maanvuokrilta. Petty pyrki todistamaan, että Englannin kokemat vuokrien vaihteluiden kaltaiset taloudelliset muutokset eivät voineet johtua Irlannin kanssa käydystä kaupasta eivätkä ne siten voineet parantua lopettamalla maiden välinen kaupankäynti. Maiden välisen kaupan summa oli moninkertaisesti pienempi kuin vuokratulojen lasku Englannissa. Tilanne, jossa ”Irlanti tyhjensi rahat pois Englannista” ei siten ollut mahdollinen.¹¹⁸

Lainsäädännön tavoitteena ei Pettyn esityksen mukaan ollut irlantilaisen kaupankäynnin valvonta. Se säädettiin rajoittamaan englantilaisen pääoman liikettä. Lain seurauksiksi Petty esitti, että ”rahan eli hopean ja kullan määrä pienenee jatkuvasti Irlannissa”.¹¹⁹ Tämä johtui Pettyn mukaan useista syistä, joista ensimmäisenä hän mainitsi sen, että Irlannin tuonti ylitti viennin. Tämä johtui yksistään ”laista, joka estää karjan

¹¹⁴ Petty 1691, 31. ”under one Legislative Power and Parliament”.

¹¹⁵ Petty 1691, 31–35.

¹¹⁶ Petty 1691, 79. ”fit for Trade” ja ”which we see every day to Grow and Flourish”.

¹¹⁷ Petty 1691, 79 ”by Nature fit”.

¹¹⁸ Petty 1691, 71. ”Ireland drained away the Money of England”.

¹¹⁹ Petty 1691, 71. ”Money, that is to say, Silver and Gold, do at this day much decrease in Ireland”.

ja lampaiden, elävien tai kuolleiden, viennin Englantiin”.¹²⁰ Ongelmana oli, että laki rajoitti liian tehokkaasti irlantilaisten kaupankäyntiä sillä useimmat irlantilaiset tiesivät, että ”niiden [karjan] vieminen Englantiin on rangaistavaa”.¹²¹ Syytä siihen, miksi irlantilaiset tottelivat juuri tätä lakia, mutta kapinoivat muita vastaan, Petty ei maininnut.

Petty hyväksyi englantilaisten maaomistukset Irlannissa kuten myös omaisuudensiirrot maiden välillä. Jos hyväksyttiin oletus, että Irlannista saatuja tuottoja sai käyttää vain Irlannissa, täytyi hyväksyä, että tätä samaa logiikkaa sovellettiin myös pienempiin yksiköihin. Hänen mukaansa pääoman liikkeen rajoittamisen looginen lopputulos olisi ollut, että lopulta mitään kauppaa ei käydä, sillä jokaisen henkilön talous olisi rajoittunut vain oman ruoan tuottamiseen.¹²² Toisin sanoen rajoitusten vuoksi talous olisi taantunut takaisin omavaraisuuteen. Suorana ja välittömänä seurauksena oli, että kaupallisuuteen perustuva yhteiskunta olisi muuttunut mahdottomaksi.

Petty pyrki kaupan arvon muutosten avulla todistamaan, että Irlannin talouden kannalta lainsäädäntö oli haitallisen tiukka. Maa menetti jatkuvasti pääomaa, koska se oli pakotettu kaupankäyntiin Englannin kanssa. Tilannetta Irlannissa pahensi se, että maalla ei Englannin lisäksi ollut olemassa muita virallisia ja laillisia vaihtoehtoja kauppakumppaneiksi. Yksipuolisen kaupankäynnin ongelmaksi muodostui se, että ”kaikki mikä kuuluu heille [englantilaisille], lähtee ulos, mutta ei palaa”. Pääoman katoamista Irlannista Pettyn mukaan lisäsi myös se, että irlantilaiset joutuivat yhä maksamaan armeijastaan, vaikka ”suurin osa siitä on lähetetty Englantiin”.¹²³ Pettyn argumentin ratkaisu olisi ollut kaupankäynnin lainsäädännön vapauttaminen ja siten todellisten vaihtoehtojen luominen.

Pettyn intentioksi voidaan esittää kahta toisistaan poikkeavaa selitystä. Yhtäältä Petty ajoi valtioiden välistä poliittista ja taloudellista liittoa, jonka yksi peruspiirteistä oli aikaisempaa vapaampi kauppa. Pääoman liikkuminen oli puolestaan luonnollinen osa vapaampaa kauppaa. Toinen intentio omaisuudensiirtojen hyväksymiselle saattoi johtua Pettyn omasta sosioekonomisesta asemasta. On mahdollista, että Petty pyrki Irlan-

¹²⁰ Petty 1691, 71. ”*a Law made to prohibit the Importation of great Cattel and Sheepp, alive or dead, into England*”.

¹²¹ Petty 1691, 99. ”*'tis penal to import them [Cattle] into England*”.

¹²² Petty 1691, 84–85.

¹²³ Petty 1691, 72. ”*all that belongs to them goes our, but returns not*” ja ”*hath been sent into England*”.

nissa asuvana englantilaisena maanomistajana perustelemaan ja turvaamaan omat oikeutensa omaisuuden siirtämiselle Irlannista Englantiin.

Temple kiinnitti argumentissaan paljon huomiota Irlannin lainsäädännöllisen aseman parantamiseen. Irlantiin oli saatava kaupankäyntiä tukeva lainsäädäntö, joka mahdollisti kaupankäynnin irlantilaisten omista lähtökohdista ja heidän omia vahvuuksiaan hyödyntäen. Vertaamalla Templen kirjoituksia Irlannin ja Alankomaiden lainsäädännön piirteistä, voidaan osoittaa, että Templen keskeisenä tavoitteena oli Irlannin sisäisen kilpailun suosiminen ja Irlannin ja Englannin välisen kaupan vapauttaminen lainsäädännön rajoituksista. Temple esitti irlantilaiset täysin englantilaisten armoilla olevaksi väestöksi, jolle oli mahdollista vain seurata englantilaisten käskyjä ja neuvoja. Bartlettin luomasta kuvasta, jossa irlantilaiset esitettiin aktiivisina taloudellisina sopeutujina, näkyy Templen esityksessä vain varjo.¹²⁴ Templen kirjoitustyyli ja retoriikka – vaikka se olikin paikoittain horjuvaa ja epätasmaalista – tukee paremmin Armitagen näkemystä irlantilaisista alistettuna väestönä.¹²⁵

Kapinoiden, sotien ja pienen väestön ohella Irlannin kohdalla merkittävimmät kauppaa heikentäneet tekijät olivat *Cattle Act* -lait, joita Temple käsitteli perusteellisesti. Lainsäädännön muutoksen tarve oli kuitenkin yksittäistä lakimuutosta suurempi. Temple aloitti tekstinsä käymällä läpi yleisesti niitä Irlannin ”erityisiä perustuslain ja hallinnon olosuhteita, jotka ovat olleet [...] kaupan ja vaurauden suuria lannistajia”.¹²⁶ Näiden tekijöiden lisäksi Temple lupasi esitellä ”nykytilanteen muita tekijöitä, jotka ovat ehdottomasti kuolettavia” kaupalle ja vauraudelle.¹²⁷

Vertaamalla Templen *Observations*-kirjoitusta Irlantia käsittelevään tekstiin saadaan kuva kaupankäynnin edellytysten luomisesta laajalla yhteiskunnallisella tasolla. Alankomaiden merkittävin etu oli lakien ja instituutioiden takaama vahva suoja ”yksilön ja yksityisomaisuuden” koskemattomuudelle.¹²⁸ Luottamus oli keskeistä kaupallisen yh-

¹²⁴ Bartlett 2010, 141.

¹²⁵ Armitage 2003, 150–151. Templen argumentin ja retoriikan horjumisesta vrt. esim. s. 29 tässä esityksessä.

¹²⁶ *Essay*, 2. ”particular Circustances in the Constitution and Government, which have been [...] the great discouragers of Trade and Riches”.

¹²⁷ *Essay*, 2. ”some others in the present Conjuncture, which are absolutely mortal to it”.

¹²⁸ *Observations*, 193. ”man’s Person or Property”.

teiskunnan toimivuuden kannalta. Tämän seurauksena oli luotava olosuhteet, joissa huijareita ja rikollisia kohtasi ”lainsäädännön ankaruus”.¹²⁹

Kaupallisen yhteiskunnan kehittämisessä oli useita muita tekijöitä, mutta lainsäädännön rooli oli tehokkain. Templen argumentin mukaan oli helpompi avata ja purkaa vanhaa lainsäädäntöä kuin luoda täysin uutta. Templen radikaali ratkaisuehdotus oli vapauttaa Irlannin kaupankäynti – soveltuvin osin – määrittelemällä uudelleen Englannin intressi. Temple pyrki aktiivisesti määrittelemään uudelleen laajalti käytössä olleen termin sisällön. Olennaista oli, että englantilaiset toimivat vastoi omaa etuaan rajoittaessaan Irlannin kauppaa. Esimerkkinä Temple esitti *Cattle Act* -lainsäädännön. Se säädettiin, koska seurattiin liikaa ”tiettyjen englantilaisten maakuntien etua eikä koko valtakunnan etua”.¹³⁰

Temple esitti väitteilleen hyvin samanlaisia argumentteja kuin Petty, mutta hän ei käyttänyt niissä suoria matemaattisia tai tilastollisia perusteluita. Templen mukaan *Cattle Act* -lainsäädäntöä oli virallisesti perusteltu vääristä lähtökohdista. Lakien tarkoituksena oli suojella englantilaista tuotantoa irlantilaiselta kilpailulta. Temple väitti, että englantilaisten tuotteiden laatu ei ollut tarpeeksi korkealla tasolla tietyissä maakunnissa. Toisaalta ihmiset vaihtoivat tiettyjen alueiden heikkotasoisia tuotteita parempiin, minkä seurauksena maanarvo laski heikoilla alueilla.¹³¹

Templen tapa ratkaista tuotteiden laadun parantamisen ongelma oli kilpailun ja valvotun kaupankäynnin avulla. Hän kiisti, että ”laskevat vuokrat Englannissa” olisi ollut perusteltu syy Irlantia koskevan lainsäädännön kiristämiseksi.¹³² Templen mukaan oikea syy oli, että ”eliitti halusi parempia ulkomaisia tuotteita ja kaikki korkeampaa elintasoa”.¹³³ Hän pyrki todistamaan teesinsä esittämällä, että *Cattle Act* -lainsäädäntö oli tehoton, sillä sen kiristämisen ”jälkeen vuokrat olivat kaukana nousemisesta”.¹³⁴

Kuten karjatalouden myös pellavantuotannon kohdalla Englannin parlamentti ”on laatinut liian tiukat [...] kiintiöt pellavalle, ja tämä on aiheuttanut (ja ehkä oikeutetusti)

¹²⁹ *Observations*, 200. ”*Severity of Justice*”.

¹³⁰ *Essay*, 21. ”*the interest of particular Counties in England than by that of the whole*”.

¹³¹ *Essay*, 22.

¹³² *Essay*, 22. ”*decay of Rents in England*”.

¹³³ *Essay*, 22. ”*want of People, in the mighty consumption of foreign Commodities among the better sort, and in a higher way of living among all*”.

¹³⁴ *Essay*, 22. ”*the Rents have been far from encreasing since*”.

yleisen piittaamattomuuden [määräysten] toteuttamisessa”.¹³⁵ Temple ehdottaakin ”joitain lisäyksiä lakiin [...], joiden avulla pellavan ompelemista voidaan rajoittaa helpommin harjoitettavaksi”.¹³⁶ Samalla Temple asettaa tiukat määräykset kankaan laadusta.

Toinen keskeinen tekijä Templen argumentissa oli laillinen hallitus, joka tarjosi yksityisen omaisuuden suojan. Irlannin ongelma ei ollut niinkään mielivaltainen hallinto kuin jatkuvat sodat ja kapinat. Kaupallisen tilanteen kehittymisessä ei riittänyt, että odotettiin tilanteen muutosta. Oli aktiivisesti vapautettava kaupallisten elinkeinojen elinehtoja, joihin lainsäädäntö osaltaan kuului. Tämä näkemys poikkesi voimakkaasti Lawrencen voimankäytön lisäämisen strategiasta.

Lawrencen tekstin keskeinen ristiriita oli suhtautuminen kaupankäynnin vapauteen. Yhtäältä hän kannatti englantilaisten toteuttamaa irlantilaisten kaupankäyntiä rajoittavaa lainsäädäntöä. Toisaalta hän asetti vapaamman kaupankäynnin ihanteen ja englantilaisen esimerkin ohjenuoraksi Irlannille. Lawrencen esityksessä ristiriitaisuuden toi esille Alankomaiden ja Englannin roolien suhde Irlantiin. Alankomaiden esimerkki ymmärrettiin kaupallisen vapauden esimerkkinä. Englanti osoitti, kuinka kauppa voi nopeassa ajassa kasvaa moninkertaiseksi. Lawrence esimerkiksi kehui englantilaista lainsäädäntöä, joka on viimeisten 140 vuoden aikana muuttunut ”kauppaa rohkaisevaksi ja sääteleväksi”.¹³⁷ Irlanti puolestaan tuli sitoa tiukasti Englannin valvontaan ja suoda sille mahdollisimman vähän erivapauksia. Silti hänen oli mahdollista asettaa Englanti ”parhaaksi esimerkiksi” Irlannille.¹³⁸

Lawrencen kirjoituksessa Irlanti oli Englannin siirtomaa, jonka kaupankäynti oli täysin alistettu emämaalle, ja jonka kaupankäynti ja taloudellinen menestyminen oli taloudellinen ja poliittinen uhka. Oli selvää, että Irlanti ja Englanti eivät jakaneet samoja kaupallisen yhteiskunnan lähtökohtia. Lawrence ei huomionut, että englantilainen lainsäädäntö Irlannissa – esimerkiksi *Cattle Act* tai *Staple Act* – tosiasiallisesti rajoitti irlantilaisten kykyä harjoittaa kauppaa.

¹³⁵ Essay, 12. ”too great rigor imposed upon [...] quantaties of Flax, has caused (and perhaps justly) a general neglect in the execution”.

¹³⁶ Essay, 13. ”some amendments to last Act [...], where by the necessity of sowing Flax may be so limited as to be made easily practicable”.

¹³⁷ Lawrence 1682b, 20–21. ”Laws for the encouraging and regulating Trade”.

¹³⁸ Lawrence 1682b, 18. ”the best president”.

Lawrencen esityksen intentiona oli Irlannin alueen lopullinen valloittaminen ja uskonnon reformoiminen Englannin kirkon alaisuuteen. Tätä tavoitetta Lawrence pyrki toteuttamaan hyvin erilaisin keinoin: sotilaallisilla valloituksilla, reformaatiolla ja Irlannin kaupankäyntiä valvovan lainsäädännön avulla. Lainsäädännön kohdalla Lawrence esitti, että muutoksia varsinaiseen politiikkaan ja lainsäädäntöön ei tarvinnut tehdä. Tarpeellisena Lawrence kuitenkin piti vallitsevan politiikan ja lainsäädännön aikaisempaa tarmokkaampaa toteuttamista. Toisin sanoen Lawrencen näkökulmasta Irlannin stabiloimisen ja reformaation kannalta siirtokuntapolitiikka oli epäonnistunut vain liian joustavan toimeenpanon vuoksi.¹³⁹

Siirtokuntapolitiikka ja sitä tukeva lainsäädäntö aiheutti jatkuvia kapinoita eivätkä ne olleet onnistuneet Irlannin muuttamisessa protestanttiseksi. Jatkuvat epäonnistumiset eivät Lawrencen esityksessä liittyneet pelkästään lainsäädännöllisiin rajoituksiin tai maan omistusolojen voimakkaaseen muuttamiseen vaan kokonaisuuteen. Ongelmat johtuivat väestön katolilaisuudesta ja irlantilaisten luonteenpiirteistä, luottamuksen puutteesta ja rahoituslaitoksen heikkoudesta. Näitä syitä käsittelen tarkemmin työn seuraavissa luvuissa. Petty ja Temple halusivat vapauttaa olemassa ollutta kaupankäyntiä koskevaa lainsäädäntöä. Lawrencen mukaan tavoitteen saavuttaminen onnistui siirtolaisuuspolitiikan ja maareformien ja niitä tukevan lainsäädännön kautta. Ongelmista huolimatta Lawrence halusi jatkaa virallista politiikkaa. Tarvittava muutos oli politiikan ja erityisesti voimankäytön intensiteetin kasvattaminen.

Lainsäädännön osalta Lawrencen esityksen tekee mielenkiintoiseksi sen suhde Templen ja Pettyn argumentteihin. Perustellessaan Irlannin taloudellisen tilanteen syitä Lawrence omaksui Templen argumentin lähes suoraan.¹⁴⁰ Lainsäädännön kohdalla Lawrence valitsi erilaisen lähestymistavan. Templen ja Pettyn kilpailuun ja avoimempaan lainsäädäntöön perustuva argumentti muuttui Lawrencen tekstissä suljetuksi ja ylhäältä valvotuksi järjestelmäksi. Julistamalla Irlannin kaupankäynti Englannille alisteiseksi Lawrence poisti Irlannilta sen mahdollisuuden itsenäiseen taloudelliseen kehittämiseen.

Kaikki kolme kirjoittajaa olivat yhtä mieltä siitä, että lainsäädäntö takasi kaupallisen yhteiskunnan edellytykset. Kirjoittajat esittivät toisistaan hyvin poikkeavia tulkintoja

¹³⁹ Lawrence 1682b, 96*.

¹⁴⁰ Irlannin taloudellisen tilanteen perusteluista ja Englannin intressin merkityksestä ks. luku 2.

siitä, miten lainsäädäntöä pitäisi uudistaa, jotta tavoite olisi ollut mahdollista saavuttaa. Petty ja Temple puolestaan pyrkivät muuttamaan sekä lainsäädäntöä itsessään että sen säätämistä ohjaavaa periaatetta. Lawrence halusi paneutua tarmokkaammin ole-massa olleen lainsäädännön tehokkaampaan käytännön soveltamiseen ja valvomiseen. Lainsäädäntöön ehdotettujen muutosten avulla on nähtävissä selvästi, miten eri tavalla kirjoittajat määrittelivät Englannin edun. Lainsäädäntö saattoi kirjaimellaan tuottaa kaupallisen yhteiskunnan vaatimia reunaehdoja, mutta itsessään se ei kuitenkaan riittä-nyt. Toteutuakseen nämä reunaehdot vaativat tuekseen yhteiskunnallista rakennetta, jonka tarjosi lainsäädäntöä toimeenpaneva laillinen, oikeudenmukainen ja luotettava hallinto.

Hallinnon vaikutus Irlannin kaupalliseen yhteiskuntaan

Hallinnon roolina oli toteuttaa ja valvoa lainsäädännön mahdollistamia keinoja kauppal-lisen yhteiskunnan luomiseksi ja kehittämiseksi. Hallinnolla tarkoitetaan kuningasta ja hänen neuvonantajiaan sekä paikallistason virkamiehiä eli niitä tahoja, jotka säätivät, toimeenpanivat ja valvoivat lakeja ja asetuksia. Hallinto ja lainsäädäntö elivät 1600-luvulla symbioosisa sekä Irlannissa että muualla Brittein saarilla. On huomattava, että vaikka lainsäädäntö periaatteessa ohjasi hallintoa, oli lakien ja asetusten muuttaminen silti huomattavan riippuvainen kuninkaan tai hänen paikallisten virkamiestensä joskus mielivaltaisesta tahdosta. Irlannin erityiseksi ongelmaksi on tutkimuksessa esitetty lainsäädännön nopeita muutoksia ja erityisesti yksityisomaisuuden heikkoa suojaa. Vaikka parlamentti oli virallinen lakeja säätänyt poliittinen toimija, oli sen rooli erityi-sesti Irlannissa varsin kyseenalainen. Nämä ongelmat nousivat esille erityisesti kapi-noiden ja vallanvaihdosten yhteydessä. Tässä alaluvussa keskityn hallinnon rooliin laajemmin ja toisaalta sen päivittäisiin tehtäviin.

Petty kävi tarkasti läpi valtion julkisia tehtäviä jo vuoden 1662 kirjoituksessaan. Sa-malla hän myös rajasi valtion roolia julkisessa hallinnossa. Näistä tehtävistä tärkeim-piä olivat armeijan ylläpito, kansalaisten koulutus ja infrastruktuurin rakentaminen ja korjaaminen. Hänen ihannevaltionsa ei ollut vain veroja keräävä hallinnollinen elin. Se oli laaja ja kokonaisvaltainen koneisto, jonka tehtäviin kuului laaja otanta erilaisia toimia armeijan ylläpidosta infrastruktuurin rakentamiseen.

Armeijan ylläpitäminen oli 1600-luvulla valtion yksi tärkeimmistä tehtävistä. Valtion ensimmäinen ja tärkein tehtävä oli suojella kansalaisia ulkoiselta ja sisäiseltä väkivallalta. Toinen tärkeä tehtävä oli hallinnon järjestäminen, jonka Petty ulotti kansalaisten valvontaan ja uskontoon. Kolmantena seikkana oli ihmisten sielujen hoivaaminen, mikä käytännössä tarkoitti oikean ja virallisen uskonnon saarnaamista. Neljäntenä valtion tehtävänä oli koulutuksen järjestäminen erityisesti ”lukemisen, kirjoittamisen ja aritmetiikan” osalta. Petty perusteli, että väestön kouluttaminen oli kannattavaa, sillä se maksoi itsensä takaisin kasvavan kaupankäynnin myötä. Kouluttamisen merkitys kasvoi kaupallistuvan yhteiskunnan myötä, kun maanviljelys- tai käsityötaidot eivät enää riittäneet elannon hankkimiseen. Kaupallisen yhteiskunnan kokonaisvaltaisuuden vuoksi oli tärkeää kouluttaa ihmisiä aikaisempaa laajemmin. Viidentenä tehtävänä oli huolehtiminen ”orvoista lapsista ja muista kyvyttömistä”. Viimeiseksi valtion tehtäväksi Petty mainitsi yleisen infrastruktuurin ylläpitämisen, johon kuuluivat ”tiet, seilattavat joet, akveduktit, sillat, suojapaikat ja muut asiat, jotka ovat universaalia hyvää”. Mielenkiintoinen piirre Pettyn ajattelussa oli valtion tehtävien ja niiden rahoittamisen välinen ristiriita. Mitä enemmän tehtäviä valtiolla oli, sitä enemmän niiden suorittamiseen tarvittiin rahaa. Alamaisten ongelmana oli, että he puolestaan eivät halunneet tai heillä ei ollut kykyä maksaa näiden tehtävien ylläpitämisestä.¹⁴¹ Vakavampi ongelma muodostui, jos kansalaisilla ei ollut varaa maksaa korkeita veroja. Se olisi tarkoittanut, että kaupankäynti ja yhteiskunta olisivat taantuneet aikaisemmasta tai ne eivät olisi nousseet ollenkaan luonnontilasta.

Eräänä tärkeänä tehtävänä Petty piti erilaisten valtiolle tietoa tuottavien rekisterien luomista. Petty toimi itse teoriansa käytännön esimerkkinä ja keräsi Irlannissa valtavat määrät erilaisia tilastoja. Petty itse kutsui metodiaan aritmetiikaksi. Myöhemmin sitä on kutsuttu poliittiseksi ekonomiaksi tai poliittiseksi aritmetiikaksi. Se perustui tilastollisen tiedon keräämiseen, jota varten tuli perustaa erilaisia rekistereitä. Niiden ylläpito oli Pettyn mukaan valtion tehtävä, koska sen hallintokoneisto tarvitsi tietoa eniten. Erilaisten tilastojen avulla oli mahdollista tuottaa dataa, joka järkevöitti valtion kustantamia tehtäviä seurakunnista lääkäreiden määrään.¹⁴² Hänen korostamansa tiedonkeruu ja tilastointi kasvoivat myöhemmin tärkeäksi hallinnolliseksi työkaluksi. Esimerkiksi

¹⁴¹ Petty 1662, 2–3. ”*Reading, Writing, and Arithmetick*”, ”*Orphans; as also of Impotents of all sorts*” ja ”*High-ways, Navigable Rivers, Aqueducts, Bridges, Havens, and other things of universal good.*”

¹⁴² Petty 1662, 7–10.

Barnard pitää Pettyn poliittista aritmetiikkaa perustana ”1700-luvulla Britanniassa ja Irlannissa syntyneen taloudellis-sotilaallisen valtion alarakenteena”.¹⁴³ Tutkijat Lake ja Pincus puolestaan huomioivat, että Pettyn kehittämä poliittinen ekonomia saavutti huippunsa vuoden 1689 vallankumouksen jälkeen. Laken ja Pincusin mukaan taloudellisessa ajattelussa vastakkain olivat kasvavat markkinat ja monopoleja suosivat suuret toimijat.¹⁴⁴

Petty ei vuoden 1662 listassaan luetellut kaupankäyntiä valtion tehtäväksi. Koulutuksen, infrastruktuurin ja erilaisten rekisterien kautta valtio ja hallinto pystyi luomaan vakaan ja turvallisen ympäristön. Erityisesti valtio pystyi luomaan suotuisan perustan ja ympäristön kaupankäynnille yhtäältä pitämällä huolta yhteiskunnan heikoimmista ja toisaalta tarjoamalla kaikille peruskoulutuksen. Kaupankäynti ei ollut mahdollista valtiossa, joka oli jatkuvissa sodissa tai jonka väestö oli liian köyhää tai oppimatonta. Varsinainen kaupankäynti tuli kuitenkin jättää valtiosta irrallaan olevien toimijoiden varaan. Hänen teesinsä kaupankäynnin sekä valtionhallinnon erottamisesta on varsin mielenkiintoinen. 1600-luvun aikana erityisesti ulkomaille suuntautunut kaupankäynti oli tiukasti hallinnon ohjattavana. Pettyn ratkaisuun kaupankäynnin ja valtion erottamisesta liittyi korporaatioiden perustaminen. Korporaatioita käsitellen tarkemmin seuraavassa luvussa.

Pettyn argumentissa lähimmäksi hallintoa tuleva kaupankäyntiin suoraan liittyvä elin oli *Council of Trade*. Neuvosto oli Irlannissa kokoontunut kaupankäynnin edistämiseen tähtäävä neuvoo-antava hallintoelin, jonka jäseniä Petty ja Lawrence olivat. Pettyn laatima *Council of Traden* raportti myötäili kirjoittajan vuoden 1662 teksteissä esittämiä ajatuksia Irlannin taloudellisen tilanteen ja lainsäädännön yhteyksistä. Pääteemoja olivat Irlannin ja Englannin kuningaskuntien yhdistämisen edut sekä Irlannin talouden kehittäminen. Petty ei suhtautunut *Councilin* toimintaan ja sen tuloksiin yhtä kriittisesti kuin Lawrence. Neuvoston tekstiä analysoitaessa on huomattava, että neuvoston lausunto on usean eri toimijan yhteisesti hyväksymä. Pettyn rooli raportin laatijana oli varmasti ollut merkittävä. Useat raportin teemoista toistuivat lähes muuttumattomina Pettyn omissa teksteissä.

¹⁴³ Barnard 2008, 43.

¹⁴⁴ Lake, Peter and Pincus, Steve (2006). ”Rethinking the Public Sphere in Early Modern England”. *Journal of British Studies*, 45, 2: 270–292.

Neuvosto esitti ratkaisunsa, joka perustui lainsäädännön ja hallinnon roolien muokkaamiseen. Syy Irlannin taloudellisten olojen kehittymiseen löytyi lainsäädännön lisäksi taloudesta. Neuvoston kirjoitus korosti kaupankäynnin lainsäädännön vapauttamista. Irlantia ja Englantia tuli muokata kohti isoa valtioliittoa, joka loisi samalla yhtenäisen vapaakauppa-alueen, jonka esimerkkinä olisi toiminut Englannin ja Walesin välinen liitto ja kauppa-alue. On kuitenkin huomattava, että Irlannin tilanteen kehittämisen taustalla oli puhtaasti englantilainen lähtökohta. Lausunto esitti, että Irlanti oli kirjoitushetkeen asti ollut ”menoerä Englannille”.¹⁴⁵ *Councilin* lopullisena tavoitteena oli Irlannin ja Englannin ”yhdistyminen yhden lakia säätävän auktoriteetin alle”.¹⁴⁶ Yhdistymispolitiikan eräs merkittävä etu ja tavoite oli ”vapaakauppa, jonka avulla Englannin on mahdollista ansaita enemmän kuin mitä se menettää”.¹⁴⁷ Englannin ja Irlannin välistä liittoa *Council* vertaa ”menestyksekkääseen tapaukseen Walesin kanssa”.¹⁴⁸ Raportin mukaan ”Irlannissa voitaisiin tuottaa noin 1/3 sinne tuoduista tavaroista ja 2/3 jäljelle jääneistä voitaisiin tuoda helpommin ulkomailta”.¹⁴⁹ Huomattavaa on, että *Council* ehdottaa ”kaupan ennallistamista siirtokuntien ja kahden kuningaskunnan välillä samalla tulisi selvittää ja estää [...] jalometallien vienti Irlannista Englantiin”.¹⁵⁰

Temple esitti, että Englanti oli epäonnistunut siirtokuntapolitiikassaan, koska se ei ollut onnistunut rauhoittamaan saarta. Pelkkien sotilaallisten uhkien torjuminen ei ollut riittävä. Temple painotti, että Englannin piti pystyä tuottamaan kaupan ylläpitämiseen tarvittavat olosuhteet, joihin kuuluivat sekä lainsäädännön esteiden purkaminen että turvallisuuden ylläpitäminen. Kuten lainsäädännön kohdalla vastuu Irlannin tilanteesta oli lopulta englantilaisilla. Kaupankäynnin mahdollistaminen ja myöhemmin sen valvonta oli hallinnon tehtävä.

Hallinnon keskeinen tehtävä, Templen mukaan, oli Irlannin sisäisen tilanteen vakauttaminen. Tuhoisin vaikutus oli ollut sodilla ja kapinoilla. Irlannin taloudellista potenti-

¹⁴⁵ Petty 1691, 124. ”*Charge to England*”.

¹⁴⁶ Petty 1691, 125. ”*United and Governed by one Legislative Power*”.

¹⁴⁷ Petty 1691, 125. ”*England gaineth more than it loseth by a free Commerce*”.

¹⁴⁸ Petty 1691, 127. ”*as was [...] successively done in the case of Wales*”.

¹⁴⁹ Petty 1691, 126. ”*about 1/3d of the Imported Manufactures, might be made in Ireland, and 2/3d of the remainder might be more conveniently had from Foreign parts*”.

¹⁵⁰ Petty 1691, 127. ”*to restore the Trade from the Plantations, and between the two Kingdoms; and in the mean time to discover and hinder [...] the carrying of Bullion our of Ireland into England*”.

aalia ei voitu lunastaa, jos saarella syttyi uusia sotia. Templen kohdalla huolta syvensi kirjoitushetken tilanne, jossa Englanti kävi Ranskan kanssa sotaa Alankomaita vastaan. Jos sota olisi levinnyt Irlantiin, jo saavutettu taloudellinen kehitys olisi tuhoutunut. Ilman sotien ja vallankumousten kaltaisia yhteiskunnan ja samalla kaupankäynnin kehittymisen esteitä Irlanti olisi ”yksi Euroopan rikkaimmista”. Englantilaisen hallinnon tehtävänä olikin huolehtia, että Irlannin taloudellinen menestys olisi ”kasvattanut Englannin kruunun voimaa ja tuloja”.¹⁵¹

Englantilaisen hallinnon vastuulle kuului lisäksi kaupankäynnin turvaaminen merillä ja ulkomaankaupan valvonta. Englantilaiset ja irlantilaiset kauppiaat joutuivat merillä ottamaan kohtuuttomia riskejä, mikä luonnollisesti aiheutti kaupankäynnin kuihtumista. Syy ulkomaankaupan heikkenemiseen olivat ”hollantilaiset kaapparilaivat”, jotka pystyivät ryöstelemään laivoja, koska ”meidän meremme ovat huonosti vartioituja”.¹⁵² Kaupankäynnin valvomiseksi Temple ehdotti ulkomaankaupankäynnin rajaamista tiettyihin satamiin, joissa valvonta oli helpompaa. Käsittelen teemaa tarkemmin työn seuraavassa luvussa.

Lawrencen näkökulmasta Irlannin ongelma oli ratkaistavissa hyvin yksinkertaisesti voimankäyttöä lisäämällä. Tämän seurauksena hän puuttui hallinnon ongelmiin varsin yleisellä tasolla. Hänen tekstinsä puuttuvat kaupankäynnin kohdalla lähinnä yksittäisiin neuvoihin. Lawrence kuitenkin antaa suosituksensa Irlannin korkeimmalle virkamiehelle, *Lord Lieutenant* James Butlerille, oman näkemyksensä virkamiehen roolista. Lawrencen näkemys valtion roolista oli ristiriitainen, sillä hänen esittämän Irlannin ongelman ratkaisun – voimankäytön lisäämisen – ohjaajana olisi ollut hallinto.

Hallinnon kannalta potentiaalisesti merkittävimmäksi yksittäiseksi tekijäksi Lawrence mainitsee *Council of Trade* -neuvoston, joka Lawrencen mukaan pyrki kehittämään Irlannin taloudellista tilannetta 1660-luvulla. *Council of Trade* lisäksi kauppaa tulisi johtamaan koko Irlannin kaupan kattavin monopolioikeuksin varustettu keskusjohtoinen korporaatio. Lopulta Lawrence katsoi hallinnon tärkeimmäksi tehtäväksi luottamuksen luomisen Irlantiin. Mikäli kysymys luottamuksesta pystyttäisiin ratkaisemaan, seuraisi siitä vastaus kaikkiin Irlantia vaivaaviin ongelmiin. Luottamus merkitsi Law-

¹⁵¹ *Essay*, 4–5. ”one of the richest in Europe” ja ”encrease both the strength and revenue to the Crown of England”.

¹⁵² *Essay*, 7–8. ”Dutch privateers” ja ”our Seas are ill guarded”.

rencen mukaan paneutumista sekä maallisiin että uskonnollisiin asioihin. Talouden kannalta se merkitsi pankkien ja rahoituslaitosten luotettavuutta. Toisaalta hallinnon ja lainsäädännön tehtävänä oli luoda yhteiskuntarauha. Lawrence esitti, että irlantilaisten ongelmallista luonteenpiirrettä hallittiin käännyttämällä ja kasvattamalla ihmisiä protestanteiksi.

Lawrence esitti, että Irlantia todella pyrittiin kehittämään virallisella tasolla vuosina 1664 ja 1669 toimineen *Councilin* avulla. Neuvostossa kehitetyt ideat pysähtyivät Lawrencen esityksen mukaan ideoiden ”hautakammioissa” eli hallinnon seuraavilla asteilla, minkä seurauksena useimmat aiotuista uudistuksista eivät koskaan toteutuneet.¹⁵³ On mahdollista, että Lawrence koki 1660- ja 1670-lukujen tapahtumat siten, että katsoi tarpeelliseksi lisätä neuvonantajien valtaa suhteessa hallitsijaan. Historioitsija Barnard on tulkinnut argumentin siten, että Lawrence syyttää Irlannin ongelmista englantilaista hallintoeliittiä. Barnardin mukaan Lawrence esitti Irlannin kärsivän kehittymättömästä taloudesta, koska valtio ei tukenut hänen itsensä kaltaisia taloudellisia kehittäjiä.¹⁵⁴ Lopulta valtiomiesten negatiivinen suhteutuminen talouden käytännöllisiin kehittäjiin oli kuitenkin vain osa Lawrencen argumenttia. Muita merkittäviä seikkoja olivat uskonto ja Irlannin heikko rahoitustilanne, joita käsittelemän työn seuraavissa luvuissa. Toisaalta Barnardin argumenttia voi kritisoida Lawrencen tekstien muilla osilla, joissa Lawrence korosti lainsäädännön oikeaa suuntaa ja painotti voimakkaamman toimeenpanon tarvetta.

Valtiomiesten osalta Lawrence esitti, että heidän oli syytä kiinnittää huomiota valtakuntaan kokonaisuutena. Kaupankäynti oli lopulta vain pieni osa valtakunnan hoitoon liittyvistä tehtävistä. Kaupalliset taidot olivat tärkeitä, mutta hallitsijan tehtävänä oli johtaa valtiota korkeammalta tasolta puuttuen verotuksen kaltaisiin laajempiin kokonaisuuksiin. Lawrencen argumentti on tulkittavissa siten, että hän halusi luoda taloudelliselle toimijoille vapaamman kentän, johon hallinto ei pystynyt vaikuttamaan. Asettamalla hallitsijan riippuvaiseksi neuvonantajistaan Lawrence vahvisti taloudellisia toimijoita. Mitä itsenäisempiä kauppiaat olivat suhteessa hallitsijaan, sitä enemmän heillä oli omaa valtaa ja tilaa kaupallisina toimijoina. Lawrence ”suositteli”, että Osso-

¹⁵³ Lawrence 1682a, 23. aukeama [Huom. lähteen sivunumerointi on puutteellinen]. ”*Sepulchre*”.

¹⁵⁴ Barnard 2008, 77.

ryn jaarli olisi opetellut pikemminkin ”valtiomiestaitoja” kuin ”kaupallisia taitoja”.¹⁵⁵ Lawrencen mukaan kaupallisia taitoja olennaisempaa oli tuntea, kuinka ”noiden vähäisempien asioiden hoitaminen vaikuttaa johtamansa valtion luottoon ja vaurauteen” ja muihin valtion tehtäviin.¹⁵⁶

Lawrence ei ottanut kantaa siihen, menestyikö kauppa paremmin kuningaskunnassa vai tasavallassa. Lawrencen kannalta merkitystä oli ainoastaan sillä, miten kaupan edut otettiin huomioon hallinnossa. Irlannin hallitsijan tuli osallistua maan kaupalliseen hallintoon vain tietyn etäisyyden päästä. Ristiriitaisesti Lawrence laski Alankomaiden järjestelmän eduksi valtiomiesten päivittäisen osallistumisen kaupankäyntiin. Koska ”suurimmat valtiomiehet olivat suurimpia kauppiaita”, Lawrence katsoi, että alankomaalaiset saivat merkittävän edun.¹⁵⁷ Lawrence ei selvittänyt, miksi Irlanti ja Alankomaat erosivat niin radikaalisti toisistaan.

Kirjoittajien näkemykset lainsäädännön ja hallinnon vaikutuksista poikkesivat merkittävästi. Kaikkien näkemysten taustalla oli tavoite sekä parantaa Irlannin kokonaisvaltaisesti että hallita kaupallistuvaa yhteiskuntaa. Lainsäädäntö ja hallinto olivat keskeisiä työkaluja tavoitteen saavuttamisessa. Temple ja Petty halusivat avata kaupankäyntiä. Lawrence halusi ottaa irlantilaisen yhteiskunnan aikaisempaa voimakkaammin englantilaisten hallintaan. Lawrencenkaan tavoitteena ei ollut tukahduttaa kaupankäyntiä kokonaisuutena vaan valvoa sen toteuttamista aikaisempaa paremmin. Lawrencen esittämä argumentti kaupan edistämisestä poikkesi siten merkittävästi Templen ja Pettyn kirjoituksista. Kuitenkin kaikki olivat lopulta saman periaatteen kannalla: yhteiskunnan oli kaupallistuttava, jotta Irlanti voisi menestyä. Tämän vaati uusia sääntöjä ja hallintoa. Samalla uusi kuluttamiseen perustuva talousjärjestelmä vaatii tuekseen entistä laajempaa valvontaa, jota ylläpiti yhtäältä investointien luomat instituutiot sekä toisaalta uusien hyveiden luominen.

¹⁵⁵ Lawrence 1682a, The Epistle 12. *”recommend”, ”Knowledge of Statesman” ja ”Art of Tradesman”.*

¹⁵⁶ Lawrence 1682a, The Epistle 13. *”how much the right Managing those lesser matters tends to the Credit and Wealth of your Country”.*

¹⁵⁷ Lawrence 1682b, 8. *”their greatest Statesmen being their chiefest Merchants”.*

4 Investoinnit ja taloudelliset instituutiot

Kaupallista yhteiskuntaa tukevat investoinnit

Irlannin tilanteen korjaamiseksi tarvittiin erilaisia taloudellisia investointeja ja instituutioita, jotka käytännön tasolla veivät kaupallista yhteiskuntaa eteenpäin. Taloudellisella instituutiolla tarkoitetaan virallista talouteen tai kaupankäyntiin liittyvää järjestöä tai liiketoimintaa, joilla oli tai olisi toteutuessaan ollut merkittävä vaikutus yhteiskunnalle. Määritelmän ulkopuolelle rajaan yhtäältä hallinnollisia instituutiota kuten lainsäädännön, koulutusjärjestelmän, monarkian ja parlamentin sekä toisaalta uskonnollisia yhteisöjä kuten Irlannin alueella vaikuttaneita uskonto- ja seurakuntia. On kuitenkin huomattava, että taloudelliset instituutiot eivät syntyneet tai toimineet tyhjiössä, minkä seurauksena ne olivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden instituutioiden kanssa. Määritelmäni ulkopuolelle jääviä institutionaalisia ulottuvuuksia käsittelen tässä luvussa vain niiltä osin, kun ne koskettavat suoraan yhteiskunnan taloudellista kehittämistä. Luvun ensimmäisessä osassa perehdyn kirjoittajien ehdottamien investointien rakenteisiin ja kohteisiin. Toisessa osassa siirryn tarkastelemaan heidän esittamiensä investointien kautta syntyneiden taloudellisten instituutioiden käytännön toimintaa.

Julian Hoppit on esittänyt, että valtion rooli aktiivisena taloudellisena toimijana olisi saanut oikeutuksen vasta vuosien 1688–89 tapahtumien jälkeen erilaisten taloudellisten ja sotilaallisten kriisien ja katastrofien vauhdittaman taloudellisen vallankumouksen myötä.¹⁵⁸ Steve Pincus, Linda Levy Peck ja Jacqueline Hill ovat kritisoineet voimakkaasti aikaisempaa tutkimusta kaupallisuuden näkökulman ohittamisesta. Pincusin mukaan kuva 1600-luvun kehityksestä on aikaisemmassa tutkimuksessa ollut liian paljon muuttumattomuuden ja uskonnollisten piirteiden varassa. Hänen kritiikkinsä kohteina ovat erityisesti Jonathan Scottin, John Morrillin ja Michel Foucault'n tutkimukset, jotka esittävät 1600-luvun staattisena ja uskontoa painottavana vuosisatana. Pincus esittää, että kaupankäynti nousee valtion toimien keskiöön viimeistään 1650-luvulla, jolloin englantilaisten politiikan tavoitteet alettiin yhä voimakkaammin määri-

¹⁵⁸ Hoppit, Julian (1990). "Attitudes to Credit in Britain, 1680–1790". *The Historical Journal*, 33, 2: 305–322.

tellä kaupankäynnin kautta. Tätä kehitystä kuvasti yhtäältä se, että taloudellisilla syillä perusteltuina Alankomaat korvasivat Ranskan Englannin liittolaisena.¹⁵⁹ Levy Peck puolestaan on huomauttanut, että 1640-luvun kriiseistä noussut Oliver Cromwellin johtama Englannin tasavalta oli seuraavalla vuosikymmenellä aktiivinen kaupallinen toimija myymällä edellisen hallinnon taide- ja luksusesineitä.¹⁶⁰ Hill puolestaan on korostanut kiltojen taloudellista merkitystä ja toisaalta niiden asemaa valtionjohdon suorassa alaisuudessa.¹⁶¹ Käsittelyssäni 1670- ja 1680-luvuilla kirjoitetuissa teksteissä valtiolla on selvä tehtävä aktiivisena kaupankäynnin edistäjänä. Valtion tuli paitsi luoda turvalliset olosuhteet myös tasoittaa taloudellisen kehittämisen alkuvaiheessa syntynyttä taloudellista riskiä.

Kaupallisen yhteiskunnan muutoksen ydin syntyi lainsäädännöllisistä uudistuksista ja niitä tukevista taloudellisista investoinneista. Petty painotti infrastruktuurin parantamisen merkitystä. Lisäksi hän esitti oman versionsa perustettavien korporaatioiden mallista. Temple esitti yksityisiä ja julkisia investointeja korporaatioiden perustamiseksi. Samalla hän halusi hajauttamaan taloudellista päätösvaltaa. Uudet julkiset ja yksityiset korporaatiot olisivat saavuttaneet institutionaalisen aseman. Ne olisivat levittäneet yhtäältä toiminnasta saatua pääomaa sekä toisaalta käytännön esimerkkiä ja tietoa toimialasta. Lawrence keskittyi mallissaan pankki- ja rahoituslaitosten sekä kauppaa säätelevän monopolirytyksen kaltaisiin suurin instituutioihin, jotka pystyivät hallitsemaan talouden koko kenttää.

Pettyn mukaan Irlannin vaikeudet kietoutuivat kahden talouteen ja tuotantoon liittyvän perusongelman ympärille: pieneen väestöön ja heikkoon infrastruktuuriin. Pettyn käsityksen mukaan Irlannin taloudellista tilannetta voitiin parantaa merkittävästi oikeilla investoinneilla. Hänen esityksensä keskeinen ratkaistava ongelma liittyi maan köyhimmän väestönosan asumiseen. Suurin osa Irlannissa asuvista katolilaisista – Pettyn oman arvion mukaan noin 800 000 ihmistä – asuivat maaseudulla hyvin yksinkertaisissa asunnoissa ja käytännössä omavaraistaloudessa.¹⁶² Investoimalla uusiin raken-

¹⁵⁹ Pincus 2001; Pincus, Steven C. A. (1995). "From Butterboxes to Wooden Shoes: The Shift in English Popular Sentiment from Anti-Dutch to Anti-French in the 1670s" *The Historical Journal*, 38, 2: 333–361.

¹⁶⁰ Levy Peck, Linda (2002). "Luxury and War: Reconsidering Luxury Consumption in Seventeenth-Century England". *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, 24, 1: 1–23.

¹⁶¹ Hill 1997, 2.

¹⁶² Petty 1691, 75–76.

nuksiin olisi ollut mahdollista lisätä Irlannin manufaktuuritoimintaa ja maataloustuotteiden tuotantoa, sillä ne tarjosivat ”ikäviä mökkejä” paremmat tilat tuotteiden valmistukseen. ”Jos Irlannin kauppaa aiotaan edistää”, Petty jatkoi, ”näiden mökkien uudistaminen on välttämätöntä”.¹⁶³ Infrastruktuuri-investointien lisäksi Petty yritti luoda kysyntään perustuneet markkinat, jossa köyhimmälle väestöosalle olisi jaettu vastikkeetonta rahaa.¹⁶⁴ Hänen tavoitteenaan oli, että lisätulojen myötä ihmiset olisivat totuneet korkeampaan elintasoon, ja sitä kautta myös yhteiskunnan köyhimmät olisi pakotettu rahatalouden piiriin. Petty määritteli kantansa taloudellisella logiikalla moraalisten perustelujen sijaan. Samalla Petty aloittaa avata sidettä kuluttamisen ja moraalin välillä. Käsittelen aihetta tarkemmin seuraavassa luvussa.

Investointina voidaan nähdä myös Pettyn omien kirjoitusten painotus koulutukseen ja heikoimpien suojeluun. Koulutuksen tarve oli keskeinen yhteiskunnallista muutosta kuvaava seikka. Vaikka Petty ei ajanut kaikkien yhteiskuntaluokkien tasaista koulutusta, hän ymmärsi uuden talouden erilaiset henkisen pääoman vaatimukset. Petty oli varsin tietoinen Irlannin talouden muuttumisesta yhä globaalimmaksi. Hänen tulkintansa mukaan kaupankäyntiin perustuva yhteiskunta tuli nojautumaan matemaattisessa muodossa olevaan tilastoituun tietoon. Toisaalta tiedonvälitys perustui yhä kattavammin kirjalliseen muotoon kuten sopimuksiin ja painettuihin tietolähteisiin. Molemmat ydinalueet vaativat muutoksia yhteiskunnan järjestämisessä. Keskeistä oli väestön oppineisuuden parantaminen. Pettyn ihannevaltion tehtäviin kuului koulutuksen järjestäminen erityisesti ”lukemisen, kirjoittamisen ja aritmetiikan” osalta sekä huolehtiminen ”orvoista lapsista ja muista kyvyttömistä”.¹⁶⁵

Pettyn vaikutusvallasta *Council of Trade* -neuvostossa kertoo, että hänen käyttämänsä argumentti ja perustelu esitettiin myös neuvoston raportissa. Oli syytä investoida uusiin asuntoihin, sillä se olisi maksanut itsensä nopeasti takaisin parantuneiden tuotteiden mahdollistamina korkeimpina veroina ja tullituottoina. *Council of Trade* -raportti huomautti, että varsin pienellä vuosittaisella työpanoksella pystyttäisiin korjaamaan

¹⁶³ Petty 1691, 79–80. ”nasty Cabbins” ja ”Wherefore to the advancement of Trade, the reformation of these Cabbins is necessary.”

¹⁶⁴ Petty 1691, 82–83.

¹⁶⁵ Petty 1662, 2–3. ”Reading, Writing, and Arithmetick” ja ”Orphans; as also of Impotents of all sorts”.

Irlannin asumisoloja merkittävästi. ”Vuoden aikana”, neuvoston mukaan, ”voitaisiin rakentaa 160 000 sellaista taloa”, joissa oli ”kiviseinät ja savupiippu”.¹⁶⁶

Taloudellisen edun logiikkaa soveltaen neuvosto olisi investoinut laajemminkin irlantilaiseen yhteiskuntaan. Parantamalla ihmisten asumuksia ja muuta infrastruktuuria sekä oppineisuutta mahdollistettiin taloudellisen yhteiskunnan kehittyminen. Neuvosto halusi nostaa ihmisten valmiuksia osallistua uuteen talouteen, joka vaati erilaisia taitoja kuin elämä agraariyhteiskunnassa. Tämä koski sekä aineellisia että henkisiä ominaisuuksia. Rakennusten lisäksi Irlannissa piti myös kunnostaa ja rakentaa infrastruktuuria, kuten ”siltoja, satamia, jokia, valtateitä etc. kaupankäyntiin sopiviksi”. Näiden lisäksi tuli istuttaa ”hedelmä- ja puutavarapuita” ja ”suojatiloja karjalle”.¹⁶⁷

Pettyn käsitellessä rakenteellisten investointien merkitystä Irlannin uudessa talousjärjestelmässä Temple viittaa hyvin yksityiskohtaisiin investointeihin, joiden tavoitteina oli parantaa maan taloudellista kilpailukykyä. Templen visio taloudellisesta järjestelmästä perustui kilpailuun, julkisiin ja yksityisiin investointeihin sekä yhteisvastuullisille yhtiöille. Tärkeimmät investoinnit olivat periaatteessa vapaaehtoisia, mutta lopulta Temple olisi ollut valmis käyttämään lainsäädäntöä ja rankaisu-uhkaa pakkokeinoina. Tavoitteena oli tukea yritysten perustamista ja toiminnan aloittamista sekä toisaalta näyttää esimerkkiä muille vastaaville toimijoille. Temple ehdotti, että ”kuningas tai *Lord Lieutenant* sijoittaisivat yrityksiin merkittävän summan aluksi”.¹⁶⁸ Näillä lahjoituksilla piti kattaa esimerkiksi ”veneiden” rakentamisen aloittamiseen vaadittuja suuria pääomapanoksia.¹⁶⁹ Seuraava keino ”on tietty sovellus hallintoon”, jonka olisi voinut suorittaa ”kuvernööri yksityishenkilönä” tai ”majesteetin tulojen” avulla.¹⁷⁰ Viimeisenä keinona Temple ehdotti myös ”lainsäädäntöä” pakottamaan virkamiehet ja parlamentin jäsenet sijoittamaan ”kalastamoihin”.¹⁷¹

¹⁶⁶ Petty 1691, 121. ”in one years time build and sit up 160,000 such Houses” ja ”House with Stone-Walls, and a Chimney”. Jos Pettyn esittämä 800 000 ihmistä jaetaan kolmen hengen perheisiin, olisi köyhimmän väestön asunnot saatu korjattua alle kahdessa vuodessa. $[(800000/3)/160000 \approx 1,67]$

¹⁶⁷ Petty 1691, 121. ”Bridges, Harbors, Rivers, Highways, etc. more fit for Trade”, ”Fruit and Timber-Trees” ja ”shade and shelter Cattel”.

¹⁶⁸ Essay, 26. ”Into each of these Companies the King or Lord Lieutenant would enter for a considerable share at the first”.

¹⁶⁹ Essay, 26. ”Boats”.

¹⁷⁰ Essay, 13–14. ”is a particular application in the Government”, ”Governour upon his own private account” ja ”Majesties present Revenue”.

¹⁷¹ Essay, 27. ”if an Act were made” ja ”Companies of Fishery”.

Investoinniksi voidaan katsoa myös riskien ja voittojen jakaminen omistajien kesken. Julkisen rahoituksen osuutta Temple perusteli riskien hallinnan kautta. Hän ulkoisti yritystoiminnan perustamiseen liittyvät riskit julkiselle hallinnolle. Valtio ”käyttäisi tietyn summan rahaa” pellavatuotteiden ostoon, jotta ”ihmiset löytäisivät tietyn markkinan tälle tuotteelle”. Samalla tämä olisi myös osittainen ratkaisu Irlantia vaivaavaan pääomapulaan.¹⁷² Toisaalta kangasmanufaktuurin tai kalastamon ”voitot tai tappiot” laskettaisiin valtiolle kuuluviksi, kunnes yritystoiminta ”juurtuisi valtakuntaan”.¹⁷³ Lahjoitusten antajille oli mahdollista antaa myös taloudellisia etuja ja muita houkuttimia kuten privilegioita ja verovapauksia.¹⁷⁴

Toisin kuin Petty esityksessään, Temple ei puuttunut kansalaisten kouluttamiseen millään tavalla Irlantia käsittelevässä kirjoituksessa. Esseessään *Upon Ancient and Modern Learning* Temple viittaa koulutukseen yksityisenä toimintana, jota tarjoavat lähinnä luostarit ja yliopistot. Kirjoituksessa koulutuksen rooli sinänsä oli hyvin samankaltainen kuin Pettyllä. Valtio hyötyi koulutetuista henkilöistä, mutta Templen ihanteissa valtio ei ottanut osaa ihmisten kouluttamiseen.¹⁷⁵

Vertaamalla Templen Irlantia käsittelevää tekstiä hänen muihin kirjoituksiinsa paljastuu ristiriita. Kuten edellä on todettu, Temple hahmotti Irlannin ja Alankomaat taloudellisen skaalan ääripäiksi. Alankomaat olivat 1600-luvun malliesimerkki ja Irlanti osa taloudellista periferiaa. Alankomaita käsittelevässä tekstissä hän huomautti, että infrastruktuurin merkitys maan taloudelliselle nousulle oli huomattavan laaja. Kaupallisen yhteiskunnan kehittymiseen kuului lainsäädännön ja taloudellisten instituutioiden syntyminen. Säännöt, lait ja tuomioistuimet tarjosivat kauppiaille tukea ja turvaa uusien yritysten perustamiseen. Temple huomioi Irlannin tarpeen uudelle kauppaa tukevalle lainsäädännölle ja hallinnolle. Irlannin taloudellisten investointien kohdalla Temple jätti viittaamatta niihin investointeihin, jotka Alankomaissa olivat kaupallisen yhteiskuntien perusta, kuten toimivat liikenneyhteydet tai julkiset rakennukset. Ne olivat Pettyn painottamia parannuskohteita. Vaikka Temple huomautti jatkuvasti, kuinka surullinen Irlannin tilanne oli, alkoivat tarvitut investoinnit vasta Alankomaissa tapah-

¹⁷² Essay, 14. ”a sum of Money to lie ready” ja ”People finding a certain Market for this Commodity”.

¹⁷³ Essay, 14. ”benefit or loss” ja ”come to take root in the Nation”.

¹⁷⁴ Essay, 27.

¹⁷⁵ Temple, William (1690). ”Upon Ancient and Modern Learning” teoksessa *Miscellanea. The Second Part*. London, 40–42.

tuneen kehityksen ylemmiltä portailta. Temple todennäköisesti liioitteli Irlannin tilan-
netta, sillä hänen esittämiensä yksityiskohtaisten institutionaalisten investointien tar-
koituksena oli luoda Irlantiin tilanne, jossa maa pakotettiin siirtymään agraaritaloude-
sta kohti kaupallista yhteiskuntaa. Luomalla ja rahoittamalla yksittäisiä toimijoita
Temple toivoi saavuttavansa tilanteen, jossa infrastruktuuri kasvaisi olemassa olevien
rahavirtojen ympärille. Toisin sanoen investoimalla julkista rahaa yrityksiin Temple
yritti luoda tuotannon markkinat, jotka hiljalleen vakiintuivat väestön elintason ja ky-
synnän noustessa. Malliyritykset olisivat asettaneet standardin, jota muut voivat kopi-
oida. Toisin sanoen Templen tarjontaan perustunut argumentti oli päinvastainen Pettyn
kysyntään pohjautuvan esitykseen verrattuna.

Templen ja Pettyn perusteena oli kansan elintason ja talouskasvun suora yhteys. Pa-
rantuneesta elintasosta nousi uutta taloutta, joka hiljalleen nosti taloutta kokonaisuute-
na. Tavoitteena oli synnyttää positiivinen vahvistumisen kierre. Irlannissa Temple
poikkeaa Alankomaiden kohdalla toimivaksi todistamastaan tavasta. Yksittäisten in-
vestointien avulla hän yritti joko parantaa tai luoda tiettyjen sektorien toimintamahdol-
lisuuksia, jotka toimintansa vakiinnuttua levittäisivät taloudellista hyvinvointia ympä-
ristöönsä. Investointien tarkoituksena oli luoda Irlannista kaupallinen yhteiskunta eng-
lantilaisella pääomalla. Jos kaupankäynti tuotti kaiken luvatus positiivisen, olisivat
englantilaisten panokset olleet perusteltavissa heidän omilla eduillaan.

Vaikka valtiojohtoinen kysynnän luominen olisi ratkaissut osittain pääomapulaan liit-
tyviä ongelmia, se olisi alistanut Irlannin yhä tiukemmin englantilaisten valtaan. Sijoit-
tamalla irlantilaisiin yrityksiin englantilaisille tuli todellinen taloudellinen intressi ke-
hittää Irlantia. Toisaalta Templen käyttämä ulkoisen vallan vaikutusmahdollisuus toi
esille sen, kuinka vahvasti Irlanti oli sidottu asemaansa Englannin siirtomaana. Irlan-
nin kannalta taloudellinen kehittäminen oli kaksiteräinen miekka. Mitä enemmän ir-
lantilaisten elintaso nousi englantilaisten – julkisten tai yksityisten – investointien seu-
rauksena, sitä vahvemmin irlantilaiset olivat alistettuja Englannin taloudelliselle ja
poliittiselle intressille.

Myös Lawrence painotti taloudellisten investointien tärkeyttä laajan elintason kohot-
tamisen sijaan. Hän esitti suoria investointeja pankkilaitoksen ja markkinoita säätele-
vän monopolirytyksen perustamiseksi, joita olisi tuettu alistamalla kauppa entistä tar-
kempaan valvontaan. Verrattaessa Templeen ja Pettyyn Lawrence korosti pankkien

merkitystä Irlannin kehittämisessä. Esityksellä oli kuitenkin käänköpuoli. Jos monopoliritys otti kaupankäynnin hallintaansa, sen määrä lisääntyi, mutta se ei uudistunut. Tätä käsitystä vahvisti se, että Lawrencen argumentin mukaan voimassa ollut kauppaa säädelllyt lainsäädäntö oli oikeansuuntainen ja rationaalinen.

Lawrencen argumentissa Irlannin merkittävin talouteen liittyvä investointikohde oli kehittymätön luotto- ja rahoituslaitos. Hänen esityksessään pankit olivat Irlannin kaupallisen yhteiskunnan keskiössä kahdella tavalla. Yhtäältä pankit vakiinnuttivat rahoituksen ja luoton tilanteessa, jossa pääoma karkasi maasta. Toisaalta ne mahdollistivat luottamuksen rakentamisen Irlantiin. Käytännössä tämä tapahtui pääomittamalla uusia hankkeita, luomalla päivittäin käytössä olevat toimintamallit, määrittelemällä hintatasoja ja jakamalla tietoa. Pankit loivat yleistä turvallisuutta helpottamalla rahankuljetuksia, turvaamalla omaisuutta sekä helpottamalla rahan käsittelyä kaupankäynnin yhteydessä.¹⁷⁶

Keskitetty, ohjattu ja valvottu luotonanto olisi ratkaissut Irlannin vähäisen pääoman ongelman. Sen avulla olisi ollut mahdollista pääomittaa ja rakentaa tuotantolaitoksia. Irlannin kauppataseen kannalta erityisen tärkeää oli ulkomaankauppaan suuntautuneiden tuotteiden valmistuksen pääomittaminen. Lawrencen mukaan perustamalla rahoituslaitoksen hallinto pystyi ratkaisemaan Irlannin merkittävimmät ongelmat, jotka olivat ”rahan korkea korkotaso Irlannissa” ja ”luoton vähyys”.¹⁷⁷ Korkeiden korkojen vastakohtana on ”maan vuokrien halpuus”.¹⁷⁸ Hän huomautti, että jos herrasmies maksoi sotilaille, hän ei voinut maksaa tuottajille, työläisille tai maanomistajille. Luottamuksen puuttuminen oli Lawrencen mukaan ”pääsyy” luoton vähyteen Irlannissa. Lawrence jatkoi, että eliminoimalla tämä keskeinen luottamusongelma muut ongelmat ratkeaisivat itsestään.¹⁷⁹

Ottaen huomioon Lawrencen käsityksen Irlannin ja sen kaupan lainsäädännöllisestä tilanteesta, oli hänen teoriansa pankkien vaikutuksista hieman ristiriitainen. Luomalla pankkien avulla yleistä vakautta sekä yhteiskuntaan että rahoitusmarkkinoille, Lawrence katsoi, että irlantilaisten oli mahdollista ottaa oma ulkomaankauppa haltuunsa.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Lawrence 1682b, 13–15.

¹⁷⁷ Lawrence 1682a, 7. ”*the Height of the Interest of Mony*”.

¹⁷⁸ Lawrence 1682a, 7. ”*the lowness of the rate of Land*” ja ”*the lowness of Credit*”.

¹⁷⁹ Lawrence 1682a, 10–11 ”*chief Cause*”.

¹⁸⁰ Lawrence 1682b, 13.

Käytännössä tämä olisi kuitenkin ollut mahdotonta, sillä irlantilaisten käymä ulkomaankauppa oli tehokkaasti estetty lainsäädännön avulla. Ulkomaankaupan vapauttamiseksi Lawrence olisi joutunut myöntymään lainsäädännöllisiin uudistuksiin, joita hän ei muualla esityksessään katsonut tarpeellisiksi.¹⁸¹

Lawrencen toinen ratkaisu Irlannin talouden investointeihin oli monopoliyritys, jossa hinnoista ja kaupankäyntiin liittyvästä tiedotuksesta huolehdittiin yhden yrityksen kautta. Lawrencen teoriassa pankit, rahoituslaitokset sekä kauppaa ohjaava monopoli muodostivat itsestään auktoriteetin, johon kaupankäyntiin liittyvissä ongelmatilanteissa oli mahdollista vedota. Se olisi luonut kaupankäynnille ja sitä edistäville tahoille tarvittavaa itsenäisyyttä suhteessa muuhun hallintoon. Toisaalta monopoli olisi ratkaissut myös kaupallisen yhteiskunnan tarpeiden muuttumisen. Antamalla kaupankäynnin keskeisten osien – hinnanmäärittäminen ja tiedonvälitys – hallinnan suoraan monopolin käsiin, ei väestön kouluttamiselle ollut samanlaista tarvetta kuin Pettyn teoriassa.

Lawrencen ajatus kaupan herättämisestä investointien avulla oli samansuuntainen kuin Templellä. Molempien kirjoittajien eräänä keskeisenä ajatuksena oli, että kaupankäynti voitiin herättää henkiin luomalla institutionaalinen valmius investointien avulla. Näkemykset myös poikkesivat toisistaan. Temple painotti yksittäisten yritysten luomista. Lawrence olisi järjestänyt liiketoiminnan taustalla vaikuttaneita sitä tukevia asioita.

Suhtautuminen kehittyvän talouden investointeihin tuo esille suuria eroja kirjoittajien välillä. Se nostaa esiin myös heidän argumenttiansa sisäisiä ristiriitoja. Sekä Temple että Lawrence uskoivat, että investointien avulla pystyttäisiin pakottamaan ihmiset kaupalliseen yhteiskuntaan. Samalla he kuitenkin lisäsivät joko tiedostaen tai tiedostamatta esteitä Irlannin kaupan itsenäisyydelle. Mitä vahvemmin englantilaiset osallistuvat Irlannin pääomittamiseen investointien kautta, sitä vahvempi taloudellinen intressi heillä on puuttua maan kaupankäyntiin. Kirjoittajille tämä ei varsinaisesti ollut negatiivinen asia, sillä Irlanti täytyi saada alistettua Englannin edulle. Valvonnan avulla erityisesti Temple ja Lawrence pyrkivät muokkaamaan kaupankäyntiä mahdollisimman hallittavaan muotoon. Lopputulokseksi muotoutui ristiriitainen kokonaisuus,

¹⁸¹ Lawrence 1682b, 17. ”*the first foundation of the great Traffique*”.

jossa kauppaa pyrittiin sekä kasvattamaan että hillitsemään. Valvonnan välineinä olivat erilaiset investointien seurauksena syntyneet instituutiot.

Kaupallista yhteiskuntaa tukevat taloudelliset instituutiot

Edellisessä alaluvussa esiteltyt investoinnit olisivat toteutuessaan tuottaneet hyvin erilaisia instituutioita. Rakenteellisten erojen seurauksena myös instituutioiden toimintamallit olisivat poikenneet toisistaan huomattavasti. Kolmen kirjoittajan muodostaman kuvitteellisen spektrin yhdestä päästä olisi löytynyt Templen avoimeen kilpailuun perustunut järjestelmä. Toisessa ääripäässä olisi ollut Lawrencen monopolijärjestelmä, jossa kaupankäynti oli ylempien tahojen ohjattavana. Pettyn investoinnit olisivat vaikuttaneet suoraan yhteiskunnan rakenteisiin, kuten väestön asuinolojen parantamiseen. Sen seurauksena niiden vaikutukset instituutioiden luojina olisivat olleet Templen ja Lawrencen malleja pienemmät.

Petty esitti, että Irlantiin perustettaisiin korporaatioita useille eri toimialoille, mutta hän ei puuttunut niiden varsinaiseen toimintaan. Petty uskoi yhden yksinoikeuksin varustetun yrityksen sijaan toimialakohtaisiin monopoleihin. Kilpailua syntyi siten lähinnä toimialojen välille. Järjestelmä mahdollisti sekä kilpailun tuottaman tehokkuuden että kaupankäynnin hallinnan. Kuluttajat puolestaan saivat kuluttaa vapaasti tarpeellisekseen katsomiaan asioita.

Korporaatioiden perustaminen liittyi läheisesti Pettyn infrastruktuuri-investointeihin. Jos väestön elinoloja olisi parannettu, olisi samalla nostettu tuotteiden laatua ja niiden menekkiä, sillä useat tuotteet valmistettiin ihmisten kodeissa. Kaikki Irlannin tärkeimmät ja tuottavimmat sektorit olisivat tulleet toimialakohtaisen yksinoikeuden piiriin. Sektorit olivat myös samoja, joita Petty olisi avannut kilpailulle lainsäädännön muokkaamisen kautta. Näitä perustettaville ”korporaatioille” varattuja monopolisektoreita olivat karjankasvatus, maissinviljely, kalastus, villan ja nahkojen tuotanto, lakanakankaan, voin ja juuston valmistaminen sekä metallien ja mineraalien etsiminen ja niiden jalostaminen.¹⁸² Pettyn esitys on sisäisesti ristiriitainen. Hän halusi yhtäältä avata kaupankäyntiä koskevaa lainsäädäntöä, mutta toisaalta hallita sitä monopolin kautta. Ongelma syntyy, koska Petty ei käsittele korporaation käytännön toimintaa.

¹⁸² Petty 1691, 80. ”Corporations”.

Olivatko korporaatiot irlantilaisten vai englantilaisten omistuksessa? Miten todellista kilpailu eri tuotantoalojen välillä oli?

Toteutuessaan Templen esittämät investoinnit olisivat tuottaneet laajimmat muutokset Irlannin kaupallistuvaan yhteiskuntaan. Edistääkseen irlantilaista yhteiskuntaa Templen mukaan oli mahdollista käyttää useita vaihtoehtoisia metodeja. Irlanti pystyi kehittymään kasvattamalla tuotteidensa määrää, parantamalla niiden laatua tai jalostamalla niitä. Irlannin tilanne ja kaupankäynnin määrät eivät kehittyneet pelkällä maataloustuotteiden kaupalla. Lisäksi tarvittiin myös erilaisista raaka-aineista manufaktuureissa jalostettuja tuotteita. Templen mukaan kaupankäynnin kannalta tärkeitä irlantilaisia tuotteita olivat ”villa, voi, naudanliha, nautakarja, kala, rauta”.¹⁸³ Jalostuksen kohdalla olennaista oli edellä mainittuja tuotteiden parantaminen ”määrällisesti, luoton” nostaminen tai ”tuottaminen pidemmälle”.¹⁸⁴ Temple huomautti, että lopulta esimerkiksi pellavamanufaktuurin edistämisessä kyse oli ”väestön määrän lisäämisestä niin paljon, että kaikki elämälle tarvittavat asiat muuttuvat niin kalliiksi, jonka seurauksena yleinen ahkeruus tulee pakolliseksi jokaiselle perheenjäsenelle (niin naisten kuin miestenkin osalta)”.¹⁸⁵

Kaupankäyntiä Temple olisi ohjannut kahdella tavalla: eristämällä ulkomaankauppaa satamiin ja valvomalla tuotteiden laatua. Kauppapaikkojen perustamisessa tuli ottaa huomioon satamien sijainti ja olemassa oleva alueellinen kaupankäynti. Kaupankäynti tuli rajata tiettyihin satamiin, jotka parhaiten palvelivat ”sisämaan provinsseja” ja joissa oli jo olemassa ”tavallisia korporaatioita”.¹⁸⁶ Satamissa oli ”julkaistava säännöt”, joiden mukaan kauppaa oli käytävä. Vaikka Temple totesi, että ulkomaan kauppaan osallistuvien kauppiaiden oli yhdessä ”hyväksyttävä säännöt”, hän jätti epäselväksi, kuinka paljon yksittäisillä satamilla tai muilla kaupallisilla toimijoilla oli itsenäistä vaikutusvaltaa muokata sääntöjä.¹⁸⁷

Templen järjestelmässä laadunvalvonta olisi tapahtunut satamakohtaisten korporaatioiden toimesta. Hänen teesissään oli siten mahdollista ottaa paremmin huomioon pai-

¹⁸³ Essay, 9. ”Wool, Butter, Beef, Cattel, Fish, Iron”.

¹⁸⁴ Essay, 9. ”by [...] the quantity, the credit, or the further Manufacture”.

¹⁸⁵ Essay, 13. ”An encrease of People in the Country to such a degree as may make things necessary to life dear, and thereby force genereal industry from each member of a Family (Women as well Men)”.

¹⁸⁶ Essay, 19. ”Inland Provinces” ja ”regular Corporations”.

¹⁸⁷ Essay, 19. ”published rules” ja ”agreed upon”.

kalliset vaihtelut. Yksinkertainen tavoite oli parantaa irlantilaisten tuotteiden tasoa. Laadunvalvontaan oli siis perustettava ”korporaatio”, jolle palkattiin ”kaksi virkailijaa”, jotka olivat vastuussa tuotteiden ”tarkastamisesta” ja vahvistivat tuotteet kelpoiksi ”korporaation sinetillä tai merkillä”.¹⁸⁸ Ulkomaankaupan rooli oli merkittävämpi, sillä se piti yllä positiivista kaupan tasetta. Ainoastaan hyvälaatuiset tuotteet päätyivät ulkomaankauppaan ja heikkolaatuiset jäivät kotimaassa kulutettaviksi. Mitään kauppatavaraa ei saanut lähettää Irlannin ulkopuolelle ilman korporaatios virkailijan hyväksyntää, eikä hyväksyntää saanut antaa muille kuin ”sääntöjen mukaisille” tuotteille.¹⁸⁹

Templen mukaan järjestelmän ongelmat voitiin välttää luonnollisella tavalla laadunvalvonnan kautta. Jokainen laadunvalvontakorporaation virkailija halusi nostaa merkkinsä tunnettuutta ja tunnistettavuutta mahdollisimman korkealle. Toisin sanoen hän luotti siihen, että korporaatios virkailijat tiedostivat, että heille itselleen laadun parantaminen pitkällä aikavälillä oli merkin pilaamista parempi vaihtoehto. Temple ei tosin luottanut pelkkään hyväntahtoiseen ajatukseen mahdollisesti tunnistamattomista pitkän aikavälin hyödyistä. Virkailijalla on oikeus saada ”tietty maksu” jokaisesta leimasta, mutta kolikon kääntöpuolena on virasta ”erottaminen”.¹⁹⁰ Järjestelmänsä ongelmaksi Temple myönsi mahdollisen korruption ja inhimilliset erheet tunnustaen ”hyvän viranhoidon [...] vaikeudet”.¹⁹¹

Temple korosti kilpailun merkitystä tuotteiden laadun parantajana. Merkitys paljastui yhtiöiden toiminnan vakiinnuttua. Edes julkisella rahalla perustetut yritykset eivät olleet kilpailun ulkopuolella. Ensimmäisissä yhtiöissä mukana olleet ja uutta pääomaa saaneet henkilöt tai ryhmät olisivat voineet perustaa uusia kilpailevia yrityksiä. ”Joidenkin kangasmanufaktuurien perustaminen [...] ja johtaminen” olisi tarjonnut irlantilaisille mallin, jonka avulla oli mahdollista rakentaa uusia tehtaita.¹⁹²

Pellavan ja nautakarjan lisäksi hyviä irlantilaisia vientituotteita olivat hevoset. Hevosien kasvatusta olikin malliesimerkki siitä, kuinka heikkokin tuotantoala saatiin nostettua kukoistukseen lopulta hyvin yksinkertaisin toimin. Jälleen Templen ratkaisu perustui laadunvalvontaan ja kilpailuun. Vaikka Templen mukaan irlantilaiset hevoset olivat

¹⁸⁸ Essay, 19. ”Corporation”, ”Two Officers” ja ”the seal or mark of the Corporation”.

¹⁸⁹ Essay, 20. ”agreeable to the rules”.

¹⁹⁰ Essay, 20. ”certain fee” ja ”forfeited”.

¹⁹¹ Essay, 20. ”difficulty [...] in the good execution of the Offices”.

¹⁹² Essay, 14. ”setting up of some Linnen Manufacture [...] and to managed by”.

usein ”parantumattomasti ujoja”, voisi kasvatusta ”standardisoimalla” parantaa irlantilaisien hevosten laatua.¹⁹³ Laadun parantamiseksi Temple ehdottaa jälleen kasvattajien välistä kilpailua, jotta kasvattajat ja ostajat näkisivät laajan kuvan. Tämä onnistuisi järjestämällä ”hevosnäyttelyitä ja kilpailuja”.¹⁹⁴

Sosiaaliset tapahtumat yhdistivät kaupallisen yhteiskunnan kaikki positiiviset ulottuvuudet. Temple painotti voimakkaasti näyttelyiden ja kilpailujen sosiaalisia etuja. Niiden aikana ihmiset tutustuvat toisiinsa ja heitä hallitseviin virkamiehiin. Templen mukaan tällainen järjestelmä olisi ollut hyvä paitsi hevosten jalostamisen myös kasvattajien ”kunnian ja hyödyn” sekä yleisön ”viihdyttämisen” kannalta.¹⁹⁵ Kuninkaan kannalta tapahtumalla olisi luonnollisesti ollut menoja, mutta niitä vastaan kruunu olisi joka vuosi saanut ”kolme parasta Irlannissa kasvatettua hevosta”.¹⁹⁶

Temple painotti kirjoituksissaan alankomaalaista kaupankäynnin mallia, jossa ostettiin raaka-aineita jalostettavaksi sekä hallitaan raaka-aineiden ja jalostettujen tuotteiden kuljettamista. Kaupankäynnin arvo syntyi sekä jalostusasteen noususta että kuljetuksista. Templen mukaan kuljetustoiminnan puuttumiselle Irlannista oli kaksi syytä: ”vähäinen puusto” ja ”kauppiaiden tahto ja kaupan epävarmuus”. Puiden kaatamista Temple olisi pystynyt kontrolloimaan lainsäädännöllä, mutta kauppiaiden motivointi kuljetusliiketoimintaan oli vaikeampaa.¹⁹⁷ Koska merikuljetukset olivat vaarallisia, Temple pyrki julkisten investointien kautta käynnistämään irlantilaisilla laivoilla käytyä kuljettamista. Riskiä ottaneet yritykset olisivat vaarallisen toiminnan vastapainoksi saaneet ”privilegioita ja verohuojennuksia”.¹⁹⁸ Alankomaalaisesta kuljetuksiin perustuvasta kaupankäynnin periaatteesta Temple täsmensi kirjoituksessaan kaksi irlantilaista poikkeusta. Villa ja rauta olivat tuotteita, joita Templen mukaan ”ei saanut rohkaista Irlannissa, tai ainakin se vaati eniten vaatimuksia paikan ja sääntöjen suhteen”.¹⁹⁹

¹⁹³ Essay, 23. ”incurable shyness” ja ”by a standard”.

¹⁹⁴ Essay, 24. ”Horse-Fair, and Races”.

¹⁹⁵ Essay, 25. ”honour and gain” ja ”entertainment”.

¹⁹⁶ Essay, 26. ”three the best Horses bred that year in Ireland”.

¹⁹⁷ Essay, 29. ”scarcity of Timber” ja ”the want of Merchants, and uncertainty of Trade”.

¹⁹⁸ Essay, 30. ”encouragement [...] Freedom from Customs”.

¹⁹⁹ Essay, 28. ”the least to be encouraged in Ireland; or if it be, which requires the most restriction to certain places and rules”.

Alankomaiden kohdalla ei ollut merkitystä, oliko jotain tiettyä raaka-ainetta alueella luonnollisesti vai jouduttiinko sitä hankkimaan muualta. Olennaista oli, että jalostetulla tuotteella oli lisäarvoa. Irlantilaiset olisivat voineet ostaa rautamalminsa Englannista ja myydä siitä jalostettua rautaa takaisin joko Englantiin tai esimerkiksi Uuden maailman siirtokuntiin. Irlannin kohdalla tämä logiikka ei kuitenkaan pätenyt. Raudanvalmistuksen ongelma Irlannissa oli, että siellä ei ollut tarvittavia raaka-aineita tai polttoainetta raudan valmistukseen. Puustoa ”kulutettiin liikaa” ilman raudan tuotantoa.²⁰⁰ Temple esitti siten varauksen omaan argumenttiinsa.

Vapaat satamat olivat myös periaate, jonka Temple oli omaksunut suoraan Alankomaista. Vapaakauppa ja erikoistuminen olivat asioita, joita Irlannin tuli seurata. Temple ehdotti ”kahden vapaasataman perustamista, yksi Kerryyn ja toinen luoteisrannikolle”. Näiden satamien tuli palvella ”Länsi-Intian” eli Uuden maailman siirtomaatavara-kauppaa.²⁰¹ Tämän tavoitteena oli painottaa Irlannin suotuisaa maantieteellistä sijaintia erityisesti suhteessa Uuden maailman kauppaan. Temple perusteli argumenttiaan taloudellisilla seikoilla. Hän huomautti, että vaikka kauppaa voitiin vapaasatamien kautta käydä ”ympäri Eurooppaa”, täytyi tavaroista maksaa tulli Englantiin.²⁰²

Templen argumentin keskeisenä ajatuksena oli, että ainoat monopolioikeuksin varustetut instituutiot olivat laadunvalvonnan korporaatioita, joiden tehtävänä oli tarkkailla yhtiöiden toimintaa. Muuten kaupankäynnin kehittyminen nojasi kilpailuun. Koska kaupankäynnin tuli olla avointa, kasvuun tähtäävää ja kilpailuun perustuvaa, Templen täytyi löytää muita keinoja kaupan yhteiskunnalle muodostaman uhkan ratkaisemiseksi. Hänen ratkaisunsa oli hallita kaupankäynnin sijaan ihmisten moraalia ja suhtautumista kaupankäynnin tuottamaan vaurauteen.

Lawrencen argumentti pankkien toiminnan kohdalla liittyi niiden luomaan turvallisuuteen ja vakauteen. Koko järjestelmän turvana oli sen sitominen maaomaisuuteen, joka oli luonteeltaan pysyvää. Toisin sanoen kaupankäynnin kasvattaminen oli suotavaa vain, mikäli sen yhteiskunnallinen perusta oli vakaa. Irlannin pankkien kohdalla Lawrencen mukaan kyse oli ”maa- tai kuivapankeista”. Näitä pankkeja Lawrence vertasi

²⁰⁰ Essay, 28. *”too great consumptions already”*.

²⁰¹ Essay, 29. *”the making of two free Ports, one in Kerry, and t’other upon the Northwest Coast” ja ”The West-Indy [sic]”*.

²⁰² Essay, 29. *”Into all parts of Europe”*.

kauppiaisiin, jotka ”pienellä varastolla ja suurella luottamuksella pyörittävät suurta kauppaa”.²⁰³ Lawrence katsoi, että pankkien konkurssiuhkaa voitiin pienentää ja luottoa pankkeihin parantaa liittämällä pankkien antamien luottojen vakuudet maaomaisuuteen.²⁰⁴

Pankkien keskeisiä tehtäviä olivat luottamuksen lisääminen ja luotonannon mahdollistaminen. Pankkien ja niiden luottamuksen merkittävin toimi ja tavoite oli ”korkojen alentaminen”, joka perustui lopulta maaomaisuuden panttaamiseen velkojen takeeksi.²⁰⁵ Lawrencen mukaan pankit sekä niiden rahoitus- ja luottojärjestelmät ovat avainasemassa manufaktuurien syntymisessä ja leviämisessä.²⁰⁶ Lawrence ei kuitenkaan käsitellyt maaomaisuuden menettämiseen liittyviä luottoriskejä, jotka olivat suuret erityisesti Irlannissa epävarmojen maanomistusolojen vuoksi.

Kaupallisen kehittymättömyyden lisäksi Irlannin yhtenä ongelmana oli väestön vähäinen koulutus ja sitä seurannut kauppiaiden osaamattomuus. Lawrencen esityksessä kyvyttömiä kauppiaiden ongelma poistui, kun kauppa alistettiin monopoliyrityksen tiukkaan ohjaukseen. Toisaalta Irlannilla oli jatkuvaa kauppaa vähintään Englannin kanssa, joten irlantilaiset eivät voineet olla täysin kyvyttömiä kauppiaita. Monopoliyritys edusti Lawrencen kirjoituksessa monipuolista ongelmanratkaisijaa ja auktoriteettia.

Lawrence esitteli myös varsin yksityiskohtaisesti, kuinka tämä yhden hinnanmäärittäjän järjestelmä tuli käytännössä toteuttaa. Tässä yhteydessä Lawrence argumentoi ”englantilaisen tai alankomaisen Itä-Intian kauppakomppanioiden” metodin puolesta.²⁰⁷ Monopolijärjestelmän taustalla oli halu kontrolloida Irlannin käymää vientikauppaa. Erityisen haitalliseksi Lawrence esitti irlantilaisten villakaupan ranskalaisten ja espanjalaisten kanssa.²⁰⁸

Monopolin avulla Lawrence pyrki luomaan Irlantiin merkantilistisen järjestelmän, jossa kauppa oli hyvin vahvasti sidottu yhden toimijan valvontaan ja myös intresseihin. Myös kaupankäynnin valvonta annettiin monopolijärjestelmän vastuulle. Lawren-

²⁰⁴ Lawrence 1682b, 4–5.

²⁰⁵ Lawrence 1682b, 10. ”*lower Interest*”.

²⁰⁶ Lawrence 1682b, 11.

²⁰⁷ Lawrence 1628b, 37. ”*English or Dutch East India Companies*”.

²⁰⁸ Lawrence 1692b, 39.

ce julisti, että Irlannin käymää ulkomaankauppaa tulisi rajoittaa tiettyihin satamiin ja markkinakaupunkeihin Irlannissa, Englannissa ja Walesissa.²⁰⁹ Kaupankäynnin keskittäminen luonnollisesti helpottaisi kruunun keräämien verojen ja tullien kantamista, mutta toisaalta rajoittaisi kaupankäynnin ja erityisesti ulkomaankaupan mahdollisuuksia merkittävästi.

Toisaalta monopoli olisi ottanut hoitaakseen päivittäisen kaupankäynnin hinnoittelun ja tarvittavan tiedottamisen. Jäsenet saivat osallistua sen johtajien valintaan. Kaupan pelastamiseksi Lawrence ehdotti, että ”kuningaskunnan suurimman pääoman tai varaston hallitsija määräisi ja hallinnoisi kauppaa ja kaikkien vietyjen ja tuotujen tuotteiden hintoja”.²¹⁰ Monopolioikeutta Lawrence perusteli kaupankäynnin edulla ja intressillä, sillä ”kauppa ei menesty siellä, missä kauppias ei rikastu”.²¹¹

Lawrencen monopoli ei rajautunut ainoastaan kaupankäyntiin vaan myös tiedonvälitykseen. ”Tiedon” puute aiheutti Lawrencen mukaan sen, että Irlannissa oli vain ”muutamia ihmisiä”, jotka pystyivät käymään tehokasta kauppaa hyvän tiedon varassa.²¹² Toisin sanoen Lawrencen mukaan pankkien ja rahoituslaitosten lisäksi tiedonsaanti oli olennaisessa asemassa 1600-luvun kaupankäynnissä. Hallitsemalla kaupankäynnin lisäksi tietoa toteutuneista hinnoista pystyi Lawrence helposti rajaamaan kaupankäynnin ytimen ulkopuolelle sitä osaamattomat tahot.

Myös Lawrence pelkäsi kaupan hallinnan menettämistä ja sen aiheuttamia seurauksia. Lawrencen ratkaisu on kaupan voimakas keskittäminen sekä alueellisesti että osallistumisen osalta. Monopoliyritys täytti molemmat keskeiset vaatimukset kaupan kasvatamisesta ja sen hallinnasta. Lawrencen mukaan osaaminen keskittyi yhteen kauppa säätelevään yritykseen, jolloin kaikki kauppiat olisivat olleet toisiinsa nähden samalla lähtötasolla. Yhdellä toimijalla on suurempi mahdollisuus hallita paremmin kaupankäyntiä ja sen negatiivisia sivuvaikutuksia. Keskeistä Lawrencen monopolijärjestelmässä oli, että se pyrki soveltamaan hänen itsensä kuvailemaa Alankomaista periaatetta, jossa kaupan ja valtion edusta päättivät samat henkilöt. Irlannissa monopoli oli kauppiaiden hallussa, mutta toisaalta parlamentti vahvisti jokaisen nimityksen.

²⁰⁹ Lawrence 1682b, 40–41.

²¹⁰ Lawrence 1628b, 32. *”for they that command the largest Capital, or Stock of a Kingdom or State, will rule and govern the Trade of it, and set the Rates on all Commodities exported or imported”*.

²¹¹ Lawrence 1682b, 33. *”for no Trade thrives where the Merchant grows not rich”*.

²¹² Lawrence 1628b, 29. *”Intelligence”* ja *”few single persons”*.

Vaikka monopoliyritys hallitsi sekä kaupankäyntiä että informaatiota, sisältyi Lawrencen järjestelmään myös ajatus kilpailusta. Tämä tuli esille tuotteiden laadunvalvonnan kautta. Tieto tuotteiden laatutasosta ja sen suhteesta hintaan oli avainasemassa, kun kauppiaat ja välittäjät vertailivat eri alueiden ja valmistajien tuotteita. Lawrence viittaasi ”villa- ja lankatuotannon” tuotteiden laadun parantamiseen, joka ”korjaa niiden arvon ja luoton niihin”.²¹³ Tuotteita Lawrencen mallissa valvoivat niiden välittäjät, jotka ”eivät osta tavaraa, muuten kuin, jos ovat itse tutkineet ja kokeilleet sitä”. Tavaroiden arvon he sitten varmistivat antamalla tuotteelleen oman ja tuotteen valmistajan leiman. Edellä mainittujen villa- ja lankatuotteiden lisäksi sääntö koski myös muita irlantilaisia tuotteita laajemmin.²¹⁴

Kaupallisen yhteiskunnan luominen oli prosessi, jossa kirjoittajien ajatukset olivat ajoittain ristiriitaisia. Yhtäältä kaupankäynti nähtiin positiivisena asiana, joka johti yhteiskunnan kehittymiseen pois luonnontilasta ja vaurastumiseen. Rahatalouteen ja kuluttamiseen perustuvaa järjestelmää hallittiin helpommin yhtäältä korporaatioiden, monopolien ja alueellisen rajoittamisen avulla. Lawrence ja Petty pyrkivät valvomaan kauppaa yritysten ja toimijoiden määrää rajoittamalla. Temple yritti parantaa tuotteiden laatua ja rajoittaa kaupankäynnin maantieteellistä ulottuvuutta, mutta lisätä toimijoiden välistä kilpailua. Toisin sanoen Templen, Lawrencen ja Pettyn ehdotuksilla oli perustava ero, joka näkyy erityisesti yritysten ja kilpailun määrässä.

Kaupankäynnin potentiaalisesti vaarallinen seuraus oli sen hallitsemattomuus. Kirjoittajien pelkona oli, että kaupallinen yhteiskunta tuhoaisi lopulta koko yhteisön. Ratkaisu oli kokonaisvaltainen ajatus hallitusta kaupallisuudesta, jossa kaupankäynnin edistäminen yhdistyy yhteisön hyveiden ja normien muokkaamiseen. Työn viimeisessä käsittelyluvussa tarkastelen uskonnon ja moraalin vaikutusta uuteen talousjärjestelmään.

²¹³ Lawrence 1682b, 11. ”woollen and worsted” ja ”by which their value and credit is impaired, will be rectified”.

²¹⁴ Lawrence 1682b, 11–12. ”for they will not buy a piece but what is seachred, and tried”.

5 Uskonto ja moraali

Uskonnon vaikutus kaupalliseen yhteiskuntaan

Uskonnon merkitys 1600-luvun yhteiskunnassa oli suuri. Kuten koko Euroopassa varhaismodernilla ajalla reformaatioiden aallot kärjistikivätilanteen myös kolmen kuningaskunnan alueella. Erityisesti Irlannissa juopa katolilaisten ja protestanttien välillä oli syvä. Tässä luvussa käsitelen uskonnon ja moraalien vaikutusta kaupallisen yhteiskunnan kehittämiseen. Uskonnon käsittelyssä keskityn katolilaisuuden ja protestanttisuuden väliseen ristiriitaan. Moraalin kohdalla tarkastelen kirjoittajien näkemyksiä moraalista tai moraalittomuuden vaikutuksesta uudessa kaupallisessa yhteiskunnassa.

Jonathan Scott on esittänyt, että pelko katolilaisten mahdollisesta valtaannoususta oli mielivaltaisen hallinnon pelon lisäksi pääsyy Brittein saarten levottomuuksiin ja sotiin.²¹⁵ Connolly argumentoi, että Irlannissa uskonto oli kieltä tai etnisyyttä merkittävämpi yhteiskuntaa jakanut tekijä.²¹⁶ Hän kirjoittaa, että Irlannissa katolilaisten muodostamaan ”näkyvään uhkaan [...] suhtauduttiin realistisen arvion kautta”. Englannissa vastaava reaktio ”kuviteltuun näkymättömään uhkaan oli hysteerinen ylireagointi”.²¹⁷ Myös Livesey esittää, että protestanttiset irlantilaiset kirjoittajat suhtautuivat myönteisemmin – kuten esimerkiksi Petty – katolilaisiin kuin Englannissa asuneet kirjoittajat.²¹⁸ Valtakunnan sisällä uskontokuntien väliset erot eivät olleet ongelmattomia katolista uskontoa tunnustaneille. Heille käytännön ongelman aiheutti esimerkiksi kuninkaan protestantismi. Tadhg ó hAnnracháinin esityksen mukaan suurin osa Irlannin poliittisen ajattelun kirjoituksista keskittyi kuninkaan, uskonnon ja uskollisuuden muodostaman käytännön ongelman ratkaisuun. ó hAnnracháinin argumentin mukaan näiden irlantilaisten ratkaisuyritysten vaikutus levisi myös Manner-Eurooppaan.²¹⁹

²¹⁵ Scott, Jonathan (2000). *England's troubles : Seventeenth-century English political instability in European context*. Cambridge University Press. Pelko katolista uskontoa ja mielivaltaista hallintoa kohtaan on Scottin teoksen keskeinen teema, jota käsitellään läpi kirjan.

²¹⁶ Connolly 2008, 7.

²¹⁷ Connolly 2008, 168.

²¹⁸ Livesey 2009, 73.

²¹⁹ ó hAnnracháin, Tadhg (2000). ”’Though Hereticks and Politicians should misinterpret their goode zeal’: political ideology and Catholicism in early modern Ireland” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.).

Kathleen M. Noonan on kritisoinut artikkelissaan uskonnon keskeistä roolia Irlannin ja Englannin välisissä ongelmassa. Hänen mukaansa Irlannin ja Englannin välisiä suhteita määrittelivät uskonnon lisäksi etniset näkökulmat.²²⁰ Myös Pincus – kuten edellisessä luvussa on osoitettu – on kritisoinut historiantutkimuksessa esitettyä kuvaa uskonnon roolista 1650-luvun Brittein saarten kuningaskunnissa. Hänen mukaansa kaupankäyntiä edistävä periaatteet korvasivat uskonnollisia perusteluja Englannin johtamien kuningaskuntien poliittisessa päätöksenteossa.²²¹ Käsittelimäni kirjoittajat todistavat laajaa vaihtelua suhtautumisessa uskontoon. Petty ja Temple yrittivät joko kiinnittää huomiota teeman hallinnollisiin ja poliittisiin ulottuvuuksiin tai ohittaa koko kysymyksen. Lawrence korosti protestanttisen käännästyksen merkitystä.

Keskeisenä uskontoon liittyvänä ongelmana eivät Pettyn mukaan olleet teologiset kiistat uskonnon tai dogmien totuusarvosta. Hän käsitteli uskonnon ja kaupallisen yhteiskunnan välistä suhdetta pinnallisesti ja usein hyvin maallisesta näkökulmasta. Merkittävintä Pettyn teksteissä olivat vaatimukset kirkkoon liittyvien käytäntöjen tehostamiseksi. Kirjoittaja tunnisti eron roomalaiskatolisen uskonnon ja Rooman maallisen valtiaan – paavin – intressien välillä. Uskonnon ja taloudellisen tilanteen yhteys liittyi myös irlantilaiseen traditioon. Petty esitti, että halu elää omavaraistaloudessa liittyi perinteiseen uskomukseen, että ”vanhat patriarkat ja myöhemmät pyhimykset” elivät samalla tavalla.²²²

Pettyn argumentissa merkittävin uskontoon liittyvä muutosehdotus liittyi papiston lukumäärän tarkempaan kontrollointiin. Ongelma kietoutui hallinnon ja politiikan ympärille. Huonosti koulutettu papisto oli alttiina uskonnon kaapuun naamioidulle poliittiselle ja maalliselle intressille. Pappien oppimattomuus oli erityinen ongelma Irlannissa. Petty argumentoi, että papisto pystyi vakuuttamaan tavallisen kansan, mutta heillä ei ollut varsinaista korkeampaa uskonnollista koulutusta.²²³ Uskonto oli Pettyn mu-

Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony. Cambridge University Press: 155–175.

²²⁰ Noonan, Kathleen M. (1998). ”’The Cruell Pressure of an enraged, barbarous people’: Irish and English Identity in Seventeenth-Century Policy and Propaganda” *The Historical Journal*, 41, 01: 155–177.

²²¹ Pincus 1995; Pincus 2001.

²²² Petty 1691, 99, ”*the Patriachs of old, and the Saints of later times*”.

²²³ Petty 1691, [43]93**. [Kahdella asteriskilla (**) merkatut sivunumeroinnit viittaavat lähteen virheelisiin sivunumeroihin. Lähteessä käytetty merkintä on asetettu hakasulkeisiin ennen korjattua sivunumeroa.]

kaan hallinnon kohde sekä Irlannissa että Englannissa. Kirjoittaja perusteli kantaansa jälleen matemaattisen esitystavan kautta pyrkien irrottamaan keskustelun pois teologisista ja moraalisisista näkökulmista. Hän esitti, että molemmissa valtakunnissa papistoa voitaisiin vähentää. Tämän seurauksena olisi mahdollista saavuttaa taloudellisia säästöjä, ja toisaalta heitä oli myös helpompi kouluttaa ja kontrolloida. Jo vuonna 1662 Petty esitti, että pappien määrää tuli vähentää kymmenestä tuhannesta tuhanteen.²²⁴ Tämä teema toistui myös hänen myöhemmissä kirjoituksissaan. Uskontoa käsiteltäessä pääpaino oli papiston lukumäärän kaltaisissa hallinnollisissa asioissa varsinaisten opinkappaleiden sijaan.²²⁵ Tästä huolimatta Petty pyrkii siirtämään vastuuta paikallishallinnossa aikaisempaa enemmän protestanttien käsiin.²²⁶

Oppimattomuuden ongelman toinen ulottuvuus oli papiston poliittinen aktiivisuus. Irlannissa maallisen ja uskonnollisen intressin ristiriita näkyi papiston saarnatuolista jakamissa opetuksissa. Petty esitti, että Irlannin katolinen papisto pyrki puuttumaan myös maallisiin asioihin lupaamalla ”palauttaa vanhat maat ja vapaudet”.²²⁷ Pettyn mukaan papisto yritti vakuuttaa ihmiset pikemminkin kertomalla ”kauheita tarinoita” kuin vetoamalla ”järkeen”.²²⁸ Vaikka hän esitti argumenttinsa neutraalissa muodossa, ongelman poliittisen ulottuvuuden käsittelyä pahensi se, että Pettyn mukaan papistosta ”vain harvat” pystyivät erottamaan ”Rooman hovin intressin ja kirkon opin” toisistaan.²²⁹ Kirjoittajan mukaan useiden Irlantia koskeneiden ongelmien syy oli, että papisto oli liian oppimatonta tunnistaakseen omaa ja valtakuntansa etua uskonnon kaapuun puetusta vieraan vallan maallisesta intressistä, mutta sääty oli silti merkittävä poliittinen toimija.

Pettyn käsittelyssä merkittävää oli uskonnon roolin alistaminen taloudellisille ja poliittisille kriteereille. Hän yritti kiertää Englantia ja Irlantia vaivanneen uskontoon liittyvän ongelmavyöhyden käsittelemällä sitä politiikan ja talouden näkökulmasta. Tällä tavoin hän pystyi kiertämään jyrkimmän vastakkainasettelun uskontokuntien välillä. Toisaalta asiat olivat helpommin korjattavissa poliittisilla ja taloudellisilla päätöksillä.

²²⁴ Petty 1662, 7–8.

²²⁵ Petty 1691, 124.

²²⁶ Petty 1691, 122–123.

²²⁷ Petty 1691, [46]96**, ”*Restoration to their Ancient Estates and Liberties*”.

²²⁸ Petty 1691, [43]93**, [94]95*. ”*dreadful Stories*” ja ”*by Reason*”.

²²⁹ Petty 1691, [95]94**, ”*only some few*” ja ”*the Interset of the Court of Rome, and the Doctrine of the Church*”.

Temple muodosti käsittelemieni kirjoittajien keskuudessa poikkeuksen jättämällä Irlanti-tekstissään uskonnon roolin täysin käsittelemättä. On todennäköistä, että hän halusi välttää ongelman, jonka jyrkkä uskonnollinen kannanotto olisi luonut. Tämä ei tarkoita, että teema olisi ollut vailla merkitystä. Templen argumentin uskonnon ja kaupallisen yhteiskunnan suhdetta voi tarkastella hänen Alankomaita käsittelevän kirjoituksensa avulla. Esityksen eräänä tärkeimpänä huomiona oli, että Alankomaissa jokaisella henkilöllä oli mahdollisuus tunnustaa haluamaansa uskontoa. Hänen mukaansa uskonnollinen suvaitsevaisuus helpotti kaupankäyntiä merkittävästi vahvistamalla maan sisäistä vakautta. Vaikka tämä vapaus oli lain turvaama, se oli silti rajattu. Säännön vahvistanut poikkeus oli katolilaisuus, jota tunnustanut väestö ei nauttinut kyseistä oikeutta.²³⁰

Temple ei tekstissään eritellyt, oliko rajaus vain Alankomaita koskeva poikkeus yleiseen ja mahdollisesti kannatettavaan uskonnollisen suvaitsevaisuuden periaatteeseen. Temple jatkoi, että kussakin maassa uskonnon valintaan suurin tekijä ja vaikuttaja oli ”Jumalan tahto ja kaitselmus”, jonka valintaan yksilö ei voi vaikuttaa.²³¹ Jos uskonto tuli yksilölle suoraan Jumalalta, eikä yksilö ei itse voinut vaikuttaa uskontonsa valitsemiseen, uskonnollinen suvaitsevaisuus oli merkitykseltään erittäin tärkeä yhteiskunnan tasapainon ja yhteiskuntarauhan säilyttäjä. Vai oliko kyse katolilaisuuden aiheuttamasta yleisestä poliittisesta uhkasta? Poliittiseen uhkaan viittaa se, että Templen mukaan Alankomaiden järjestelmän vahvuus oli, että papisto ei pystynyt osallistumaan poliittiseen päätöksentekoon. Sääty oli, kokonaisuutena rajattu Alankomaiden valtiopäivien ulkopuolelle.²³²

Miten uskonto sitten, Templen mukaan, vaikutti Irlannin tilanteeseen? Jos Alankomaiden yhtenä positiivisena tekijänä oli uskonnollinen suvaitsevaisuus, miksi tätä samaa linjaa ei tuotu esille Irlannin tapauksessa? Templen ongelmana oli katolilaisuuden muodostama alankomaalaisen säännön poikkeus. Hän huomautti, että katolilaisuus oli suljettu järjestelmän ulkopuolelle Alankomaissa, eikä tämä tuntunut aiheuttavan suuria ongelmia. Toisin sanoen oli mahdollista sulkea yksi ryhmä ulkopuolelle ilman, että se vaikutti kauppaan merkittävästi.

²³⁰ *Observations*, 182.

²³¹ *Observations*, 165, 168. ”*Divine Will and Providence*”.

²³² *Observations*, 175–176.

Katolilaisten määrä Alankomaissa oli kuitenkin suhteessa muuhun väestöön huomattavasti pienempi kuin Irlannissa, missä valtaosa väestöstä oli katolilaisia. Koska Temple argumentoi, että väestön suuruus oli merkittävä tekijä kaupallisen yhteiskunnan synnyssä ja kehittämisessä, on vaikea kuvitella, että hän olisi halunnut rajata uuden yhteiskunnan ulkopuolelle Irlannin suurimman väestöryhmän. Toisaalta Templen kannattama englantilaisten poliittinen ja taloudellinen intressi oli yksinkertaisempi ja helpompi aihe käsitellä ilman sen uskonnollista ulottuvuutta. Temple korvasi uskonnon roolin kuningaskuntien yhdistäjänä poliittisella intressi-käsitteellä.

Lawrence puuttui kirjoituksessaan suoraan katolisen kirkon tuottamiin ongelmiin. Hän selitti Irlannin ongelmien johtuvan lähes yksinomaan väestön katolilaisuudesta, mutta joutui myöntämään, että katolilaiset saattoivat olla myös lojaaleja ja menestyviä yhteiskunnan jäseniä. Lawrence painotti käsitellyistä kirjoittajista eniten uskonnon merkitystä, mutta hänenkään perustelunsa eivät olleet varsinaisesti teologisia. Ne korostivat taloudellisen menestymisen ja uskonnon välistä yhteyttä. Tämä oli merkittävä ero Pettyyn ja Templeen verrattuna, sillä kumpikaan heistä ei kommentoinut Irlannin tilannetta tai perustellut kaupan tuottamaa vaurautta uskonnollisilla perusteilla.

Barnard esittää Lawrencen ”muutoksen johtimena” Irlannissa. Hän rakentaa argumenttinsa Lawrencen vuosina 1662 ja 1682 julkaisemiin teksteihin ja esittää niiden pohjalta, että Lawrence muutti asennettaan irlantilaisia kohtaan aiempaa suopeammaksi. Hän argumentoi muutoksen syyksi Lawrencen pitkäaikaisen oleskelun Irlannissa. Toinen merkittävä syy oli Lawrencen läheiset ja henkilökohtaiset suhteet Irlannin korkeimman virkamiehen Ormondin herttuan kanssa.²³³ Työni kuitenkin osoittaa, että Lawrencen kanta katolilaisiin ei lopulta muuttunut merkittävästi. Hän ei missään tekstissään poistanut vaatimustaan englantilaisen edun ylivertauudesta irlantilaisten omaan etuun eikä poistanut vaatimustaan Irlannin muuttamista protestanttiseksi.

Lawrencen suhtautuminen irlantilaisiin ja erityisesti katolilaisiin oli vuoden 1682 teoksessa muutamia Englannille lojaaleja yksilöitä lukuun ottamatta hyvin negatiivinen. Uskonnon kohdalla on tärkeää huomata Lawrencen kirjoituksen muuttunut konteksti ja sen kontrastina Lawrencen muuttumaton esitys. Kirjoitus on laadittu Britanniaa ra-

²³³ Barnard 2008, 73, 79–80.

vistelleen eksklusiokriisin²³⁴ aikana tai välittömästi sen jälkeen. On hyvin todennäköistä, että jyrkällä esityksellään Lawrence reagoi kokemaansa katolilaisuuden kasva-
vaan uhkaan. Toisaalta hän joutui kuvaamaan katolilaiset aikaisempaa suopeammin
erityisesti uskollisuuden kohdalla, sillä Englannin tuleva hallitsija oli katolilainen. On
kuitenkin huomattava, että muutos koski vain niitä katolilaisia, jotka alistuivat Eng-
lannin intressille ja englantilaisten ohjaukseen. Siten myös Lawrence käsitteli uskonto-
kysymystä osittain poliittisena kysymyksenä.

Kaupankäynnin menestyksellä oli Lawrencen mukaan jumalallinen alkuperä. Englan-
nin ja Alankomaiden kauppa kasvoi voimakkaasti protestanttisen reformaation jäl-
keen. Lawrence oli Englannin ja Alankomaiden esimerkin jälkeen täysin vakuuttunut
protestanttisen uskonnon jumalallisesta totuudesta. Hän perusteli tätä esittämällä, että
”Englannin ja Alankomaiden oikea uskonto ja kaupan voima tulivat yhteen”. Edelleen
tätä todisti se, että Espanjan kauppa, ”maine ja voima hajosivat inkvisition perustami-
sen jälkeen, mikä karkotti kaupan ja vaurauden Englantiin ja Hollantiin”.²³⁵ Englannin
kohdalla ”kulminaatiopiste oli kuningatar Elisabeth I, jonka Jumala asetti, ei ainoas-
taan reformoimaan uskontoa, mutta myös valvomaan ja edistämään kauppaa”.²³⁶ Law-
rencen mukaan Irlannin talous pysyi osittain uskonnon vuoksi kehittymättömänä. Sen
kehittymiselle ja menestymiselle oli olemassa vain yksi ratkaisu. Maa oli käännytettä-
vä oikeaan uskoon ja sen oli seurattava Englannin intressiä.

Lawrence kuitenkin joutui esittämään varauksia argumenttiinsa. Ongelma ei välttämät-
tä ollut uskonto sinänsä, sillä uskontoon yhdistyi kysymys poliittisuudesta, intressistä
ja lojaalisuudesta. Maallinen menestyminen heijasti oikeaa uskontoa, mutta maallinen
etu saattoi olla uskontoa merkittävämpi tekijä. Lawrence ei pehmentänyt kantaansa
irlantilaisia tai irlantilaisten omaa etua kohtaan – kuten Barnard esittää – vaan vaati
heiltä ehdotonta lojaalisuutta ja sitoutumista Englannin intressiin. Englannin intressi
olikin lopulta ratkaisu Irlannin katolilaisen uskonnon reformoimisessa. Lawrence tar-

²³⁴ Eksklusiokriisinä tunnettu tapahtumaketju syntyi 1678, kun osa Englannin parlamentin oppositiossa olleista *Country Whig* -liikkeen jäsenistä yritti estää kuningas Kaarle II katolilaisen veljen nousun Eng-
lannin valtaistuimelle. Kriisin katsotaan jatkuneen vuoteen 1681, jolloin tulevan Jaakko II asema kruu-
nuprinssinä vahvistettiin. Jaakko II nousi Englannin valtaistuimelle vuonna 1685.

²³⁵ Lawrence 1682b, 23. ”*Englands and Hollands true Religion and potent Trade came together*”; ”*de-
cayed in Fame and Potency since they erected their barbarous Inquisition, which banished their Trade
and Wealth to England and Holland*”.

²³⁶ Lawrence 1682b, 23. ”*Queen Elisabeth, who God made instrumental, not only to reform Religion,
but to regulate and advance Trade*”.

kensi englantilaisen intressin Irlannissa olevan erityisesti ”englantilaisten protestanttien menestyminen”.²³⁷ Englannin intressin avulla Lawrencen argumentoi, että Irlannin paras osa voisi ryhtyä ”pohtimaan uskontojen eroja, jonka seurauksena he itse ymmärtäisivät roomalaisten kirkonmiesten voiman vaarallisuuden”.²³⁸ Katolilaisuus sinänsä ei välttämättä ollut ongelma, sillä katolilaisetkin saattoivat olla Englannille lojaaleja yksilöitä, jotka ”eivät koskaan luopuneet kruunun edusta”. Oikean uskonnon ja menestymisen suhde näkyi myös näissä tapauksissa. Yksittäisten katolilaisten toimijoiden vaarattomuuden ratkaisi heidän lojaalisuutensa Englannin kruunulle ja sitoutuminen Englannin intressiin. Nämä yksittäiset perheet olivat Lawrencen mukaan myös parhaiten menestyneitä irlantilaisia katolisia.²³⁹

Siten jopa Lawrencen mukaan Irlannin ongelma oli lopulta myös poliittinen, jonka taustalla vaikutti tulevan kuninkaan uskonto. Ongelmana oli katolilaisuuden ja katolilaisten politisoituminen. Lawrence esitti paavin ensisijaisesti maallisenä toimijana, joka oli vieraantunut todellisesta katolisesta uskosta ja toimi maallisen intressin perusteella. Katolisen kirkon motiivien takana ei ollut aito usko Jumalaan vaan ”Rooman valtion politiikka”.²⁴⁰ Lawrencen mukaan irlantilaisten kiintymys ”jesuiittojen verisiin periaatteisiin” ja niiden seuraaminen estivät Irlantia toteuttamasta sen kaupallista potentiaalia.²⁴¹ Tämä ongelma oli kuitenkin ratkaistavissa intressin kautta. Englantilaisten lisäksi myös ”Irlannin paavillisten” tulisi ajaa englantilaisten etua Irlannissa, sillä ”päinvastaiset toimet ovat koituneet heidän [katolilaisten] tuhoksi”.²⁴²

Vaikka Pettyn ja Lawrencen periaatteellinen argumentti – katolilaisuuden vallan heikentäminen Irlannissa – oli hyvin samankaltainen, päätyivät he siihen varsin erilaisten keinojen kautta. Yhteistä argumenteille oli, että ne esittivät uskonnon ja erityisesti politisoituneen uskonnon merkityksen Irlannin vaikeuksien taustalla. Katolilaiset olivat taipuvaisia seuraamaan paavin uskonnon kaapuun puettua maallista intressiä. Tämä saattoi johtua siitä, että kirjoittajat pitivät katolilaisia köyhänä ja huonosti koulutettuna

²³⁷ Lawrence 1682b, 94. ”*Prosperity of the English Protestants*”.

²³⁸ Lawrence 1682b, 90. ”*to inquire into the Differences about Religion, when they find themselves out of danger of the Romish Clergies power*”.

²³⁹ Lawrence 1682b, 88–89. ”*some of whom never quitted the Interest of the Crown*”.

²⁴⁰ Lawrence 1682b, 93. ”*the Policies of the State of Rome*”.

²⁴¹ Lawrence 1682a, 24. ja 25. luvut. [Huom. lähteen sivunumerointi on puutteellinen teoksen *Dedictory* ja *Preface* -osioissa]. ”*Jesuitical bloody Principles*”.

²⁴² Lawrence 1682b, 73. ”*Irish Papist*” ja ”*their contrary apprehensions have been their ruin*”.

väestönosana, jota heikosti koulutetun ja Rooman intressiä seuraavan papiston oli helppo ohjata. Lawrence yritti käännättää katolilaiset protestanteiksi. Petty puolestaan halusi nostaa sekä papiston että normaalin väestön oppineisuutta yleisesti. Oppineisuuden kasvattaminen liittyi kaupallisen yhteiskunnan uusien ja muuttuneiden tarpeiden lisäksi uskonnon ja poliittisen intressin tunnistamiseen. Temple puolestaan jätti aiheen kokonaan käsittelemättä Irlannin viitekehyksessä.

Katolilaisuus nähtiin helppona syynä Irlannin ongelmille. Oli huomattavasti helpompi perustella Irlannin köyhyyttä uskonnolla kuin puuttua sen muihin mahdollisiin syihin. Toisaalta uskontoon sinänsä ei uskallettu puuttua, ja usein ongelmat muutettiin luonteeltaan poliittisiksi. Uskonto voitiin ohittaa, koska sillä ei ollut enää samanlaista roolia kuin aikaisemmin. Uskonnollisen yhtenäisyyden rinnalle yhteiskuntaa säätelevänä tekijänä oli nousemassa kansalaisten moraalinen käyttäytyminen. Uskonnon sijaan kaupallista yhteiskuntaa ohjasivat ja säätelivät ahkeruuden ja säästäväisyyden kaltaiset hyveet. Tässä keskustelussa luksus peri uskonnon ja Brittein saarten kontekstissa erityisesti katolilaisuuden roolin yhteiskuntaa uhkaavana tekijänä.

Moraalin ja kuluttamisen vaikutus kaupalliseen yhteiskuntaan

Työn viimeisessä käsittelyosassa keskityn moraalien ja kuluttamisen vaikutuksiin kaupallisessa yhteiskunnassa. Kirjoittajien keskeinen ja jaettu ajatus oli, että kansakunta tuotti enemmän ahkerien ja moitteettomien ihmisten panoksella. Yhteiskunnan kannalta hyödyllisimmät ja tuottavimmat ihmiset eivät harrastaneet paheita, jotka uhkasivat kansalaisten fyysistä tai hengellistä hyvinvointia. Oikeamieliset olivat yleisesti ottaen ahkeria, säästäväisiä ja pidättyväisiä. Moraalisuuden yhtenä vastakohtana oli kuluttaminen. Suurin yhteiskunnallinen ongelma oli kulutuksen hallitsemisen vaikeus, mitä korosti luksuksen yhteiskuntaa korruptoiva vaikutus. Ihmiset elivät yli varojensa. He rikkoivat säätyjen mukaisia pukeutumissääntöjä. Luksuksen pehmentäessä ihmisiä heidän kyky sotilaalliseen puolustautumiseen katosi. Samalla kirjoittajat ymmärsivät, että kaupallisuuteen perustuva yhteiskunta vaati tuotteiden ja palveluiden kuluttamista. Hallitakseen kuluttamista he yrittivät luoda uuden kokonaisvaltaisen moraalisen järjestelmän, joka olisi sekä mahdollistanut kuluttamisen että kontrolloinut sitä. Tässä osassa keskityn kuluttamisen ja moraalisen käyttäytymisen väliseen ristiriitaan. Käsittelen ongelmaa erityisesti ylellisyystuotteiden näkökulmasta.

Luksusta käsittelevät historioitsijat Sekora, Berry, Hont ja de Vries painottavat hyvin voimakkaasti 1700-luvun aikana tapahtuneita muutoksia. Näissä tutkimuksissa muutoksen keskeisinä hahmoina ovat olleet Bernard Mandeville ja Adam Smith. Molemmat ajattelijat keskittyivät kulutuksen ja moraalin välisen yhteyden katkaisemiseen, mutta heidänkin työnsä perustui aikaisemmalle ajattelulle. Tutkimukseni osoittaa että, side moraalin ja kuluttamisen välillä alkoi katketa jo Templen, Pettyn ja Lawrencen esityksissä. Vaikka murros lopullisesti tapahtuu vasta 1700-luvulla, sen pohja luotiin 1600-luvun jälkimmäisellä puoliskolla.

Sekora käsittelee tutkimuksessaan luksus-käsitteen negatiivista ulottuvuutta. Hän painottaa käsitteen pitkää jatkumoa ja vetää ”todennettavan jatkuvuuden” juutalaisen tradition ja 1700-luvun englantilaisen yhteiskunnan välille.²⁴³ Sekoran mukaan luksus katsottiin ”ensisijaisesti uhkaksi valtiolle”, joka pystyi puolustautumaan ylellisyyden vaaroja vastaa säätämällä ”reformilakeja”, jotka puuttuivat ihmisten kulutukseen ja omistuksiin.²⁴⁴ Antiikin Kreikassa luksuksen vaarallisuus yksilölle johtui ”ihmisen psykologisesta luonteesta”, joka jatkuvasti kannusti hankkimaan uutta.²⁴⁵ Toisaalta kristillinen traditio korosti palvelemisen ”moraalista arvoa” ja teki Jumalan palvelemisestä hyveen.²⁴⁶ Sekoran mukaan antiikin maallisen ja kristillisen tradition yhdistyminen muodosti itseään vahvistavan klassisen tradition, jota ei kyseenalaistettu tai haastettu ennen 1700-lukua.²⁴⁷

Berry ja Hont ovat tarkastelleet ylellisyys-keskustelun muutosta negatiivisesta positiiviseksi. Berry korostaa tutkimuksessaan sanaston muutosta. Hän on tutkimuksissaan osoittanut, että 1600-luvulla käytetty sanasto viittaa luksus-käsitteen antiikkiseen moraalialia painottavaan muotoon. Tämän vastakohdaksi Berry asettaa moderniin viittaavan sanaston tarpeellisuudesta. Moraalinen sanasto viittaa siihen, että henkilö pystyy kontrolloimaan itseään ja tekojaan tunnistuen samalla asioiden oikean arvon. Tarpeellisuus-

²⁴³ Sekora, John (1977). *Luxury : The Concept in Western Thought, Eden to Smollett*. The Johns Hopkins University Press: Baltimore ja London, 28.

²⁴⁴ Sekora 1977, 52.

²⁴⁵ Sekora 1977, 29.

²⁴⁶ Sekora 1977, 40.

²⁴⁷ Sekora 1977, 6.

dessa kyse on valintamahdollisuuksien puuttumisesta. 1700-luvun alussa ihmiset perustelivat ylellisyyttä tarpeellaan, jolloin sen moraalinen tuomio oli merkityksetöntä.²⁴⁸

Hont esittää, että 1690-luvun lopulla ”urbaani luksus ei ollut enää ensisijaisesti moraalinen ongelma, vaan oikeuden ja vielä enemmän poliittisen varovaisuuden”.²⁴⁹ 1700-luvun kuluessa ”standardit ’antiikkiset’ valitukset ylellisyyttä vastaan” väistyivät ”modernin” ajattelutavan myötä.²⁵⁰ Hont esittää, että Mandevillen keskeinen argumentti rakentui yksityisen paheen ja julkisen hyveen ajattelumallin ympärille. Se nojautui ajatukseen ahneuden ja luksuksen tuottamasta yhteiskunnallisesta hyvästä. Ylellisyyttä tuottava työ loi työpaikkoja, joista saadun palkan avulla ihmiset pystyivät nostamaan elintasoaan. Henkilökohtainen paheellinen kulutus oli siis koko yhteisön kannalta lopulta hyvä asia. Luksus ei ollut ”korruption liukas luisu” vaan yhtäältä ”ihmisen nousu eläinten kaltaisesta köyhyydestä kohti modernia hyvinvointia” sekä toisaalta talouden kannalta ”paras puolustus valloitusta vastaan”.²⁵¹ Hontin mukaan Mandeville hyökkäsi Templen kaltaisia ajattelijoita vastaan, jotka yhdistivät hyveen, ahkeruuden ja taloudellisen kasvun. Hont esittää, että Mandeville ”pilkkasi hyveellisten ja säästäväisten mehiläisten asettamaa esimerkkiä”.²⁵² Vain ”harhaiset tai tekopyhät” eivät huomanneet, että ”mehiläispesä [...] tulee johtamaan jyrkkään vastakkainasetteluun taloudellisen toiminnan ja katastrofaalisen työttömyyden välillä”.²⁵³ Ylellisyyden ja moraalin välisen yhteyden katkaisee lopulta Adam Smith. Hän esitti myöhemmin 1700-luvulla, että kaiken tuotannon päämäärä on kulutus. Hontin tulkinnan mukaan Alankomaiden ”säästäväisyys” oli vain ”väliaikaista”.²⁵⁴ Tämä kuva muutoksen ajoituksesta voidaan haastaa Templen ja erityisesti Pettyn ajatusten kautta. Moraalin ja kuluttamisen välinen yhteys heikentyi jo 1670-luvulla kirjoitetuissa teksteissä.

De Vries tutkii luksusta kaupallisuuden ja kuluttamisen näkökulmasta. Hän katsoo muutoksen tapahtuneen ”pitkällä 1700-luvulla”. Uusi luksus liitettiin kaupallisuuteen ja halujen toteuttamiseen. Siinä missä vanha ylellisyys liitetään taloudelliseen uhkaan sitä käyttäville, uusi luksus nähdään erityisesti kaupallisuuden yhteydessä ja halujen

²⁴⁸ Berry 1999.

²⁴⁹ Hont 2006.

²⁵⁰ Hont 2006.

²⁵¹ Hont 2006.

²⁵² Hont 2006.

²⁵³ Hont 2006.

²⁵⁴ Hont 2006.

toteuttamiseen. Tämän seurauksena ”luksus ja kaupallinen kehittyminen voitiin nyt yhdistää toisiinsa”.²⁵⁵

Temple ja Petty suhtautuivat luksukseen kuten Mandevillen usein esitetään tekevän 1700-luvun ensimmäisinä vuosina. Sen sijaan, että Petty olisi tehnyt kuluttamisesta moraalisen ongelman, hän muotoili vapaasta kuluttamisesta ratkaisun. Se, mikä Pettyn kirjoituksessa oli resurssien nopeaa uudelleen jakamista, olisi Templen teoriassa tapahtunut hiljalleen omalla painollaan yhteiskunnan kehittyessä. Petty toi eksplisiittisesti esille ajatuksen, joka Templen argumentissa on olemassa implisiittisenä. Kulutuksen kohteella ei lopulta ollut merkitystä, sillä itse kuluttaminen oli pääasia, sillä kaupallisuuteen perustunut yhteiskunta ei ollut mahdollista ilman kuluttamista. Petty oli valmis ostamaan jopa ”ulkomaisia tuotteita”, jos sen avulla pystyttiin vapauttamaan resursseja ”vientiin” suuntautuviin tuotteisiin.²⁵⁶

Pettyn argumentti perustui jälleen matematiikkaan. Laskemalla uudistusten tuottama suora taloudellinen hyöty voitiin kiertää ongelman moraalinen näkökulma. Hän huomautti, että piirteet esimerkiksi ”petollisuus, vääräys ja varastelu”, joilla irlantilaisia kuvailtiin, johtuivat suoraan yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista ja yhteiskunnan kehittymättömyyden kierteestä.²⁵⁷ Pettyn argumentti kuluttamisen puolesta kulminoituu rahan vapaaseen jakamiseen. Rahan vastikkeeton jakaminen oli moraalista riippumaton ratkaisu. Sen tavoitteena oli kuluttamisen kautta pakottaa myös yhteiskunnan köyhimmat mukaan rahatalouteen ja kaupalliseen yhteiskuntaan. Petty perusteli ratkaisuaan yhteiskunnan näkökulmasta omiin tilastoihinsa nojaten. Jotta köyhinkin väestönosa olisi noussut pois omavaraistaloudesta ja mukaan rahatalouteen, olisi Pettyn mukaan ollut järkevää, että rahaa olisi lahjoitettu vastikkeettomasti ”plebeijeille, jotta he voisivat kuluttaa sen, ja samalla ansaita tuplasti sen, mitä he tällä hetkellä tekevät”.²⁵⁸

Temple puolestaan hyödynsi kurjuuden retoriikkaa läpi koko Irlantia käsittelevän kirjoituksen. Sen tarkoituksena oli korostaa Irlannin heikkoutta, jotta uudistustarpeet olisi huomioitu paremmin. Maan erityisiksi ongelmiksi nousivat kehittymättömyys, heikko

²⁵⁵ de Vries 2008, 44–45. Pitkällä 1700-luvulla de Vries viittaa vuosien 1650 ja 1850 väliseen aikaan.

²⁵⁶ Petty 1691, 83. ”*Foreign Commodity*” ja ”*exportable*”.

²⁵⁷ Petty 1691, 100. ”*Treachery, Falseness, and Thievery*”.

²⁵⁸ Petty 1691, 82–83. ”*Plebeians, so as to make them spend, and consequently earn double to what they at present do*”.

taloudellinen asema sekä ihmisten asenteiden muuttumattomuus. Templen retoriikan sisäisen ristiriita aiheutui siitä, että hän esitti Irlannin kurjuudestaan huolimatta myös luksuksen korruptoimana maana, jota oli suojeltava uusilla hyveillä. Taloutta heikensi se erityisesti se, että irlantilaiset eivät sopeuttaneet elämäntapojaan vallitsevaan tilanteeseen vaan käyttivät ”luksukseen” yhtä paljon kuin aikaisemmin.²⁵⁹ Templen pelkona oli, että ”tässä [Irlannin] kuningaskunnassa ei ole yhtään rahaa jäljellä pyörittääkseen markkinoita, maksaakseen mitään vuokria [...] ja maksuja armeijalle”.²⁶⁰ Temple tuomitsi luksuksen varsin eksplisiittisesti. Hont liittää Templen luksuksen moralisoijien rintamaan, jota vastaan Mandeville hyökkäsi. Luksuksen osalta Templen voi liittää antiikkiseen traditioon myös Sekoran teoriassa.²⁶¹

Uuden kaupallisen yhteiskunnan kompastuskivi ei siten ollut uskonto vaan luksus ja sen aiheuttama korruptio. Templen esittämä ratkaisu Irlannin tapauksessa oli kokonaisvaltainen muutos, jossa yhdistyi hallinnon luoma vakaus, lainsäädännön esteiden purkaminen sekä ihmisten asenteen muuttaminen. Yhteiskunta tuli ohjata ja lopulta pakottaa kaupallisuuteen. Ensimmäinen vaihe voitiin toteuttaa levittämällä ”säästäväisyyden tavan” koko maahan, jotta Irlanti pystyi hallitsemaan resurssejaan.²⁶² Tämän jälkeen hallinnon olisi pitänyt pystyä ”pitämään yllä luotto vallitsevaan rauhaan ja yhteiskuntajärjestykseen”. Viimeisessä keinona irlantilaiset tuli ”pakottaa ihmiset ahkeruuteen”.²⁶³ Keskeinen ristiriita oli, että kaupankäyntiin tukeutunut talousjärjestelmä sisälsi oman tuhonsa siemenet. Yhteiskunnallinen toiminta mahdollistui ”järjestyksen ja työnteon” avulla, joiden seurauksena ”rikkaudet alkoivat ja kauppa seurasi, raivaten tietä luksukselle.” Tämän seurauksena, Temple jatkoi, oli ”sairauksia, jotka olivat olleet yksinkertaisemmille ajoille tuntemattomia”.²⁶⁴ Sen vastakohtana oli vauraus, joka tuotti julkista hyötyä ja kauneutta kaikille esimerkiksi julkisten rakennusten muodossa.

²⁵⁹ Essay, 7. ”luxury”.

²⁶⁰ Essay, 8. ”there will not be Money left in this Kingdom to turn the common Markets, or pay any rents, [...] and the pays of the Army”.

²⁶¹ Sekora 1977, 29–30.

²⁶² Essay, 9. ”a vein of parsimony”.

²⁶³ Essay, 8. ”to keep up in some credit the present peace and settlement” ja ”force men to a degree of industry”.

²⁶⁴ Observations, 16. ”with Order and Labour”, ”Riches began, and Trade followed; and these made way for Luxury” ja ”many Diseases or ill habits of body, which, unknown to former and simpler Ages”.

Temple huomautti, että julkisten rakennusten ja tapahtumien luksus ja loisto saattoivat paitsi korruptoida kansalaisia, myös kasvattaa kauppaa ja vaurautta.²⁶⁵

Templen utopiassa ihmiset elivät kaupallisessa yhteiskunnassa kuten Alankomaiden esimerkki osoitti. Tämä oli mahdollista saavuttaa suuren väestön avulla siten, että ihmiset joutuivat siirtymään maanviljelyyn perustuvasta omavaraistaloudesta kaupankäynnin rahoittamaan kaupalliseen yhteiskuntaan.²⁶⁶ Templen Irlanti-tekstin tavoitteena oli osoittaa, että Irlannista oli mahdollista luoda kaupallinen yhteiskunta, jonka perustana – kuten Pettyllä – oli kaupankäynti ja kulutus.²⁶⁷ Kaupankäynnin tuottama vauraus oli hyvä asia. Sen avulla yhteiskunta tuotti parempaa infrastruktuuria ja levitti ympärilleen hyvinvointia. Lisäksi rahalla oli keskeinen rooli sodankäynnin mahdollistajana.

Vaikka Temple tuomitsi luksuksen julkilausutusti, implisiittisesti hän joutui tunnustamaan voimattomuutensa uuden yhteiskunnan suhteessa kuluttamiseen ja luksukseen. Yhteiskunta, joka ei kuluttanut mitään, perustui omavaraisuuteen, tilaan, josta Temple halusi nostaa Irlannin pois. Hän halusi lisätä kaupankäynnin yhteiskunnallista merkitystä. Kuluttaminen puolestaan on sisäänrakennettu osa kaupankäyntiä. Siten kuluttaminen ja luksus tulivat aina olemaan olennainen osa uutta yhteiskuntaa. Tähän sisältyi myös ajatus siitä, että osa kuluttamisesta ja jopa luksuksesta oli ongelmatonta. Toisin sanoen Templen ajattelussa osa kulutuksesta oli jo irtautunut moraalista. Hänen mukaansa ainoa keino hallita uutta yhteiskuntaa oli kansalaisten hyveiden muokkaus. Luksus, ahkeruus ja säästäväisyys muodostivat symbioosin, joka mahdollisti kulutukseen perustuvan yhteiskunnan ja samalla sen hallinnan.

Petty ja Temple jakoivat saman keskeisen idean. Tavoiteltavan yhteiskuntamallin perustana olivat suuri väestö ja positiivinen suhtautuminen kaupankäyntiin ja kuluttamiseen. Petty kuitenkin painotti asiaa hyvin eri tavalla kuin Temple. Lawrence puolestaan pysyi moralistien viitoittamalla tiellä ja vaati yleisen moraalittomuuden ja luksuksen kitkemistä yhteiskunnasta.

²⁶⁵ *Observations*, 143–145.

²⁶⁶ *Observations*, Preface 3 sekä 186–188 ja 190.

²⁶⁷ *Essay*, 5.

Lawrencen mukaan luksuksella oli kaksi negatiivista puolta. Yhtäältä se heikensi luksusta tuovan valtion kauppatasetta. Tekstinsä ensimmäisen osan toisessa luvussa Lawrence tarkensi Irlannin kaupan edistymisen tuhlailusta syntyviä ongelmia. Erityisen haitallisia ylellisyystavaroita olivat Irlannissa, jossa ne heikensivät entisestään maan huonoa kauppatasetta. Heikon taloudellisen tilanteen vuoksi Irlanti oli suhteessa huomattavasti Englantia köyhempi. Toisaalta Lawrencen tekstistä tuli jatkuvasti esiin voimakkaasti moraalista näkökulmaa korostanut ulottuvuus. Ylellisyys oli perustarpeiden ulkopuolella. Koska se perustui usein turhamaisuuteen, luksus oli myös syntiä. Merkittävien suurien ongelmien kaupalle aiheuttivat ulkomaiset tuotteet, joiden kysyntä ei perustunut ”tarpeeseen vaan mukavuuteen”.²⁶⁸ Näiden tuotteiden saatavuutta ja käyttöä täytyi rajoittaa suhteessa varallisuuteen sekä henkilökohtaisella että alueellisella tasolla.²⁶⁹

Lawrence hyödynsi Pettyn käyttämää tilastoihin ja matemaattisiin faktoihin perustuvaa esitystapaa. Lawrence halusi tilastojen avulla perustella moraalisuuden hyödyllisyyttä. Irlannin ongelmat syntyvät osittain moraalista paheista sekä toisaalta siitä, että Irlannin tuottama varallisuus karkaa Englantiin. Laskemalla ulkomaisten hallussa olevan talouden ja kotimaisten paheiden hyvinvointitappiot yhteen Lawrence saa summaksi ”niin suuren kulutuksen, että se köyhdyttäisi rikkaan Englannin, ja paljon köyhemmän Irlannin.”²⁷⁰

Lawrence palasi jatkuvasti perustelemaan irlantilaisen kaupan heikkoutta uskonnollisten ja moraalisten ongelmien kautta. Lawrence vieritti vastuuta irlantilaisten tavoille, heidän harrastamilleen paheille ja katoliselle uskonnolle. Lawrencen tekstissä paheet estivät kaupankäynnin tai vähintään heikensivät sen tuottamaa vaurautta. Lawrence ei käsitellyt kauppaa ja kaupankäyntiä sivistävänä tekijänä. Koska paheet liittyivät ennen kaikkea moraalisiin ongelmiin, oli myös niiden ratkaisu viime kädessä moraalin kautta syntyvä. Moraaliset paheet eivät korjautuneet kaupankäynnin lisääntymisen myötä, mutta kaupankäynti saattoi kasvaa tai ainakin hukata vähemmän resursseja moraalisten paheiden vähentymisen tai katoamisen kautta. Paheiden käsittelyn kohdalla ero Law-

²⁶⁸ Lawrence 1682a, 18. ”as not absolutely necessary, only convenient”.

²⁶⁹ Lawrence 1682a, 18–19.

²⁷⁰ Lawrence 1682a, 89. ”A Consumption great enough to begger rich England, much more poor Ireland.”

rencen uskonnollisuuden sekä Templen ja Pettyn maallisen ajattelun välillä näkyi selvimmin. Lawrencen mukaan liialliset lihalliset ja aistilliset ilottelut vaikuttivat olennaisesti paitsi sieluun ja niiden pelastumiseen, ”mutta [ne] myös ovat suurenmoisesti tuhoisia tämän kansan kaupankäynnille ja vauraudelle”.²⁷¹ Lawrence kuvaili kuinka ”kiroilun”, ”uhkapelien”, ”aviorikosten ja haureuden” ja juopottelun” kaltaiset paheet haittaavat kaupankäyntiä ja siten tuhoavat valtion vaurautta.²⁷²

Lawrence yritti siirtää moraalista paheksuntaa sisältävän kirjoituksensa perusvireen neutraalimmalle maaperälle. Lawrence esitti laskelmia siitä, kuinka paljon moraalitytöt söivät Irlannin resursseja. Esimerkiksi kiroilun kohdalla Lawrence katsoi, että ”se karkottaa siunauksemme ja kasaa kirouksia töittemme päälle”.²⁷³ Uhkapelien – erityisesti pelattaessa ulkomaalaisia vastaan – kohdalla ongelman aiheuttaa pääomien katoaminen. Toisaalta uhkapelien ongelmana oli niiden aikaa kuluttava luonne. Yksi uhkapelien äärellä vietetty päivä aiheutti, Lawrencen laskujen mukaan, yksittäiselle pelaajalle noin ”12 penceä viikoittaiset tappiot”.²⁷⁴

Samanlaisilla talouden verhoon piilotetuilla moraalisisilla argumenteilla Lawrence käsiteli myös irlantilaisten tapaa esiavioliittisiin ja avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin. Moraalisen rappeutumisen lisäksi näiden suhteiden seurauksena oli äpärälapsia, jotka jäivät yhteiskunnan elätettäväksi.²⁷⁵ Tämä oli erityisesti köyhimpien yhteiskuntaluokkien ongelma, sillä ”vauraat [...] aviorikkoajat [...] estävät kauppaamme ja tuhlaavat maan vaurautta vain vahingossa”.²⁷⁶

Kuten uhkapelit myös juopottelu aiheutti moraalisten ja uskonnollisten ongelmien lisäksi myös taloudellisia ongelmia. Suurimmat ongelmat liittyivät siihen, että ihmiset kuluttivat ulkomailta ostettuja ”viinejä ja brandyä”, joka luonnollisesti köyhdytti omaa valtiota verrattuna kotimaisiin oluisiin.²⁷⁷ Koska juopottelu aiheutti valtavasti muita ongelmia, paheita ja rikoksia, Lawrence esitti, että ”paheista juopottelu kuluttaa eniten

²⁷¹ Lawrence 1682a, 37. ”*but also are superlatively destructive to the Trade and Wealth of this Nation*”.

²⁷² Lawrence 1682a, 37. ”*Cursing*”, ”*Gaming*”, ”*Adultery and Fornication*” ja ”*Drunkness*”

²⁷³ Lawrence 1862, 39. ”*it banishes our Blessings, and heaps Curses upon our Labour*”. Lawrence viittaa suoraan Raamattuun: ”*Jer. 23.10.*” sekä samasta aiheesta hieman myöhemmin sivulla 40. Exonin piispan Dr. Hall’n teosta *Contemplations of the History of the New Testament*. Katso myös sivu 53.

²⁷⁴ Lawrence 43. ”*12 pence a week*”.

²⁷⁵ Lawrence 1682a, 44–45.

²⁷⁶ Lawrence 1682a, 45–46. ”*more wealthy sort of [...] Adulterers [...] obstruct our Trade, and waste the Wealth of the Country by accident*”.

²⁷⁷ Lawrence 1682a, 54. ”*Wines and Brandy*”.

vaurautta.”²⁷⁸ Ongelmaksi Lawrence esitti myös sen, että oluthuoneissa työskentelevät ihmiset olivat pois muista ”tuottavimmista töistä tai karjataloudesta”.²⁷⁹ Juopottelun voima saattoi yksilöiden ja kaupankäynnin lisäksi tuhota myös ”suuria kuningaskuntia ja voimakkaita monarkkeja”.²⁸⁰

Lopulta Lawrence joutui tunnustamaan kaupallisen yhteiskunnan tarpeellisuuden. Yhteiskunnan menestymisen vuoksi kaupankäyntiä oli siedettävä yhä laajemmassa mittakaavassa. Ihmisiä – erityisesti köyhiä – tuli jatkuvasti opastaa, sillä muutoin he olisivat tuhlanneet rahansa säätyään parempaan pukeutumiseen, juopotteluun, uhkapeleihin tai muihin sopimattomiin kohteisiin. Lawrence näki kaupallisen yhteiskunnan tuottaman vaurauden ongelmana. Hän argumentoi voimakkaasti työväestön elintason nousua vastaan. Hän esitti, että luksuksen ongelmaksi nousi erityisesti se, että lisäpalkan avulla ihmiset vähentävät työtuntejaan, koska saavat siitä enemmän rahaa kuin aikaisemmin ja saavutetut lisätulot menevät suoraan elintason nostamiseen.²⁸¹ Vertailtaessa Pettyn ja Lawrencen suhtautumisesta esimerkiksi alimpien luokkien asemaan Barnardin argumentti Lawrencen humanisuudesta vastavoimana Pettyn kyynisyydelle muuttuu kestävämmäksi.²⁸²

Merkittävin ero Lawrencen sekä Templen ja Pettyn välillä on suhtautuminen kuluttamiseen. Lawrencen tavoitteena oli hillitä yleisesti kulutuksen ja velanoton mahdollisuuksia Irlannissa, tai ainakin pakottaa suuntaamaan niitä oikeisiin tarkoituksiin. Lawrence pyrkii siten rajoittamaan kaupallisen yhteiskunnan mahdollisuuksia ja tukeutumaan olemassa olleeseen talousjärjestelmään. Lawrence argumentoi esityksessään, että kouluttaakseen ja ohjatakseen kansaa ”aateliston tulevaisuutta ajattelevan ja vakavan osan tulisi näyttää esimerkkiä”.²⁸³

Uskonnon ja moraalin välinen yhteys paljastaa laajemmin kirjoittajien Irlannin kehittämisen ratkaisuyritysten luonteen. Ne olivat kokonaisvaltaisia ja niiden keskeinen sisäinen ristiriita oli uuden kaupallisen yhteiskunnan luonne. Vauraus ja luksus synty-

²⁷⁸ Lawrence 1682a, 51. ”*The most Wealth-consuming Debauchery is Drunkennes.*”

²⁷⁹ Lawrence 1682a, 55. ”*profitable Arts or Husbandry*”.

²⁸⁰ Lawrence 1682a, 62, ”*great Kingdoms and mighty Monarchs*”.

²⁸¹ Lawrence 1682a, 28.

²⁸² Barnard 2008, 88.

²⁸³ Lawrence 1682a, 13. ”*the prudent and sober part of the Nobility and Gentry both by their examples and advice*”.

vät samasta juuresta, mutta niiden vaikutus oli hyvin erilainen. Ratkaisuksi kirjoittajat esittivät kaupan hallinnan moraalien kautta. Samalla kirjoittajat joutuivat vähintään implisiittisesti avaamaan porttia kohti moraalitonta kuluttamista. 1600- ja 1700-luvun edetessä tämä kehityskaari vahvistui lopulta katkaisten yhteyden lopullisesti.

6 Johtopäätökset

Kaupallisen yhteiskunnan syntyminen ja kehittyminen Britteinsaarilla 1600-luvun jälkipuoliskolla on merkittävä aatehistoriallinen tutkimuskohde. Maisteritutkielmani lähtökohtana on ollut selvittää William Templen – aikaisemmassa poliittisen ekonomian varhaishistorian tutkimuksessa ohitettuja – kirjoituksia Irlannin taloudellisesta kehittämisestä 1670-luvulla. Teosten vertailukohtana olen hyödyntänyt William Pettyn ja Richard Lawrencen samaa aihepiiriä käsitteleviä teoksia. Tutkimalla Templen ajatuksia Irlannin taloudellisen kehittämisen kontekstissa ja vertaamalla hänen Irlantia käsittelevää tekstiään sekä hänen muihin teoksiinsa että aikalaiskirjoittajiin esityksiin, olen kehittänyt täysin uuden tulkinnan hänen ajattelustaan.

Templen kirjoitusten intentio oli kaksiosainen. Hän halusi osoittaa, että Irlannin taloudellinen kehittäminen oli mahdollista. Hän esitti alueen eräksi Euroopan köyhimmistä, joka oli silti mahdollista muuttaa taloudellisesti kukoistavaksi toimijaksi. Vaurastuminen ja elinolojen parantuminen sinänsä olivat hyväksi Irlannille. Temple alisti Irlannin täydellisesti Englannin edulle, mutta määritteli sen osittain Irlannin menestymisen kautta. Toiseksi hän yritti rakentaa synteesiä kaupallisen ja moralistisen yhteiskunnan lähtökohdista. Uuteen kaupalliseen yhteiskuntaan oli sisäänrakennettu piirteitä, jotka aikaisemmin oli katsottu moraalittomiksi ja paheksuttaviksi.

Irlannin taloudellinen kehittäminen ei rajoittunut pelkästään 1700-luvulle tai 1600-luvulla ainoastaan Samuel Hartlibin piiriin. Tutkimukseni osoittaa, että Irlanti oli monipuolisen ja aktiivisen poliittisen ja taloudellisen kehittämisen kohteena viimeistään 1670-luvulla, jolloin keskusteluun osallistuivat useat englantilaiset kirjoittajat. Kehittämistyön katsottiin vaativan erilaisia toimenpiteitä, jotka vaihtelivat kehittäjien oman maailmankatsomuksen mukaan. Keskeisenä yhteisenä keinona oli Irlannin väestön määrän kasvattaminen. Kaupallista yhteiskuntaa ei voinut syntyä, jos maassa ei ollut tarpeeksi suurta väestöpohjaa, joka pakotti ihmiset palkkatöihin, kun omavaraistaloudessa eläminen ei enää riittänyt perheen elättämiseen. Toinen merkittävä yhteinen piirre oli Englannin edun huomioiminen määriteltäessä Irlannin kehittämistä. Kaupallisen yhteiskunnan kehittäminen ei rajoittunut pelkästään talouteen. Useat kirjoittajien ajatusmalleista olivat holistisia, ja ajoittain tekstien sisäinen logiikka oli ristiriitainen.

Petty perusteli argumenttinsa matematiikan ja tilastojen avulla irtautuen moraalista ja uskonnollisista kannanotoista. Hän kannatti väestön kouluttamista, sillä uusi yhteiskunta perustui uusille taidoille kuten laskemiselle ja lukemiselle. Petty halusi purkaa kaupan lainsäädännöllisiä esteitä, mutta hän esitti myös toimialakohtaisten monopolirytysten perustamista. Lainsäädännön vapauttaminen oli erityisen tärkeää suhteessa Uuden maailman kanssa käydyin kaupan merkityksen kasvuun. Muutoksen edellytyksiä hän halusi parantaa myös kohentamalla Irlannin heikkoa asuntokantaa. Parantamalla tuotteiden valmistuksen olosuhteita myös niiden laatu ja niistä saatu korvaus olisi kasvanut. Neljäs merkittävä muutos oli Pettyn suhtautuminen kuluttamiseen. Hän esitti vastikkeettoman rahan jakamista köyhimälle väestönosalle, jotta ryhmä olisi saatu mukaan kuluttamiseen perustuvaan yhteiskuntaan.

Kirjoitustensa taloudellisen kehittämisen ensimmäiseksi askeleeksi Temple esitti väestön kasvattamista. Hänen mukaansa lopulta päädyttiin tilanteeseen, jossa suurin osa väestöstä oli vakituisesti kaupankäynnin ja rahatalouden piirissä sekä osallistui tuotteiden kuluttamiseen. Samanaikaisena kehityksenä oli ihmisen poistuminen luonnontilasta taloudellisten ja poliittisten auktoriteettien avulla, jotka ohjasivat muutosta ja toimivat riitojen ratkaisijoina. Vaikka Temple ei esittänyt Irlannin olevan luonnontilassa, kaupallisen yhteiskunnan saavuttamiseksi yhteiskuntaa oli muokattava varsin voimakkaasti. Alueiden välisen kaupankäynnin lisääntymisen ja Irlannin talouden kehittämisen suunnanantajaksi määriteltiin Englannin etu, jolle Irlanti alistettiin täydellisesti.

Templen mukaan Englannin etu oli lopulta Irlannin hallittu taloudellinen kehittäminen. Suora taloudellinen hyöty olisi toteutunut kasvaneina tullimaksuina ja verotuloina. Lisäksi taloudellinen kehittäminen olisi vakiinnuttanut ja rauhoittanut Irlannin hallinnollisesti ja sotilaallisesti, mikä olisi vähentänyt englantilaisten suoria ja epäsuoria menoja Irlannissa. Irlantilaisten oli omaksuttava englantilainen intressi, mutta englantilaisten oli vastavuoroisesti helpotettava kaupankäyntiä tukahduttanutta lainsäädäntöä. Samalla tavalla tuli muuttaa hallintoa, investointeja, instituutioita, uskontoa ja moraalila. Kirjoittaja korosti uskonnollisen suvaitsevaisuuden periaatteen merkitystä Alan komaiden esimerkissään, mutta esitti, että katolilaisten rajaaminen periaatteen ulkopuolelle ei aiheuttanut suuria yhteiskunnallisia ongelmia. Irlannin tapauksessa hän ei käsitellyt uskontoa lainkaan. Temple painotti muita kirjoittajia enemmän yritysten välisen kilpailun ja laadunvalvonnan merkitystä. Hänen tavoitteenaan oli luoda Irlan-

nin yhteiskunnasta Alankomaiden malliin perustuva kaupallinen yhteiskunta, jonka perustuspilareita olivat kaupan vapaus ja kaupallisten toimijoiden välinen kilpailu. Valtion ja korkeissa viroissa olleiden yksityishenkilöiden tuli osallistua suoraan yritysten rahoittamiseen ja niiden toimintaan. Yrityksistä saatu pääoma mahdollisti uusien perustamisen.

Lawrence painotti voimakkaasti uskonnon ja moraalien merkitystä yhteiskunnallisen menestymisen kannalta sekä toisaalta kaupan kokonaisvaltaista valvontaa monopolirityksen kautta. Asettamalla kaupankäynnin yhden yrityksen hallintaan ei ollut tarvetta nostaa kansan oppineisuutta, sillä kaikki kauppiaiden tarvitsema informaatio olisi tullut ylhäältä annettuna. Lawrence painotti muita kirjoittajia enemmän pankki- ja rahoituslaitoksen merkitystä luottamuksen rakentajana. Lisäksi hän argumentoi, että Irlannin kaupankäyntiä koskeva lainsäädännöllinen tilanne oli hyvä, mutta sen toimeenpanossa ja valvonnassa oli puutteita. Hän korosti sotilaallisen hallinnan ja voimankäytön lisäämistä. Kirjoittaja esitti, että Englannin etu Irlannissa oli alueen voimakas kontrollointi ja käännäyttäminen protestanttiseksi.

1670- ja 1680-lukujen kirjoittajat suhtautuivat kaupalliseen yhteiskuntaan pääsääntöisesti tuomien sen tai ylistäen sitä. Moralisteille kaupan tuottama ylimääräinen vauraus – ja erityisesti luksus – nähtiin paheena, joka korruptoisi yhteiskunnan ja joka lopulta aiheuttaisi sen tuhoutumisen. Tämän vuoksi kaupallisen yhteiskunnan vaarat pyrittiin torjumaan suhtautumalla talouden merkityksen kasvuun hyvin kriittisesti. Kaupankäynnin hyväksyminen perustui ajatukseen, että sen tuottama vauraus olisi lopulta koitunut yhteiskunnan eduksi. Kauppa loi vaurautta, jota voitiin käyttää esimerkiksi yhteiskunnan kehittämiseen, väestön kouluttamiseen, infrastruktuurin parantamiseen ja yhteisön puolustamiseen.

Temple oli Alankomaissa ollessaan nähnyt Britannian tulevaisuuteen. Se oli kaupallinen yhteiskunta, joka loi ympärilleen vaurautta ja jonka kauhukuvana oli Alankomaiden sotilaallinen romahtaminen vuonna 1672. Liiallisen luksuksen seurauksena oli yhteiskunnan romahtaminen hallitusmuodosta riippumatta kuten Alankomaiden esimerkki osoitti. Uusi yhteiskunta omaksui parhaat puolet eri järjestelmistä ja kaupallinen vauraus yhdistyi sotilaalliseen hyveeseen. Hänen ihannevaltionsa tuotti vaurautta, jota voitiin käyttää uusien rikkauksien luontiin. Ilman kaupan tuomaa varallisuutta ei ollut mahdollista järjestää aseellista puolustusta. Samalla hallittu kaupankäynti oli ai-

noa tapa parantaa yhteiskunnan tilannetta ja viedä yhteiskuntaa eteenpäin. Estääkseen vastaavan tuhoisan tapahtumaketjun Englannissa hän yritti rakentaa mallia, jossa luksusta – jonka kirjoittaja esitti tuhon merkittävimmäksi syyksi – pystyttäisiin säätelemään. Temple yritti kiertää uuden talousjärjestelmänsä ongelmallisiksi katsomat kohdat. Näistä merkittävin oli kuluttamisen, moraalisuuden ja luksuksen väliset suhteet sekä kaupankäynnin hallinta.

Temple ja Petty jakoivat Bernard Mandevillen ja Adam Smithin ajatuksen kuluttamisen merkityksestä yhteiskunnassa. Kaupallista yhteiskuntaa ei voinut olla olemassa, jos ihmiset eivät eläneet rahataloudessa ja osallistuneet kuluttamiseen. Kirjoittajien esitysten mukaan jokainen rahatalouteen noussut yksilö edisti yhteiskunnan muutosta, ja teki paluun omavaraisuuteen yhä vaikeammaksi. Petty halusi nopeuttaa kehittämistä lisäämällä alimpien yhteiskuntaluokkien osallistumista kuluttamiseen. Hän kertoi eksplisiittisesti, kuinka köyhille tuli jakaa vastikkeetonta rahaa, jonka he voisivat kuluttaa haluamallaan tavalla. Vaikka Temple teki eron hyväksyttävän ja paheksuttavan kuluttamisen välillä, hän joutui tunnustamaan implisiittisesti, että kuluttaminen oli olennainen osa kaupallisuuteen perustunutta yhteiskuntaa. Kuluttamattomuus olisi lopulta johtanut yhteiskunnan takaisin luonnontilaan. Kontrasti on suuri verrattaessa Templen ja Pettyn argumentteja Lawrencen esitykseen. Lawrence näki köyhien elintason nostamisen ja heidän työmäärän vähentämisen moraalisesti paheksuttavana. Köyhimpien luokkien tulojen nosto johti joutilaisuuteen, kun aikaisemman toimeentulon saavutti vähemmällä työmäärällä. Toinen nousevan elintason uhkakuva oli köyhien ajautuminen yhä syvemmälle juopottelun ja uhkapelien paheelliseen maailmaan.

Temple yritti estää kaupallisuuden, kuluttamisen ja luksuksen yhteiskunnallisia tuhoisia vaikutuksia rakentamalla niiden ympärille moraalisuuden muurin, mutta joutui hyväksymään uuden yhteiskunnan luonteen. Hän yritti luoda synteisiä vanhasta moraalisuuteen perustuvasta yhteiskunnasta ja uudesta kaupallisesta yhteiskunnasta. Jälkimmäisen tärkeimmäksi parametriksi oli nousemassa positiivinen suhtautuminen kuluttamiseen. Templen teorian vaikeutena oli, että hän ymmärsi, että luksus tulisi aina ja kaikissa yhteisöissä yleistymään ja leviämään. Tämän vuoksi Temple pyrki rajoittamaan kuluttamisen ja luksuksen vaikutusta yhteiskunnassa luomalla uuteen talouteen sopivia moraalisäädöksiä. Korostaessaan kaupankäynnin luoman vaurauden merkitystä yhteiskunnalle hän joutui kuitenkin aukaisemaan kuluttamista ja moraalialia yhdistänyttä punosta. Siten kuluttaminen oli suotavaa, mutta sitä tuli uuden yhteiskunnan si-

säänrakennettujen mekanismien johdosta rajoittaa ja säädellä. Tätä hän yritti toteuttaa lainsäädännön, koulutuksen, uusien moraalinormien ja uskonnon avulla. Luksusta pyrittiin hillitsemään myös sijoittamalla vaurautta esimerkiksi julkisiin rakennuksiin yksityisen käytön sijasta. Templen teoria nousi ympäröivästä yhteiskunnasta. Ensimmäiset kulutustavarat ja niiden kuluttaminen sekä luksustuotteet olivat 1670-luvulle tultaessa raivanneet itselleen tilan sekä Englannin että Irlannin yhteiskunnassa. Hän pyrki pitämään sen keskeisimmät instituutiot ennallaan, mutta samalla luoda uusia muuttuneeseen tarpeeseen. Kaupankäynti oli yhteiskuntaa kehittävä ja eteenpäin vievä voima, jota täytyi kontrolloida, jotta se ei rapauttaisi kansakunnan moraalia ja siten aiheuttaisi sen tuhoutumista.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Lawrence, Richard (1682a). *The Interest of Ireland in its Trade and Wealth stated*. London: [Vol.1.]

Lawrence, Richard (1682b). *The Interest of Ireland in its Trade and Wealth stated*. London: [Vol.2.]

Petty, William (1662). *A Treatise of Taxes & Contributions*. London.

Petty, William (1691). *The Political Anatomy of Ireland*. London.

Temple, William (1673a). *An Essay upon the Advancement of Trade in Ireland*. Dublin. [Viitattu työssä: *Essay*.]

Temple, William (1673b). *Observations upon the United Provinces of the Netherlands*. London. [Viitattu työssä: *Observations*.]

Temple, William (1681a). ”An Essay upon the Original and Nature of Government” teoksessa *Miscellanea*. London.

Temple, William (1681b). *True origin of government* teoksessa *Miscellanea. The Second Edition*. London.

Temple, William (1690). ”Upon Ancient and Modern Learning” teoksessa *Miscellanea. The Second Part*. London.

Temple, William (1701). ”Of Popular Discontempt” teoksessa *Miscellanea III*. London.

Kirjallisuus

Armitage, David (2000). ”The political economy of Britain and Ireland after the Glorious Revolution” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 221–243.

Armitage, David (2003). *The Ideological Origins of the British Empire*. Cambridge University Press.

Barnard, Toby (2004a). *The Kingdom of Ireland, 1641–1760*. Palgrave Macmillan: New York.

Barnard, Toby (2005). "Interest in Ireland: the 'fanatic zeal and irregular ambition' of Richard Lawrence" teoksessa Brady, Ciaran ja Ohlmeyer, Jane (Ed.). *British Interventions in Early Modern Ireland*. Cambridge University Press: 299–314.

Barnard, T. C. (2008). *Improving Ireland?: Projectors, prophets and profiteers, 1641–1786*. Four Courts Press: Dublin.

Bartlett, Thomas (2010). *Ireland : A History*. Cambridge University Press.

Berry, Christopher J (1999). "Austerity, necessity and luxury" teoksessa Hill, Jacqueline ja Lennon, Colm (Ed.). *Luxury and austerity*. University College Dublin Press: 1–13.

Brady, Ciaran ja Ohlmeyer, Jane (Ed.) (2005). *British Interventions in Early Modern Ireland*. Cambridge University Press.

Connolly, S. J. (2008). *Divided Kingdom : Ireland 1630–1800*. Oxford University Press.

Duffy, Patrick J., Edwards, David ja FitzPatrick, Elizabeth (Ed.) (2001). *Gaelic Ireland c. 1250–1650 : Land, Lordship and Settlement*. Four Courts Press, Dublin.

Fox, Adam (2009). "Sir William Petty, and the making of a political economist, 1653–87". *The Economic History Review*, 62, 2: 388–404.

Gillespie, Raymond (2013). "The Early Modern Economy, 1600–1780" teoksessa Kennedy, Liam ja Ollesrenshaw, Philip. (Ed.) (2013). *Ulster Since 1600 : Politics, Economy, and Society*. Oxford University Press: 12–26.

Mark Goldie ja Robert Wokler (Ed.) (2006). *Cambridge History Eighteenth Century Political Thought*. Cambridge University Press: 379–418.

Gunn, J. W. A. (1968). "'Interest Will Not Lie': A Seventeenth-Century Political Maxim". *Journal of the History of Ideas*, 29, 4: 551–564.

ó hAnnracháin, Tadhg (2000). "‘Though Hereticks and Politicians should misinterpret their goode zeal’: political ideology and Catholicism in early modern Ireland” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 155–175.

Hayton, D. W. (2012). *The Anglo-Irish Experience, 1680–1730 : Religion, Identity and Patriotism*. The Boydell Press: Woodbridge.

Hill, Jacqueline (1997). *From Patriots to Unionists : Dublin Civic Politics and Irish Protestant Patriotism, 1660–1840*. Clarendon Press: Oxford.

Hont, Istvan (2006). "The early Enlightenment debate on commerce and luxury” teoksessa Mark Goldie ja Robert Wokler (Ed.) (2006). *Cambridge History Eighteenth Century Political Thought*. Cambridge University Press: 379–418.

Hoppit, Julian (1990). "Attitudes to Credit in Britain, 1680–1790”. *The Historical Journal*, 33, 2: 305–322.

Houston, Alan ja Pincus, Steven (Ed.) (2001). *A Nation Transformed : England after the Restoration*. Cambridge University Press.

Hoxby, Blair (1999). "The Government of Trade: Commerce, Politics, and the Courtly Art of the Restoration”. *ELH* 66, 3: 591–627.

Kelly, Patrick (2000). "Recasting a tradition: William Molyneux and the sources of The Case of Ireland ... Stated (1698)” teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 83–106.

Kennedy, Liam ja Ollesrenshaw, Philip. (Ed.) (2013). *Ulster Since 1600 : Politics, Economy, and Society*. Oxford University Press.

Lake, Peter and Pincus, Steve (2006). "Rethinking the Public Sphere in Early Modern England”. *Journal of British Studies*, 45, 2: 270–292.

Leng, Thomas (2005). "Commercial conflict and regulation in the discourse of trade in seventeenth-century England”. *The Historical Journal*, 48, 4: 933–954.

- Levy Peck, Linda (2002). "Luxury and War: Reconsidering Luxury Consumption in Seventeenth-Century England". *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, 24, 1: 1–23.
- Livesey, James (2009). *Civil Society and Empire : Ireland and Scotland in the eighteenth-century Atlantic world*. Yale University Press: New Haven & London.
- Loades, David (2000). *England's Maritime Empire: Seapower, Commerce, and Policy 1490–1660*. Pearson Education Limited: Harlow.
- Lyttel, Edward S. (1908). *Sir William Temple*. Oxford.
- Macpherson, C. B. (1943). "Sir William Temple, Political Scientist?". *The Canadian Journal of Economics and Political Science / Revue canadienne d'Economie et de Science politique*, 9, 1: 39–54.
- Mentz, Søren (2005). *The English Gentleman Merchant at work : Madres and the city of London 1660–1740*. Museum Tusulanum Press.
- Noonan, Kathleen M (1998). "'The Cruell Pressure of an enraged, barbarous people': Irish and English Identity in Seventeenth-Century Policy and Propaganda". *The Historical Journal*, 41, 1: 155–177.
- Ohlmeyer, Jane H. (Ed.) (2000a). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland: Kingdom or Colony*. Cambridge University Press.
- Ohlmeyer, Jane (2000b). "Introduction: For God, king or countrey? Political thought and culture in seventeenth-century Ireland" teoksessa Ohlmeyer, Jane H. (Ed.) (2000a). *Political Thought in Seventeenth-Century Ireland : Kingdom or Colony*. Cambridge University Press: 1–34.
- Pincus, Steven C. A. (1995). "From Butterboxes to Wooden Shoes: The Shift in English Popular Sentiment from Anti-Dutch to Anti-French in the 1670s". *The Historical Journal*, 38, 2: 333–361.
- Pincus, Steve (1998). "Neither Machiavellian Moment nor Possessive Individualism: Commercial Society and the Defenders of the English Commonwealth". *The American Historical Review*, 103, 3: 705–736.

- Pincus, Steve (2001). "From holy cause to economic interest: The study of population and the invention of the state" teoksessa Houston, Alan ja Pincus, Steve. *A Nation Transformed : England after the Restoration*. Cambridge University Press: 272–298.
- Poovey, Mary (1998). *A History of the Modern Fact : Problems of Knowledge in the Sciences of Wealth and Society*. University of Chicago Press.
- Scott, Jonathan (2000). *England's troubles. Seventeenth-century English political instability in European context*. Cambridge University Press.
- Sekora, John (1977). *Luxury : The Concept in Western Thought, Eden to Smollett*. The Johns Hopkins University Press: Baltimore ja London.
- Slack, Paul (2009). "Material progress and the challenge of affluence in seventeenth-century England". *The Economic History Review*, 62, 3: 576–603.
- Spurr, John (2009). *England in the 1670s 'This Masquerading Age'*. Blackwell Publishers Inc.: Oxford ja Malden, Mass.
- Steensma, Robert C. (1970). *Sir William Temple*. Twayne Publishers, Inc.: New York.
- Tully, James (1988). "The pen a is mighty sword: Quentin Skinner's analysis of politics" teoksessa Tully, James (Ed.). *Meaning and Context : Quentin Skinner and his Critics*. Princeton University Press: New Jersey: 7–25.
- de Vries, Jan (2008). *The Industrious Revolution : Consumer Behavior and the Household Economy, 1650 to the Present*. Cambridge University Press.
- Woodbridge, Homer E. (1940). *Sir William Temple : The Man and his Work*. The Modern Language Association of America. New York.
- Yang, Chi-Ming (2011). *Performing China : Virtue, Commerce, and Orientalism in Eighteenth-Century England, 1660–1760*. The Johns Hopkins University Press: Baltimore.

Internet-lähteet

- Barnard, Toby (2004b). "Lawrence, Richard (d. 1684)" teoksessa *Oxford Dictionary of National Biography*. Oxford University Press.

Luettavissa: <http://www.oxforddnb.com/view/article/16184>. (Tulostettu 23.04.2013.)

Davies, J. D. (2004). "Sir William Temple" *teoksessa Oxford Dictionary of National Biography*. Oxford University Press.

Luettavissa: <http://www.oxforddnb.com/view/article/27122>. (Tulostettu 23.04.2013.)